

Výtisk pro pana přednášejícího.
Čís.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

PLATONOVA
APOLOGIE SOKRATOVA

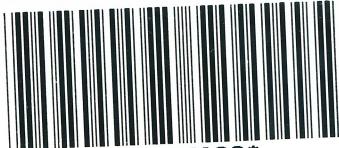
VYDAL A POZNÁMKAMI OPATŘIL

D^R. JOSEF SEDLÁČEK,
PROFESSOR C. K. GYMNASIA V TŘEBÍČI

CENA VÁZ. VÝT. 1 K. 30 h

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC. SPOLEČNOSTI „UNIE“
1913.

255137299

Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze

VEŠKERA JPRÁVA VYHRAZENA

9-1336 a

Kef 310 | 40

Seminář pro klasickou filologii
univerzity Karlovy v Praze

2000. Tiskovna Univerzity Karlovy v Praze

Tiskem „UNIE“ v Praze

ÚVOD.

I.

Obsah Platonovy Apologie.

Mezi spisy Platonovými zvláštní místo zaujímá Apologie Sokratova jakožto jediné dílo, jež není psáno (až na malou část) ve formě rozmluvy, nýbrž ve formě tří souvislých řečí soudních.

Řeči tyto pronesl Sokrates před athenským soudním dvorem heliají r. 399 př. Kr.

I. řeč: Obrana Sokratova.

Sokrates ironicky chválí žalobníky, že pronesli řeč pečlivě dle pravidel řečnických sestavenou, ale přes to ne pověděli pranic pravdivého. Za to od něho uslyší soudcové pouhou pravdu nelíčenou a prostými slovy pronesenou. Musí pak se hájiti proti dvojím žalobcům: předně proti starším, kteří pomluvami a osočováním Sokrata u lidu způsobili, že nyní proti němu vystoupili žalobci druzí (17A až 19A).

Žaloba oněch prvních žalobců, praví Sokrates, zněla by asi takto, kdyby byla skutečně podána: »Sokrates jest vinen a dopouští se přecinu tím, že zkoumá věci podzemské i nebeské, že z křivdy dělá právo a jiné tomu učí« (*Σωζόμενος ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται ζητῶν τὰ τε ὑπὸ γῆς καὶ οὐρανοῦ καὶ τὸν ἥπτω λόγον καὶ τὸν ποιῶν καὶ ἄλλους ταῦτα ταῦτα διδάσκων*).

Ačkoli těžko jest proti těmto — neznámým — žalobcům se hájiti, přece nutno především tuto žalobu od-

1*

mítnouti poukazem na přítomné, z nichž jistě nikdo nikdy o podobných věcech Sokrata mluviti neslyšel. Ani nenašízel se Sokrates nikdy nikomu za učitele — jako činí sofisté za drahé peníze.

Možno však namítnouti: »Odkud tedy vzaly původ ony pomluvy, když nezabýváš se nicím jiným než ostatní lidé?« Přičinou všeho toho, odpovídá Sokrates, jest věstba delfská, jež prohlásila Sokrata za nejmoudřejšího z lidí. Sokrates nemoha tomu uvěřiti, jal se zkoumati lidi, kteří se zdáli býti moudřejší než on sám. Tak prošel státníky, básníky i řemeslníky a u všech poznal stejnou vadu: jsouce v jedné věci odborníky, domnívali se, že i ve všem ostatním jsou moudří. Vyšla pak ovšem jejich domýšlivá nevědomost na jevo. Zkoumání toto způsobilo mu přirozeně mnoho nepřátel. Musil pak konečně dátí věstbě za pravdu, že nad tyto lidi je moudřejší, jsa si vědom své nevědomosti, kdežto oni si jí nejsou vědomi. Bůh prý chtěl asi říci svým výrokem, že lidská moudrost v pravdě nemá žádné ceny, a poněvadž Sokrates to poznal, je nejmoudřejší. Sokrates od té doby pokládá za svatou svou povinnost pátrati po lidech moudrých, uvidí-li však, že jest někdo jen zdánlivě moudrý, dokazuje mu to.

Při tom jinoši z bohatších rodin jej provázejí a majíce zalíbení ve zkoumání jeho, snaží se jej napodobiti, zkoumajice sami lidi, a tím činí mu z nich nepřátele. Tito pak prohlašují, že Sokrates kazí mládež. Ale, ptáli se jich někdo, čím, odpovídají známými povrchními výtkami proti všem filosofům, že totiž mudruje o věcech podzemských i nadzemských, nevěří v bohy a z křivdy dělá právo. Pomluvy tyto roztroušují nepřátele Sokratovi již velmi dlouho a proto, ježto se již silně zakořenily, není je možno vymýti v krátkém čase obraně vymřeném (19A—24A).

Na to přechází Sokrates k vlastní žalobě, podané Meletem a jeho druhy, která zní: »Sokrates jest vinen, že kazí mládež a nevěří v bohy, ve které obec věří, nýbrž v nová božstva« (*Σωζοάρη γησιν ἀδικεῖτ τούς τε réovς δια-φθείροντα καὶ θεοὺς οὓς ί πόλις ρομίζει οὐ ρομίζοντα, ἔτεοα δὲ δαιμονία καιρά.*)

Sokrates tvrdí, že ho Meletos lehkomyslně pohání před soud, ježto prý Meletos nikdy se nestaral o výchovu mládeže. Aby to dokázal, táže se Meleta, kdo dle jeho mínění činí mlá-

dež lepší. Meletos několika otázkami jest donucen tvrditi, že čini mládež lepší předně soudcové, pak i posluchači zde přítomní, dále též členové rady i sněmu — tedy zkrátka všechni Athénané. Kazí tedy mládež jediný Sokrates, což jest pro ni velikým štěstím — má-li jen jednoho kazitele. Ale není tomu tak. Jako všude jinde jenom odborníci mohou něco zdokonalovati — a ti jsou vždy v menšině — jest tomu tak i u člověka.

Dále táže se Sokrates Meleta, ví-li, že nikdo nechce mítí za druhý lidi špatné, kteří by mu přece škodili? Tak ani Sokrates nekazí mládeže, věda, že od špatných spoluobčanů trpěl by škodu. Kazí-li však přece mládež, činí tak neúmyslně, a pak bylo povinností Meletovou jej poučiti a napomenouti, nikoli před soud poháněti (24B—26A).

Potom přistupuje Sokrates k druhému článku žaloby: že totiž nevěří v bohy. Donutí nejprve Meleta k prohlášení, že Sokrates v úbec nevěří v bohy, dokáže mu po delší rozmluvě, že si odporuje vzhledem ke znění žaloby, kde Meletos tvrdí, že Sokrates věří v daimonia. Daimonia však předpokládají daimony, daimonové pak jsou synové bohů; tedy kdo věří v daimonia, věří v bohy (26B—27E).

Na vyvrácení žaloby Meletovy toto prý dostačí; neboť Sokrates je přesvědčen, že bude-li odsouzen, nebude přičinou toho žaloba Meletova, nýbrž ono obecné nepřáteleství, způsobené jeho zkoumáním lidí. Od tohoto zkoumání nemůže však upustiti, neboť pokládá je za svůj životní úkol bohem mu svěřený. Bez něho nemohl by vúbec žít a nepřijal by ani osvobození z rukou soudců udělené s podmínkou, že se vzdá dosavadního způsobu života. Z této jeho činnosti plyne obci veliký prospěch; neboť skladá-li se obec z občanů řádných — a o to Sokrates usiluje — bohatství a moc dostane se ji jako nutného důsledku. Odsoudí-li jej tedy soudcové, zbaví se svého největšího dobrodince, jenž je bureuje z netečnosti a samolibosti. Že při tom neměl na mysli svůj hmotný prospěch, dokazuje dostačeně jeho chudoba.

Ale proč neúčastní se života veřejného? Toho přičinou jest nebezpečí spojené s činností veřejnou pro člověka povahy přímé a spravedlivé. Dávno by byl již zahynul, kdyby se nebyl veřejnosti stranil — k veliké ovšem škodě svých spoluobčanů.

Potom dokazuje, že ani učitelem nikoho nebyl: jinoši, kteří jej provázejí, činí tak proto, že mají radost z toho, jak zkoumá lidé. Nikoho z nich také nezkazil a za nikoho ze svých druhů nemůže být činěn odpovědným. Kdyby byl někoho zkazil, mohl by nyní tento nebo jeho příbuzní, kteří zde jsou přítomni, mu to vyčísti (28A—34B).

Na konec praví Sokrates: »Jiní obžalovaní přivádějí si s sebou dítky, příbuzné a přátele, aby s pláčem prosili soudce o smilování a osvobození. I já mám dítky, ale neto nedůstojno mne i vás, nespravedlivě a bezbožné. Sedíte zde proto, abyste soudili podle zákonů, a nesmíte porušit přísahy bohům dané. Kdybyste vás přemlouval a prosbami k porušení přísahy snažil se pohnouti, učil bych vás nevěřiti v bohy a potvrzoval bych tak jenom žalobu Meletova, že v bohy nevěřím. Já však věřím v bohy, a to tak, jakož žádný z mých žalobců.« (34B—35D).

II. řeč: Návrh trestu.

Sokrates praví, že nehorší se proto, že byl odsouzen; neboť to očekával. Ale diví se naopak, že tak malou většinou hlasů byl odsouzen.

Jaký trest si má navrhnuti? Za to, že celý život svůj věnoval nezištnému konání dobra, zanedbávaje tím svou domácnost, za to, že spoluobčany své nabádal ke ctnosti, zaslhuje odměny, nikoli trestu. A poněvadž jest chud a potřebuje být sproštěn všech hmotných starostí, aby se mohl jiným věnovati, nehodí se mu nic lépe, než aby byl živen v prytaneji.

Žalář ani vyhnanství nemůže si navrhnuti, poněvadž nikomu neukřividiv, nemůže přece na sobě samém křivdu páchat navržením trestu, jehož nezaslhuje. Ani peněžité pokuty nemůže si navrhnuti, nemaje peněz. Mohl by snad zaplatiti minu stříbra, tolik tedy navrhuje. K domluvě svých přátel pak nabízí 30 min, za něž tito se zaručují (36A—38B).

Při hlasování o trestu zvýšil se počet hlasů v neprospěch Sokratův o 80. Odsouzen byv k smrti, pronáší pak Sokrates třetí, závěrečnou řeč.

III. řeč: Doslov k soudcům.

Kdyby byli Athéňané krátký jen čas měli se Sokratem strpení, byli by se dočkali jeho smrti a nemusili si utržiti výtku, že odsoudili k smrti moudrého Sokrata. Nebyl snad odsouzen proto, že se nedovedl hájiti, nýbrž proto, že se nesnažil získati si přízeň soudců nečestným doprošováním. Nemrzí ho, že neušel smrti, ale jest rád, že se vyhnul nešlechetnosti.

Těm, kteří hlasovali pro jeho smrt, prorokuje, že po jeho smrti přijde pomsta: bude více těch, kteří je budou usvědčovati z nevědomosti a nemravnosti. Těm pak, kteří hlasovali pro jeho osvobození, praví, že odsouzením netokalo jej nic zlého, neboť bylo by mu jistě daimonion dalo výstrahu. Smrt nemůže být zlem; neboť jedno z dvojího jest možno: buď je člověk ničím a stav jeho podobá se nejtvrdšímu spánku — a pak je smrt pro člověka ziskem; nebo je to přestěhování duše na jiné místo, do podsvětí, kde jsou i ostatní zemřelí. I v tom případě jest člověku největším dobrem; neboť může se tam setkat se znamenitými lidmi, s nimi rozmlouvat a je zkoumati. Ostatně člověka dobrého nemůže vůbec nic zlého potkat ani za živa ani po smrti.

Na konec prosí všechny přítomné, aby syny jeho, až dospějí, kárali a napomínali k ctnostnému životu, budou-li pečovati více o věci hmotné; aby jim činili tytéž nepříjemnosti, jaké on činil Athéňanům. Tak mu to nejlépe oprati.

II.

Účel spisu.

Sokrates celý svůj život nezištně zasvětil ctnosti a hledání pravdy, byl však nepochopen většinou občanů, kteří jej nejen ztotožňovali se sofisty a ziskuchtivými učiteli řečnický, nýbrž pokládali jej docela za nebezpečného člověka, jenž ohrožuje řád společenský, náboženský a státní. Tomuto nepozumění a všeobecnému předsudku Sokrates konečně podlehl. Po jeho smrti bylo pak obecné

mínění úplně proti němu zaujato do té míry, že bylo i nebezpečno za jeho žáka se vydávati. Jest přirozeno, že až na jeho žáky, kteří byli lépe o něm poučeni, ostatní Atheňané pokládali odsouzení jeho za oprávněné a spravedlivé. A to právě přimělo ty, kteří jeho šlechetné názory poznali, aby se pokusili toto nesprávné ponětí života Sokratova odstraniti a nahraditi obrazem správným, vyložiti jeho myšlenky a činy, ukázati zkrátka, jaký vskutku Sokrates byl a čemu učil.

Pokusili se o to dva jeho žáci: Xenofon svými „Paměti“ a „Obrahou“ a Platon především Apologii, pak Kritonem a Euthyfronem. Podnětem byl jim spis sofisty Polykrata *Kατηγορία Σωστάτος* vložený v ústa Anytovi, v němž hanebně se obviňuje Sokrates i jeho žáci, že jsou nebezpečni jak náboženskému tak státnímu zřízení athenskému. Platon sám byl přelíčení se Sokratem přitomen, znal tedy jeho průběh i myšlenky zde Sokratem pronesené. Reprodukuje pak řeči jeho hleděl Sokrata charakterisovati tak, aby čtenáři mohli si po četbě Apologie utvářiti přesný a reálný obraz Sokratův. Proto nechává Sokratovi i jeho způsob řeči s obvyklými u něho anakoluthy myšlenkovými i stylistickými, s obvyklou jemu povídavostí a důkladností, pleonasmy, neurovností vět, ano ponechává i některé nedostatky logické při vyvracení jednotlivých bodů žaloby, jen aby se nemohlo říci, že učitele svého idealisuje. Neboť pak by se Apologie minula cílem svým a mohla by být kladena jen za protivu druhého extremu: karikatury Sokratovy. Ostatně ani všecky myšlenky v Apologii podané neshodují se s učením Platonovým (na př. disjunktivní úsudek o smrti).

Ačkoli však Apologie neobsahuje nic, co by se nesrovnávalo s názory Sokratovými, přece nepodává v ní Platon řeč Sokratovu doslově věrně, což se rozumí samo sebou. To také nebylo ani účelem Platonovým. Kromě účelu svrchu dotčeného měl však ještě účel vedlejší: podati zdrcující odsouzení lidu athenského, jenž ve své zaslepenosti muže tak šlechetného ke své největší škodě násilně se zbavil. Tak je Apologie nejen obranou a chvalořečí Sokratovou, nýbrž zároveň věčnou hanbou jeho vrstevníků a výstrahou pokolením budoucím.

III.

O pravosti Apologie.

Poněvadž pod jménem Platonovým zachovalo se nám 42 spisů, z nichž jen asi 24 nyní za pravé obecně se uznávají, jest nutno tázati se u každého spisu jeho po důkazech jeho pravosti. Ty mohou být buď vnější (zprávy starých spisovatelů) nebo vnitřní (jazyk a obsah). Bezpečných důkazů ani těch ani oněch při Apologii nemáme. Ze svědků starověkých byl by nejdůležitější Aristoteles, jakožto žák Platonův, jenž znal důkladně spisy svého učitele. Aristoteles však nedosvědčuje přímo Apologie nikde. Uvádí sice ve své Rhetorice dvakrát důkaz, že kdo věří v daimonion, věří i v bohy, ale nejmíň na prvném místě ani Sokrata ani Platona, na druhém pak mluví sice o Sokratovi, ale za doby neurčité. Tím tedy platonský původ Apologie dosvědčen není.

Ale víme, že Apologii znali a za Platonovu pokládali starověcí badatelé alexandrijští, zvláště Aristofanes Byzantský (kol. 200 př. K.), jenž sestavil spisy Platonovy v trilogii a jenž uvádí Apologii ve čtvrté trilogii spolu s Theaitetem a Euthyfronem. Také Thrasyllos, dvorní astrolog Tiberiův, jenž sestavil spisy Platonovy v tetralogie, uvádí v první tetralogii Apologii spolu s Euthyfronem, Kritonem a Faidonem. Tato svědeckví však rovněž nepostačují k důkazu pravosti Apologie, poněvadž jak Aristofanes, tak Thrasyllos pokládali za pravé také některé dialogy podvržené.

Rovněž ani z jazyka a formy vnitřní i vnější nemůžeme čerpati nepochybný důkaz její pravosti; neboť, jak řečeno, jazyk i myšlenky jsou úmyslně přizpůsobeny způsobu Sokratovu a neplyne z nich nic ani pro pravost ani proti ní, ač při jiných spisech tato stránka bývá rozchodusící.

Někteří badatelé novější pronesli proti Apologii četné námitky (na př. Ast, Schaarschmidt a j.), jež však úplně vyvrátceny Fried, Thierschem a J. Socherem. Od té doby se v platonský původ Apologie věří téměř všeobecně.

IV.

Doba sepsání Apologie.

O době sepsání Apologie jest nejrozšířenější mínění, že se to stalo krátce po smrti Sokratově. To však není pravdě podobno. Po smrti Sokratově bylo veřejné mínění Atheňanů velice zaujato proti Sokratovi i jeho žákům, takže někteří z nich musili i z Athen prchnouti. V té době byl by býval spis obhajující Sokrata bezúčelný. Teprve když po nějaké době myslí se utišily a Atheňané začali klidněji uvažovati o svém činu, ano ho i litovati, mohla Apologie dojít svého účelu. Jak se zdá, obranné ono hnutí vyvolal spis sofisty Polykrata *Κατηγορία Σωκράτους*. Poněvadž pak spis Polykratův vznikl po r. 394 (jak patrně ze zmínky o hradbách Kononových), možno souditi, že krátce po tomto roce vznikla Apologie Platonova.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

I. "Οι μὲν δμεῖς, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πε-^{St.p.17}
πόνθατε ὑπὸ τῶν ἐμῶν κατηγόρων, οὐκ οἶδα
ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς ὅπ' αὐτῶν ὀλίγον ἐμαυτοῦ
ἔπειλαθόμην· οὐτω πιθανῶς ἔλεγον. καίτοι ἀλη-
θές γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν εἰρήκασιν. μάλιστα
δὲ αὐτῶν ἐν ἐθαύμασα τῶν πολλῶν ὅν ἐφεύ-
σαντο, τοῦτο, ἐν φῇ ἔλεγον, ὃς χοὴ δμᾶς εὐλα-
βεῖσθαι, μὴ δπ' ἐμοῦ ἔξαπατηθῆτε ὡς δεινοῦ
ὄντος λέγειν. τὸ γὰρ μὴ αἰσχυνθῆναι, δτι αὐτίκα
δπ' ἐμοῦ ἔξελεγχθίσουνται ἔφηφ, ἔπειδάν μηδ
δπωστιοῦν φαίνωμαι δεινὸς λέγειν, τοῦτο μοι
ζδοξεν αὐτῶν ἀναισχυντότατον εἶναι, ει μὴ ἄρα
δεινὸν καλοῦσιν οὗτοι λέγειν τὸν τάληθη λέ-
γοντα· ει μὲν γὰρ τοῦτο λέγοντοι, δμολογοῦνται
ἀν ἔγωρε οὐ κατὰ τούτους εἶναι φίτωρ. οὗτοι
μὲν οὖν, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, η ι η οὐδὲν ἀληθὲς
εἰρήκασιν· δμεῖς δ' ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν
ἀληθειαν· οὐ μέντοι μὰ Δι', ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
κεκαλλιεπημένους γε λόγους, ὥσπερ οἱ τούτων,
φίμασί τε καὶ δύνασιν οὐδὲ πεκοσμημένους,
ἀλλ ἀκούσεσθε εἰκῇ λεγόμενα τοῖς ἐπιτυχοῦσιν
οὐδρμασιν· πιστεύω γὰρ δίκαια εἶναι ἢ λέγω, καὶ

ιηδεὶς διμῶν προσδοκησάτω ἄλλως· οὐδὲ γὰρ ἂν
δήπου ποέποι, ὃ ἀνδρες, τῇδε τῇ ἡλικίᾳ ὥσπερ
μειοπαῖς πλάντιοντι λόγους εἰς διμᾶς εἰσιέναι.
καὶ μέντοι καὶ πάκυ, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο
διμῶν δέομαι καὶ παρίεμαι· εὖλος διὰ τῶν αὐτῶν
λόγων ἀπούντε μον ἀπολογούμενον, δι’ ὥσπερ
εἴωθα λέγειν καὶ ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν,
δῆνα διμῶν πολλοὶ ἀκηκόασι, καὶ ἄλλοθι, μήτε
θαυμάζειν μήτε θορυβεῖν τούτους ἔνεκα. ἔχει γὰρ
σύντωσί. νῦν ἐγὼ πρῶτον ἐπὶ δικαιοτίοις ἀνα-
βέβηκα, ἐτῇ γερονὸς ἐβδόμικοντα· ἀτεχνῶς οὖν
ξένως ἔχω τῆς ἐνθάδε λέξεως. ὥσπερ οὖν ἄν,
εἰ τῷ δυτὶ ξένος ἐτύγχανον ὅν, συνεργυνώσετε
18 δήπου ἄν μοι, εἰ ἐν ἐκείνῃ τῇ φωνῇ τε καὶ τῷ
τρόπῳ ἔλεγον, ἐν οἶσπερ ἐτεθράμμην, καὶ δὴ
καὶ νῦν τοῦτο διμῶν δέομαι δίκαιον, ὃς γέ μοι
δοκῶ, τὸν μὲν τρόπον τῆς λέξεως ἄν· τσως μὲν
γὰρ χείρων, τσως δὲ βελτίων ἄν εἴη· αὐτὸ δὲ
τοῦτο σκοπεῖν καὶ τούτῳ τὸν νοῦν προσέχειν, εἰ
δίκαια λέγω ἢ μή· δικαιοτοῦ μὲν γὰρ αὐτῇ ἀρετῇ,
ὅγιορος δὲ τάληθῆ λέγειν.

II. Πρῶτον μὲν οὖν δίκαιος είμι ἀπολογήσα-
σθαι, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τὰ πρῶτα μον
ψευδῆ κατηγορημένα καὶ τὸν πρῶτον κατηγό-
ρον, ἐπειτα δὲ πρὸς τὰ ὕστερα καὶ τὸν διστέ-
ρον. ἐμοῦ γὰρ πολλοὶ κατήγοροι γεγόνασι πρὸς
διμᾶς καὶ πάλαι πολλὰ ἥδη ἔιη καὶ οὐδὲν ἀληθές
λέγοντες, οὓς ἐγὼ μᾶλλον φοβοῦμαι ἢ τὸν ἀμφὶ^{ταῦτα}
Ἀντον, καίπερ δυτας καὶ τούτους δεινούς· ἀλλ
ἐκεῖνοι δεινότεροι, ὃ ἀνδρες, οἱ διμῶν τὸν πολ-

λοὺς ἐκ παιδῶν παραλαμβάνοντες ἐπειθόν τε καὶ
κατηγόρον ἐμοῦ οὐδὲν ἀληθές, ὃς ἔστι τις Σω-
κράτης, σοφὸς ἀνήρ, τὰ τε μετέωρα φροντιστής
καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἀπαντα ἀνεζητητῶς καὶ τὸν ἥπιφ
λόγον πρετίτω ποιῶν. οὗτοι, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι,
οἱ τὰντην τὴν φίμην κατασκεδάσαντες, οἱ δεινοί
εἰσιν μον κατήγοροι· οἱ γὰρ ἀπούντες ἥγονται
τὸν ταῦτα ἡγούντας οὐδὲ θεοὺς νομίζειν. ἐπειτά
εἰσιν οὗτοι οἱ κατήγοροι πολλοὶ καὶ πολὺν χρόνον
ἥδη κατηγορηκότες, ἔτι δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ
λέγοντες πρὸς διμᾶς, ἐν ἦν μάλιστα ἐπιστενόσατε,
παῖδες δύτες, ἔνιοι δὲ διμῶν καὶ μειοπαῖς, ἀτεχνῶς
ἔριμην κατηγορούντες ἀπολογούμενον οὐδενός.
οἱ δὲ πάντων ἀλογώτατον, οἵτι οὐδὲ τὰ δινόματα
οὗν τε αὐτῶν εἰδέναι καὶ εἰπεῖν, πλὴν εἴ τις
κωμῳδιοποιὸς τυγχάνει ὅν· οἵσοι δὲ φθόνῳ καὶ
διαβολῇ χρώμενοι διμᾶς ἀνέπειθον, οἱ δὲ καὶ
αὐτοὶ πεπεισμένοι ἀλλοις πείθοντες, οὗτοι πάν-
τες ἀπορώτατοι εἰσιν· οὐδὲ γὰρ ἀναβιβάσασθαι
οἷόν τ’ ἔστιν αὐτῶν ἐνταυθοῖ οὐδ’ ἐλέγειν οὐ-
δένα, ἀλλ ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαζεῖν
ἀπολογεῖσθαι τε καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρι-
νομένου· ἀξιόσατε οὖν καὶ ὑμεῖς, ὥσπερ ἐγὼ
λέγω, διπτούς μον τὸν κατηγόρον γεγονέναι,
ἐτέρονς μὲν τὸν δριτοντας κατηγορίσαντας, ἐτέρονς
δὲ τὸν πάλαι, οὓς ἐγὼ λέγω, καὶ οὐκέπητε δεῖν Ε
πρὸς ἐκείνους πρῶτον με ἀπολογήσασθαι· καὶ
γὰρ ὑμεῖς ἐκείνων πρότερον ἴκονσατε κατηγο-
ρεύντων καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τῶνδε τῶν ὕστερον.

Εἶτεν· ἀπολογητέον δή, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι,

καὶ ἐπιχειρητέον ὑμῶν ἔξελέσθαι τὴν διαβολήν,
19 ἢν διεῖς ἐν πολλῷ χρόνῳ ἔσχετε, ταῦτην ἐν
οὐτως διλύφῳ χρόνῳ. Βούλοιμην μὲν οὖν ἀν τοῦτο
οὐτῷ γενέσθαι, εἴ τι ἀμεινὸν καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοί,
καὶ πλέον τί με ποιῆσαι ἀπολογούμενον· οἷμα
δὲ αὐτὸς χαλεπὸν εἶναι, καὶ οὐ πάνυ με λανθάνει
οἶν· ἔστιν. δικαῖος τοῦτο μὲν ἦτο, διπλὴ τῷ θεῷ
φίλον, τῷ δὲ νόμῳ πειστέον καὶ ἀπολογητέον.

III. Ἀναλάβωμεν οὖν ἐξ ἀρχῆς, τίς ή κατη-
βογία ἔστιν, ἐξ ἣς ή ἐμῇ διαβολῇ γέγονεν, ή δὴ
καὶ πιστεύων Μέλητός με ἐγράψατο τὴν γραφὴν
ταῦτην. εἶναι τι δὴ λέγοντες διέβαλλον οἱ δια-
βάλλοντες; ὥσπερ οὖν κατηγόρουν τὴν ἀντωμο-
σίαν δεῖ ἀναγνῶναι αὐτῶν. Σωκράτης ἀδικεῖ
καὶ περιεργάζεται ζητῶν τὰ τε δύο γῆς
καὶ οὐδόνια καὶ τὸν ἡττωλόγον κρείττω
ποιῶν καὶ ἄλλους τὰ αὐτὰ ταῦτα διδά-
σκων. τοιαύτη τίς ἔστι· ταῦτα γὰρ ἐωράτε καὶ
αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνους κωμῳδίῃ. Σωκράτη
τινὰ ἔκει περιφερόμενον, φάσκοντά τε ἀεροβατεῖν
καὶ ἄλλην πολλὴν φλαμίαν φλαμοῦντα, ὅν
ἐγὼ οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν πέρ.
καὶ οὐχ ὡς ἀτιμάζων λέγω τὴν τοιαύτην ἐπιστή-
μην, εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός ἔστιν, μή
πως ἐγὼ ὅπος Μελήτου τοσαύτας δίκας φύγοιμι.
ἄλλα γὰρ ἐμοὶ τούτων, ὡς ἀιδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν
μέτεστιν. μάρτυρας δὲ αὐτοὺς ὑμῶν τοὺς πολλοὺς
παρέχομαι, καὶ ἄξιω ὁμᾶς ἄλληλους διδάσκειν
τε καὶ φράζειν, δοσοὶ ἐμοῦ πώποτε ἀκηκόατε δια-
λεγομένουν· πολλοὶ δὲ ὑμῶν οἱ τοιοῦτοι εἰσιν.

φράζετε οὖν ἄλλήλοις, εἴ πώποτε ἡ μικρὸν ἡ μέγα
ῆκουσέ τις ὑμῶν ἐμοῦ περὶ τῶν τοιούτων δια-
λεγομένου· καὶ ἐκ τούτου γνώσεοδε, διτὶ τοιαῦτ'
ἔστι καὶ τὰλλα περὶ ἐμοῦ, ἡ οἱ πολλοὶ λέ-
γοντοιν.

IV. Ἀλλὰ γὰρ οὔτε τούτων οὐδέν ἔστιν, οὐδέ
γ' εἴ τινος ἀκηκόατε, ὡς ἐγὼ παιδεύειν ἐπιχειρῶ
ἀνθρώπους καὶ χρήματα πράπτομαι, οὐδὲ τοῦτο
ἄληθές. ἐπεὶ καὶ τοῦτο γέ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι,
εἴ τις οἶδε τ' εἴη παιδεύειν ἀνθρώπους ὥσπερ
Γοργίας τε ὁ Δεοντῖνος καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος
καὶ Ἰππίας ὁ Ἡλεῖος. τούτων γὰρ ἔκαστος, ὃ
ἄνδρες, ίῶν εἰς ἔκαστην τῶν πόλεων τοὺς νέους,
οἵς ἔξεστι τῶν ἑαυτῶν πολιτῶν προΐκα συνεῖναι
φ' ἀν βούλωνται, τούτους πειθόντοι τὰς ἔκείνων
συνονοίας ἀπολιπόντας σφίσιν συνεῖναι χρήματα
διδόντας καὶ χάριν προσειδέναι. ἐπεὶ καὶ ἄλλος
ἀνήρ ἔστι Πάριος ἐνθάδε σοφός, διν ἐγὼ ἴσοθμην
ἐπιδημοῦντα· ἔτυχον γὰρ προσελθόντων ἀνδροῖς, ὃς
τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἡ σύμπαντες
οἱ ἄλλοι, Καλλία τῷ Ἰππονίκου. τοῦτον οὖν
ἀνηρόμην — ἔστον γὰρ αὐτῷ δύο νίες — ὁ
Καλλία, ήν δ' ἐγώ, εἴ μέν σου τὸ νίες πώλω
ἡ μοσχῷ ἐγενέσθην, εἰχομεν ἀν αὐτοῖν ἐπιστάτην
λαβεῖν καὶ μισθώσασθαι, δις ἐμελλεν αὐτῷ καλώ
τε καὶ ἀγαθῶ ποιήσειν τὴν προσήκουσαν ἀρετῆν.
ην δ' ἀν οὐτος ἡ τῶν ἵππικῶν τις ἡ τῶν γεωρ-
γικῶν· νῦν δ' ἐπειδὴ ἀνθρώπῳ ἔστον, τίνα αὐτοῖν
ἐν νῷ ἔχεις ἐπιστάτην λαβεῖν; τίς τῆς τοιαύτης ἀρε-
τῆς, τῆς ἀνθρώπωντος τε καὶ πολιτικῆς, ἐπιστήμων

ἐστιν; οἷμαι γάρ σε ἐσκέφθαι διὰ τὴν τῶν νίέων
κτῆσιν. ἔστιν τις, ἔφη ἐγώ, ἢ οὖ; πάνυ γε,
ἢ δ' οὗς. τίς, ἢν δ' ἐγώ, καὶ ποδαπός, καὶ πόσσον
διδάσκει; Ἐδηνος, ἔφη, ὁ Σώκρατες, Πάριος,
πέντε μηδὲν, καὶ ἐγὼ τὸν Εδηνον ἐμακάρισα, εἰ
ὅς ἀλλιθῶς ἔχει ταῦτην τὴν τέχνην καὶ οὐθεῶς
εἰμελῶς διδάσκει. ἐγὼ οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλι-
νόμην τε καὶ ἡβροννόμην ἄν, εἰ ἡπιστάμην ταῦτα.
ἄλλ' οὐ γὰρ ἐπίσταμαι, ὁ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.

άλλ' οὐ γὰρ ἐπίσταμαι, ω̄ ανδρες Αθηναῖοι.
V. Υπολάβοι ἀν οὖν τις ὑμῶν ἵσως. „Αλλ'
ω̄ Σώκρατες, τὸ σὸν τί ἐστι πρᾶγμα; πόθεν αἱ-
διαβολαὶ σοι ἀνταὶ γέγόνασιν; οὐ γὰρ δῆπου σοῦ
γε οὐδὲν τῶν ἀλλων περιπτότερον πραγματευο-
μένου ἔπειτα τοσαντη φήμη τε καὶ λόγος γέγονεν,
εἰ μὴ τι ἐπφαντες ἀλλοῖον ἢ οἱ πολλοὶ λέγε οὖν
διημῖν, τί ἐστιν, ἵνα μὴ ἡμεῖς περὶ σοῦ αὐτοσχε-
διάζωμεν.“ ταντὶ μοι δοκεῖ δίκαια λέγειν δὲ λέγων,
καγὼ ὑμῖν πειράσομαι ἀποδεῖξαι, τί ποτ’ ἐστι
τοῦτο, δὲ ἐμοὶ πεποίηκεν τό τε δρομα καὶ τὴν δια-
βολήν. ἀκούετε δῆ, καὶ ἵσως μὲν δόξω τισὶν ὑμῶν
παῖςειν, εὐδέλειπτοι τούτοις, πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλή-
θειαν ἐρῶ. ἐγὼ γάρ, ω̄ ἀνδρες Αθηναῖοι, διὰ
οὐδὲν ἀλλ' ἢ διὰ σοφίαν τινὰ τοῦτο τὸ δρομα
ἔσκηκα. ποίαν δὴ σοφίαν ταῦτην; ἥπερ ἐστὶν ἵσως
ἀνθρωπίνη σοφία. τῷ δοντι γὰρ κινδυνεύω ταῦτην
εἶναι σοφός· οὗτοι δὲ τάχ' ἀν, οὓς ἀρτι ἐλεγον,
Ε μεῖζω τινὰ ἢ κατ' ἀνθρωπον σοφίαν σοφοὶ εἰεν,
ἢ οὐδὲν ἔχω, τί λέγω· οὐ γὰρ δὴ ἔγωγε αὐτὴν ἐπί-
σταμαι, ἀλλ' ὅστις φησί, φεύδεται τε καὶ ἐπὶ^{τη}
διαβολῇ τῇ ἐμῇ λέγει] καὶ μοι, ω̄ ἀνδρες Αθη-

ναῖοι, μὴ θορυβήσητε, μηδὲ ἐὰν δόξω τι ὑμῖν
μέγα λέγειν· οὐ γάρ ἐμὸν ἐρῶ τὸν λόγον, διὸ ἀν
λέγω, ἀλλ᾽ εἰς ἀξιόχοεων ὑμῖν τὸν λέγοντα ἀνοίσω.
τῆς γὰρ ἐμῆς, εἰ δῆ τις ἔστιν σοφία καὶ οὐλα,
μάρτυρα ὑμῖν παρέξομαι τὸν θεόν τὸν ἐν Δελ-
φοῖς. Χαιρεφῶντα γὰρ ἔστε πον. οὗτος ἐμός τε 21
ἔταιρος ἦν ἐκ νέου καὶ ὑμῶν τῷ πλήθεται ἔταιρός
τε καὶ ἔννέφυγε τὴν φυγὴν ταύτην καὶ μεθ' ὑμῶν
κατῆλθε. καὶ ἔστε δῆ, οἶσας ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφο-
δὸς ἐφ' ὅ τι δομήσειε. καὶ δῆ ποτε καὶ εἰς Δελ-
φοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο μαντεύσασθαι· καί,
ὅπερ λέγω, μὴ θορυβεῖτε, ὃ ἄνδρες· ἥρετο γὰρ
δῆ, εἴ τις ἐμοῦ εἴη σοφώτερος. ἀνεῖλεν οὖν ἡ
Πυθία μηδένα σοφώτερον εἶναι. καὶ τούτων πέρι
ὅ ἀδελφὸς ὑμῖν αὐτοῦ οὗτοι μαρτυρήσει, ἐπειδὴ
ἐκεῖνος τετελεύτηκεν.

VI. Σκέψασθε δέ, ὅν ἔνεκα ταῦτα λέγω· μέλλω β
γὰρ ὑμᾶς διδάξειν, ὅθεν· μοι ἡ διαβολὴ γέγονε.
ταῦτα γὰρ ἐγὼ ἀπούσας ἐνεθυμούμην οὐτωστός τί
ποτε λέγει ὁ Θεός, καὶ τί ποτε αἰνίττεται; ἐγὼ
γὰρ δὴ οὕτε μέγα οὕτε σμικρὸν ξύνοιδα ἐμαντῷ
σοφὸς ὅν· τί οὖν ποτε λέγει φάσκων ἐμὲ σοφώ-
τατον εἶναι; οὐ γὰρ δίπον ψεύδεται γε· οὐδὲ γὰρ
θέμις αὐτῷ. καὶ πολὺν μὲν χρόνον ἥποδουν, τί
ποτε λέγει, ἔπειτα μόγις πάννυ ἐπὶ ζῆτησιν αὐτοῦ
τοιαύτην τινὰ ἐτραπόμην. ἥλθον ἐπὶ τινα τῶν
δοκούντων σοφῶν εἶναι, ὡς ἐνταῦθα, εἴπερ που,
ἐλέγξων τὸ μαντεῖον καὶ ἀποφανῶν τῷ χορηγῷ, ο
ὅτι „Οὐτοσὶ ἐμοῦ σοφώτερός ἐστι, σὺ δὲ ἐμὲ ἐφη-
σθα“· διασκοπῶν οὖν τοῦτον — δινόματι γάρ οὐδὲν

δέομαι λέγειν, ἢν δέ τις τῶν πολιτικῶν, πρὸς δὲ ἐγὼ σκοπῶν τοιοῦτόν τι ἔπαθον, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, — καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ἔδοξε μοι οὗτος ὁ ἀνὴρ δοκεῖν μὲν εἶναι σοφὸς ἄλλοις τε πολλοῖς ἀνθρώποις καὶ μάλιστα ἑαυτῷ, εἶναι δὲ οὗτοί τοιοῖτο μὲν εἶναι σοφός, εἴτε δὲ οὐ^{τὸν} ἐντεῦθεν οὖν τούτῳ τε ἀπηχθόμην καὶ πολλοῖς τῶν παρόντων, πρὸς ἐμαντὸν δὲ οὖν ἀπιών ἐλογιζόμην, διτούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ σοφώτερός εἰμι· κινδύνευε μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν πάγαθὸν εἰδέναι, ἀλλ' οὗτος μὲν οἰταί τι εἰδέναι οὐκ εἰδὼς, ἐγὼ δέ, ὥσπερ οὖν οὐκ οἶδα, οὐδὲ οἷομαι· ἔσικα γοῦν τούτου γε συμικρῷ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι, διτούτῳ μὴ οἶδα οὐδὲ οἷομαι εἰδέναι. ἐντεῦθεν ἐπ' ἄλλον ἵνα τῶν ἐκείνου δοκούντων σοφωτέρων εἶναι, καὶ μοι ταῦτα ταῦτα ἔδοξε· καὶ ἐνταῦθα πάκεινῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀπηχθόμην.

VII. Μετὰ ταῦτα οὖν ἡδη ἐφεξῆς ἵνα, αἰσθανθείμενος μὲν καὶ λυπούμενος καὶ δεδιὼς, διτούτῳ ἀπηχθανόμην, διμως δὲ ἀναγκαῖον ἐδόκει εἶναι τὸ τοῦ Θεοῦ περὶ πλείστον ποιεῖσθαι· Ιτέον οὖν σκοποῦντι τὸν χρησμόν, τί λέγει, ἐπὶ ἀπαντας οὓς τι δοκοῦντας εἰδέναι. καὶ νὴ τὸν κύριον, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι — δεῖ γὰρ πρὸς ὑμᾶς τάληθῆ λέγειν — η̄ μὴν ἐγὼ ἔπαθόν τι τοιοῦτον· οἱ μὲν μάλιστα εὐδοκιμοῦντες ἔδοξάν μοι διτούτον τοῦ πλείστον ἐνδεεῖς εἶναι ζητοῦντι κατὰ τὸν Θεόν, ἄλλοι δὲ δοκοῦντες φαντάτεροι ἐπιει-

κέστεροι εἶναι ἄνδρες πρὸς τὸ φρονήματος ἔχειν. δεῖ δὴ ὑμῖν τὴν ἐμὴν πλάνην ἐπιδεῖξαι ὥσπερ πόνους τινὰς πονοῦντος, ἵνα μοι καὶ ἀνέλεγκτος ἡ μαντεία γένοιτο. μετὰ γὰρ τοὺς πολιτικοὺς ἥπι τοὺς ποιητὰς τοὺς τε τῶν τραγῳδιῶν καὶ τοὺς τῶν διθυράμβων καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἐνταῦθα ἐπ' αὐτοφώρῳ καταληψόμενος ἐμαντὸν ἀμιθέστερον ἐκείνων δύνται· ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα, ἡ μοι ἐδόκει μάλιστα πεπραγματεῦσθαι αὐτοῖς, διηρώτων ἀν αὐτούς, τί λέγοιεν, ἵνα τι καὶ μανθάνοιμι παρ' αὐτῶν. αἰσχύνομαι οὖν ὑμῖν εἰπεῖν, ὃ ἀνδρες, τάληθῆ διμως δὲ φητέον. ὡς ἔπος γὰρ εἰπεῖν διτούτον αὐτῶν ἀπαντας οἱ παρόντες ἀν βέλτιον ἔλεγον περὶ δυν αὐτοὶ ἐπεποιήσαν^{τον} ἔγνων οὖν καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν διτούτῳ, διτούτῳ οὐ σοφίᾳ ποιεῖν ἡ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις καὶ οἱ χρησμοφόροι· καὶ γὰρ οὗτοι λέγονται μὲν πολλὰ καὶ καλά, λασσον δὲ οὐδὲν δυν λέγονται. τοιοῦτόν τι μοι ἐφάνησαν πάθος καὶ οἱ ποιηταὶ πεπονθότες· καὶ ἀμα ἡσθμην αὐτῶν διὰ τὴν ποιησιν οἰομένων καὶ τάλλα σοφωτάτων εἶναι ἀνθρώπων, ἡ οὐκ ἡσαν. ἀπῆται οὖν καὶ ἐντεῦθεν τῷ αὐτῷ οἰδίμενος περιγερούνται, φτεροὶ καὶ τῶν πολιτικῶν.

VIII. Τελευτῶν οὖν ἐπὶ τοὺς κειροτέχνας ἥπι ἐμαντῷ γὰρ ξυνῆδη οὐδὲν ἐπισταμένῳ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοιοῦτον δέ γ' ἥδη διτούτον μετανοίησοι μι πολλὰ καὶ καλὰ ἐπισταμένους. καὶ τούτου μὲν οὐκ ἐφεύσθην, ἀλλ' ἡπίσταντο, ἡ ἐγὼ οὐκ ἡπίσταμην,

καὶ μου ταύτη σοφώτεροι ἥσαν. ἀλλ', ὃ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, ταῦτόν μοι ἔδοξαν ἔχειν ἀμάρτημα,
ὅπερ καὶ οἱ ποιηταί, καὶ οἱ ἀγαθοὶ δημιουρογοὶ·
διὰ τὸ τὴν τέχνην καλῶς ἔξεργάζεσθαι ἔκαστος
ἥξεν καὶ τᾶλλα τὰ μέγιστα σοφώτατος εἶναι, καὶ
αὐτῶν αὕτη ἡ πλημμέλεια ἐκείνην τὴν σοφίαν
ἀπέκρυψτεν· διὸτ' ἐμὲ ἐμαντὸν ἀνέρωταν ὑπὲρ
Ε τοῦ χορημοῦ, πότερα δεξαίμην ἀν οὗτος ὁσπερ
ἔχω ἔχειν, μήτε τι σοφὸς ὅν τὴν ἐκείνων σοφίαν
μήτε ἀμαθῆς τὴν ἀμαθίαν, ἢ ἀμφότερα ἢ ἐκεῖνοι
ἔχοντιν ἔχειν. ἀπεκρινάμην οὖν ἐμαντῷ καὶ τῷ
χορημῷ, διὸ μοι λυσιτελοῖ ὁσπερ ἔχω ἔχειν.

IX. Ἐκ ταυτοῖς δὴ τῆς ἔξετάσεως, ὃ ἄνδρες
23 Ἀθηναῖοι, πολλαὶ μὲν ἀπέχθειαὶ μοι γεγόνασι
καὶ οἷαι χαλεπώταται καὶ βαρύταται, ὅπετε πολλὰς
διαβολὰς ἀπ' αὐτῶν γεγονέναι, ὅνομα δὲ τούτῳ
λέγεσθαι, σοφὸς εἶναι. οἰονται γάρ με ἔκάστοτε
οἱ παρόντες ταῦτα ἀντὸν εἶναι σοφόν, ἢ ἀν ἄλλον
ἔξελέγξω· τὸ δὲ κινδυνεύει, ὃ ἄνδρες, τῷ δύντι
ὅ θεὸς σοφὸς εἶναι, καὶ ἐν τῷ χορημῷ τούτῳ
τοῦτο λέγειν, διὸ ἡ ἀνθρωπίνη σοφία ὀλίγου
τινὸς ἀξίας ἔστιν καὶ οὐδενός· καὶ φαίνεται τοῦτο
οὐ λέγειν τὸν Σωκράτη, προσκεχρῆσθαι δὲ τῷ
βέμφῳ ὄντι, ἐμὲ παράδειγμα ποιούμενος, ὁσπερ
ἄν εἰ εἴποι διτοι „Οὗτος ὑμῶν, ὃ ἀνθρωποι, σο-
φώτατος ἔστιν, δοτις ὁσπερ Σωκράτης ἔγνωκεν,
διτοι οὖν ἔγὼ μὲν ἔτι καὶ τοῦ περιών ζῆτῶ καὶ
ἔρευνῶ κατὰ τὸν θεόν, καὶ τῶν ἀστῶν καὶ ξένων
ἄν τινα οἴωμαι σοφὸν εἶναι· καὶ ἐπειδάν μοι μὴ

δοκῇ, τῷ θεῷ βοηθῶν ἐνδείκνυμαι, διτοι οὐκ ἔστι
σοφός. καὶ ὑπὸ ταύτης τῆς ἀσχολίας οὔτε τι τῶν
τῆς πόλεως πρᾶξαί μοι σχολὴ γέγονεν ἀξιον λόγου
οὔτε τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἐν πενίᾳ μνηματὶ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν.

X. Πρὸς δὲ τούτοις οἱ νέοι μοι ἐπακολούθουντες, οἵς μάλιστα σχολή ἔστιν, οἱ τῶν πλον-
σιωτάτων, αὐτόματοι χαίροντιν ἀκούοντες ἔξετα-
ζομένων τῶν ἀνθρωπῶν, καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἐμὲ
μιμοῦνται, εἴτα ἐπιχειροῦσιν ἄλλους ἔξετάζειν·
κάπειτα, οἶμαι, εὑρίσκουσι πολλὴν ἀφθονίαν οἰο-
μένων μὲν εἰδέναι τι ἀνθρωπόν, εἰδότων δὲ
ὅλιγα ἢ οὐδέν. ἐντεῦθεν οὖν οἱ ὑπ' αὐτῶν ἔξε-
ταζόμενοι ἐμοὶ δογματίουται, ἀλλ' οὐκ αὐτοῖς, καὶ
λέγοντιν, ὡς Σωκράτης τίς ἔστι μιαρώτατος καὶ
διαφθείρει τοὺς νέους· καὶ ἐπειδάν τις αὐτοὺς δ
ἔρωτῷ, δι τι ποιῶν καὶ δι τι διδάσκων, ἔχοντι μὲν
οὐδὲν εἰπεῖν, ἀλλ' ἀγνοοῦσιν, ἵνα δὲ μὴ δοκῶσιν
ἀπορεῖν, τὰ κατὰ πάντων τῶν φιλοσοφούντων
πρόσχειρα ταῦτα λέγοντιν, διτοι τὰ μετέωρα καὶ τὰ
ὑπὸ γῆς καὶ θεοὺς μὴ νομίζειν καὶ τὸν ἥπτω
λόγον κρείττω ποιεῖν. τὰ γὰρ ἀληθῆ, οἶμαι, οὐκ
ἄν ἐθέλοιεν λέγειν, διτοι κατάδηλοι γίγνονται προσ-
ποιούμενοι μὲν εἰδέναι, εἰδότες δὲ οὐδέν. ἀτε οὖν, Ε
οἶμαι, φιλότιμοι δύντες καὶ σφοδροὶ καὶ πολλοί, καὶ
συντεταγμένως καὶ πιθανῶς λέγοντες περὶ ἐμοῦ,
ἐμπεπλήρωσιν ὑμῶν τὰ ὅτα καὶ πάλαι καὶ σφο-
δρῶς διαβάλλοντες ἐκ τούτων καὶ Μέλητος μοι
ἐπέθετο καὶ Ἀνυτος καὶ Λύκων, Μέλητος μὲν
ὑπὲρ τῶν ποιητῶν ἀχθόμενος, Ἀνυτος δὲ ὑπὲρ

τῶν δημιουργῶν καὶ τῶν πολιτικῶν, Λύκων δὲ
24 ὑπὲρ τῶν ὁγήρων ὥστε, ὅπερ ἀρχόμενος ἐγὼ
ἔλεγον, Θαυμάζοιμ ἄν, εἰ οἶδε τὸ εἴην ἐγὼ ὑμῶν
ταῦτην τὴν διαβολὴν ἔξελέσθαι ἐν οὕτως δλῆφ
χρόνῳ, οὕτω πολλὴν γεγονυῖαν.

Ταῦτ' ἔστιν ὅμιν, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, τὰληθῆ,
καὶ ὑμᾶς οὕτε μέγα οὕτε σμικρὸν ἀποκρυφάμενος
ἐγὼ λέγω οὐδέ ὑποστειλάμενος. καίτοι οἶδα σχε-
δόν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἀπεχθάνομαι· δὲ καὶ τεκμή-
ριον, ὅτι ἀληθῆ λέγω καὶ δι τῆς ἔστιν ἡ δια-
βολὴ ἡ ἐμὴ καὶ τὰ αἴτια ταῦτα ἔστιν. καὶ ἐάν τε
νῦν ἐάν τε αὖθις ζητήσῃς ταῦτα, οὕτως εὑρή-
σετε.

XI. Περὶ μὲν οὖν ὅντις οἱ πρῶτοι μον κατί-
γοροι κατηγόρουν, αὕτη ἔστω ίκανὴ ἀπολογία πρὸς
ὑμᾶς. πρὸς δὲ Μέλητον τὸν ἀγαθὸν τε καὶ φιλό-
πολιν, ὡς φησι, καὶ τὸν διστέρον μετὰ ταῦτα
πειράσομαι ἀπολογεῖσθαι. αὖθις γὰρ δῆ, ὥσπερ
ἔτέρων τούτων δητῶν κατηγόρων, λάβωμεν ἀν-
τὴν τούτων ἀντωμοσίαν. ἔχει δῆ πως δῆδε. Σω-
κράτη φησὶν ἀδικεῖν τὸν διαφθείροντα καὶ θεοὺς οὓς ἡ πόλις νο-
σομίζει οὐ νομίζοντα, ἔτερα δὲ δαιμόνια
καὶ νά. τὸ μὲν δῆ ἔγκλημα τοιοῦτόν ἔστιν· τούτου
δὲ τοῦ ἔγκληματος ἐν ἔκαστον ἔξετάσωμεν. φησὶ γὰρ
δῆ τὸν διστέρον με διαφθείροντα· ἐγὼ δέ γε,
ὡς ἀνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικεῖν φημι Μέλητον, ὅτι
σπουδῇ χαριεντίζεται, δαδίως εἰς ἀγῶνα καθιστάς
ἀνθρώπους, περὶ πραγμάτων προσποιούμενος
σπουδάζειν καὶ κήδεοθαι, διν οὐδὲν τούτῳ πώ-

ποτε ἐμέλησεν. ὡς δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, πειρά-
σομαι καὶ ὅμιν ἐπιδεῖξαι.

XII. Καί μοι δεῦρο, ὃ Μέλητε, εἰπέ· „Ἄλλο
τι ἢ περὶ πολλοῦ ποιεῖ, ὅπως ὡς βέλτιστοι οἱ δ
νεώτεροι ἔσονται;” „Ἐγωγε.“ „Ιδι δὴ νῦν εἰπὲ
τούτοις, τίς αὐτοὺς βελτίους ποιεῖ. δῆλον γὰρ δι
οἰσθα, μέλον γέ σοι. τὸν μὲν γὰρ διαφθείροντα
ἔξενορων, ὡς φίς, ἐμὲ εἰσάγεις τοντοῖ καὶ κατη-
γορεῖς· τὸν δὲ δὴ βελτίους ποιοῦντα ἵδι εἰπὲ καὶ
αἵμνυσον αὐτοῖς, τίς ἔστιν.“ — „Ορᾶς, ὃ Μέλητε,
ὅτι σιγᾶς καὶ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν; καίτοι οὐκ αἰσχούρ
σοι δοκεῖ εἶναι καὶ ίκανὸν τεκμήριον οὗ δὴ ἐγὼ
λέγω, ὅτι σοι οὐδὲν μεμέληκεν; ἀλλ᾽ εἰπέ, ὃ
γναθέ, τίς αὐτοὺς ἀμείνους ποιεῖ.“ „Οἱ νόμοι.
„Άλλ’ οὐ τοῦτο ἔφωτῷ, ὃ βέλτιστε, ἀλλὰ τίς ἄν-
θρωπος, δοτις πρῶτον καὶ αὐτὸ τοῦτο οἶδε, τοὺς
νόμους.“ „Οὗτοι, ὃ Σώκρατες, οἱ δικασταί· „Πῶς
λέγεις, ὃ Μέλητε; οἶδε τὸν διένειν οὗτοι
τέ εἰσι καὶ βελτίους ποιοῦσιν;“ „Μέσλιστα·“ „Πό-
τερον ἀπαντεῖς, η̄ οἱ μὲν αὐτῶν, οἱ δὲ οὐ;“ „Ἀ-
παντεῖς· „Εὖ γε τὴν Ἡραν λέγεις, καὶ πολ-
λὴν ἀφθονίαν τῶν ὀφελούντων. τί δὲ δῆ; οἶδε 25
οἱ ἀκροαταί· βελτίους ποιοῦσιν η̄ οὐ;“ „Καὶ οὗτοι·
„Τί δὲ οἱ βούλευται;“ „Καὶ οἱ βούλευται·“ „Άλλ
ἄρα, ὃ Μέλητε, μὴ οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ ἐκκλη-
σιασταί, διαφθείροντι τὸν διεστέρον; η̄ κάκεινοι
βελτίους ποιοῦσιν ἀπαντεῖς;“ „Κάκεινοι·“ „Πάντες
ἄρα, ὡς ἔοικεν, Ἀθηναῖοι καλοὺς κάγαθοὺς ποι-
οῦσι πλὴν ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ μόνος διαφθείρω. οὕτω
λέγεις;“ „Πάντα σφόδρα ταῦτα λέγω·“ „Πολλήν γ

έμοι κατέγνωκας δυστυχίαν. καὶ μοι ἀπόκριναι·
Βὴ καὶ περὶ ἵππους οὗτοι σοι δοκεῖ ἔχειν; οἱ μὲν
βελτίους ποιοῦντες αὐτοὺς πάντες ἀνθρώποι εἰ-
ναι, εἰς δέ τις δὲ διαφθείρων; ή τούναντίον τού-
τον πᾶν εἰς μέν τις δὲ βελτίους οἶδε τὸν ποιεῖν
η̄ πάνυ δλίγοι, οἱ ἵππικοι· οἱ δὲ πολλοὶ εάνπερ
συνῶσι καὶ χρῶνται ἵπποις, διαφθείρουσιν; οὐχ
οὕτως ἔχει, ὁ Μέλητε, καὶ περὶ ἵππων καὶ τῶν
ἄλλων ἀπάντων ζῴων; — πάντως δήποτε, εάν τε
σὸν καὶ Ἀννιτος οὐ φῆτε εάν τε φῆτε πολλὴ γάρ
ἄν τις εὐδαίμονία εἴη περὶ τοὺς νέους, εἰ εἰς μὲν
μόνος αὐτοὺς διαφθείρει, οἱ δὲ ἄλλοι ὠφελοῦσιν.
ἄλλὰ γάρ, ὁ Μέλητε, ἵκανῶς ἐπιδείκνυσαι, δτι
οὐδεπάποτε ἐφρόντισας τῶν νέων, καὶ σαφῶς ἀπο-
φαίνεις τὴν σαντοῦ ἀμέλειαν, δτι οὐδέν σοι μεμέ-
ληκεν περὶ ὧν ἐμὲ εἰσάγεις.

XIII. „Ἐπι δέ ἡμῖν εἰπέ, ὁ πρὸς Διὸς, Μέλητε,
πότερον ἔστιν οἰκεῖν ἀμεινον ἐν πολλαῖς χορ-
στοῖς η̄ πονηροῖς; — ὁ τὰν, ἀπόκριναι· οὐδὲν γάρ
τοι χαλεπὸν ἐρωτῶ. οὐχ οἱ μὲν πονηροὶ κακόν
τι ἐργάζονται τοὺς ἀεὶ ἐγγυτάτῳ ἑαυτῶν δητας,
οἱ δὲ ἀγαθοὶ ἀγαθὸν τι;” „Πάνν γε.” „Ἐστιν
οὖν δοτις βούλεται ὑπὸ τῶν ξυνόντων βλάπτε-
σθαι μᾶλλον η̄ ὠφελεῖσθαι;” — „Ἀπόκριναι, ὁ
ἀγαθέ· καὶ γάρ δὲ νόμος κελεύει ἀποκρίνεσθαι.
ἔσθ δοτις βούλεται βλάπτεσθαι;” „Οὐ δῆτα.
„Φέρε δή, πότερον ἐμὲ εἰσάγεις δεῦρο ὡς δια-
φθείρουτα τοὺς νεωτέρους καὶ πονηροτέρους ποι-
οῦντα ἐκόντα η̄ ἀκοντα;” „Ἐκόντα ἔγωγε.” „Τέ
δῆτα, ὁ Μέλητε; τοσοῦτον σὺ ἐμοῦ σοφώτερος εἶ

τηλικούτον δητος τηλικόσδε ὥν, ὥστε σὺ μέν ἔ-
γνωκας, δτι οἱ μὲν κακοὶ κακόν τι ἐργάζονται ἀεὶ^Ε
τοῦς μάλιστα πλησίον ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἀγαθοὶ ἀγα-
θόν· ἐγὼ δὲ δὴ εἰς τοσοῦτον ἀμαδίας ἦκα, ὥστε
καὶ τοῦτ’ ἀγνοῶ, δτι, ἐάν τινα μοχθηρὸν ποιήσω
τῶν συνόντων, κινδυνεύσω κακόν τι λαβεῖν ἀπ’
αὐτοῦ, ὥστε τοῦτο τὸ τοσοῦτον κακὸν ἐκῶν ποιῶ,
ὅς φῆς σύ; ταῦτα ἔγώ σοι οὐ πείθομαι, ὁ Μέ-
λητε, οἷμαι δὲ οὐδὲ ἄλλον ἀνθρώπων οὐδένα·²⁶
ἄλλ’ η̄ οὐ διαφθείρω, η̄ εἰ διαφθείρω, ἀκων, ὥστε
σύ γε καὶ ἀμφότερα ψεύδῃ· εἰ δὲ ἀκων δια-
φθείρω, τῶν τοιούτων καὶ ἀκονούσιν ἀμαρτημάτων
οὐ δεῦρο νόμος εἰσάγειν ἔστιν, ἄλλὰ ιδίᾳ λαβόντα
διδάσκειν καὶ νουθετεῖν· δῆλον γάρ δι, ἐάν
μάθω, πανδομαι δὲ γε ἀκων ποιῶ. σὺ δὲ συγγε-
νέσθαι μέν μοι καὶ διδάξαι ἔφυγες καὶ οὐκ ἡθέ-
λησας, δεῦρο δὲ εἰσάγεις, οἱ νόμοις ἔστιν εἰσάγειν
τοὺς κολάσεως δεομένους, ἄλλ’ οὐ μαθήσεως.”

XIV. Ἀλλὰ γάρ, ὁ ἄγρος Ἄθηραῖοι, τοῦτο
μὲν δῆλον ἡδη ἔστιν, δὲ ἐγὼ ἔλεγον, δτι Μέλητῳ^{τιν} τούτων οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν πώποτε ἐμέλησεν.
„Ομως δὲ δὴ λέγε ἡμῖν, πῶς με φῆς διαφθεί-
ρειν, ὁ Μέλητε, τοὺς νεωτέρους; η̄ δῆλον δὴ δτι
κατὰ τὴν γραφήν, ἦν ἐγράψω, θεοὺς διδάσκοντα
μὴ νομίζειν οὓς η̄ πόλις νομίζει, ἔτερα δὲ δαι-
μόνια κανά; οὐ ταῦτα λέγεις, δτι διδάσκων δια-
φθείρω;” „Πάνν μὲν οὖν σφόδρα ταῦτα λέγω.
„Πρὸς αὐτῶν τοίνυν, ὁ Μέλητε, τούτων τῶν Θεῶν, ^α
ῶν νῦν δὲ λόγος ἔστιν, εἰπὲ ἔτι σαφέστερον καὶ
ἐμοὶ καὶ τοῖς ἀνδράσιν τούτοις. ἐγὼ γάρ οὐ δύ-

ναμαι μαθεῖν, πότερον λέγεις διδάσκειν με νομίζειν εἶναι τινας Θεούς, καὶ αὐτὸς ἄρα νομίζω εἶναι Θεούς, καὶ οὐκ εἰμὶ τὸ παράπαν· ἀθεος οὐδὲ ταῦτη ἀδικῶ, οὐ μέντοι οὕσπερ γε ἡ πόλις, ἀλλὰ ἐτέρους, καὶ τοῦτ' ἔστιν δ̄ μοι ἐγκαλεῖς, δτὶ ἐτέρους· ἡ παντάπασι με φῆς οὕτε αὐτὸν νομίζειν Θεοὺς τούς τε ἄλλους ταῦτα διδάσκειν.” Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις Θεούς. „Ω θαυμάσιε Μέλητε, ἵνα τί ταῦτα λέγεις; οὐδὲ ἥλιον οὐδὲ σελήνην ἄρα νομίζω Θεοὺς εἶναι, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι;” Μὰ Δι', ὡς ἀνδρες δικασταί, ἐπεὶ τὸν μὲν ἥλιον λίθον φησὶν εἶναι, τὴν δὲ σελήνην γῆν. „Ἀραξαγόρου οἵτινες τατηγορεῖν, διφίλε Μέλητε, καὶ οὕτω καταφρονεῖς τῶνδε καὶ οἵτινες αὐτοὺς ἀπείρους γραμμάτων εἶναι, διτε οὐκ εἰδέναι, δτὶ τὰ Ἀραξαγόρου βιβλία τὸν Κλαζομενίον γέμει τούτων τῶν λόγων; καὶ δὴ καὶ οἱ νέοι ταῦτα παρ' ἐμοῦ μανθάνουσιν, ἀ εἴσοιν ἐντοτε, εἰ πάντα πολλοῦ, δραχμῆς ἐκ τῆς δοχῆς στρατιώνοις Σωκράτους καταγελᾶν, ἐὰν προσποιηται ἑαυτῷ εἶναι, ἄλλως τε καὶ οὕτως ἀποταῦτα. ἄλλ, ὡς πρὸς Διός, οὗτοι σοι δοκῶ οὐδένα νομίζειν Θεὸν εἶναι;” Οὐ μέντοι μὰ Δίᾳ οὐδὲ διπωστιοῦν. „Ἀπιστός γ' εῖ, ὡς Μέλητε, καὶ ταῦτα μέντοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς, σαντῷ.” ἐμοὶ γάρ δοκεῖ οὗτοσι, ὡς ἀνδρες Ἀθηναῖοι, πάντα εἶναι ὑβριστῆς καὶ ἀκόλαστος, καὶ ἀτεχνῶς τὴν γραφὴν ταύτην ὑβρεῖ τινὶ καὶ ἀκολαστὰ καὶ νεριητὶ γράψασθαι. ξοικεν γάρ ωσπερ αἴνιγμα συντιθέντι διαπειρω-

27

μένω. „Ἄρα γνώσεται Σωκράτης δ̄ σοφὸς δὴ ἐμοῦ

^{τοῦ} καριεντιζομένου καὶ ἐναντὶ ἐμαντῷ λέγοντος, ἢ ἔξαπατήσω αὐτὸν καὶ τὸν ἄλλους τὸν ἀκούοντας, οὗτος γάρ ἐμοὶ φαίνεται τὰ ἐναντία λέγειν αὐτὸς ἐντῷ ἐν τῇ γραφῇ, ωσπερ ἀν εἰ εἴποι. „Ἀδικεῖ Σωκράτης Θεὸς οὐ νομίζων, ἀλλὰ Θεὸς νομίζων·” καίτοι τοῦτο ἔστι παῖζοντος.

XV. Συνεπισκέψασθε δή, ὡς ἀνδρες, ἢ μοι φαίνεται ταῦτα λέγειν· σὺ δὲ ἡμῖν ἀπόκοιναι, ὡς Μέλητε· ώμετς δέ, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ὑμᾶς παρηγήσαμην, μέμνησθε μοι μὴ θορυβεῖν, ἐάντι ἐν τῷ εἰωθότι τρόπῳ τὸν λόγον ποιῶμαι. „Ἐστιν δοτις ἀνθρώπων, ὡς Μέλητε, ἀνθρώπεια μὲν νομίζει πράγματα εἶναι, ἀνθρώπους δὲ οὐ νομίζει;” — ἀποκοινέσθω, ὡς ἀνδρες, καὶ μὴ ἄλλα καὶ ἄλλα θορυβείτω ἐσθ' δοτις ἵππους μὲν οὐ νομίζει, ἵππικὰ δὲ πράγματα; ἢ αὐλητὰς μὲν οὐ νομίζει εἶναι, αὐλητικὰ δὲ πράγματα;” — „Οὐκ ἔστιν,” ὡς ἀριστε ἀνδρῶν εἰ μὴ σὺ βούλει ἀποτοισι. ἄλλὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ γε ἀπόκοιναι. „Ἐσθ' δοτις δαιμόνια μὲν νομίζει πράγματα εἶναι, δαιμόνια δὲ οὐ νομίζει;” Οὐκ ἔστιν. „Ως δημοσιας οὐκοῦν δαιμόνια μὲν φῆς με καὶ νομίζειν καὶ διδάσκειν, εἴτ' οὖν καὶνὰ εἴτε παλαιά· ἄλλ' οὖν δαιμόνια γε νομίζω κατὰ τὸν οὖν λόγον, καὶ ταῦτα καὶ διωμόσω ἐν τῇ ἀντιγραφῇ εἰ δὲ δαιμόνια νομίζω, καὶ δαιμονας δήπου πολλὴ ἀνάγκη νομίζειν μέ εστιν· οὐχ οὕτως ἔχει;” — „Ἐχει

δή· τίθημι γάρ σε διμολογοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἀπο-
D κρίνῃ. τοὺς δὲ δαιμονας οὐχὶ ἡτοι θεούς γε ἥρού-
μεθα ἢ θεῶν παῖδας; φῆς ἢ οὐ;” Πάνυ γε.
„Οὐκοῦν εἴπερ δαιμονας ἥροῦμαι, ως σὺ φῆς, εἰ
μὲν θεοί τινές εἰσιν οἱ δαιμονες, τοῦτ' ἀν εἴη, δέ γάρ
φημι σε αἰνίττεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεούς
οὐχ ἥρούμενον φάναι ἐμὲ θεούς αὐτὸν ἥρεισθαι
πάλιν, ἐπειδίπερ γε δαιμονας ἥροῦμαι· εἰ δ' αὐτός
οἱ δαιμονες θεῶν παῖδες εἰσιν νόθοι τινές ἢ ἐν
νῦμφων ἢ ἐν τινων ἄλλων, δῶν δὴ καὶ λέγονται,
τις ἀν ἀνθρώπων θεῶν μὲν παῖδας ἥροῖτο εἶναι,
E θεούς δὲ μή; διμοίως γάρ ἀν ἄποτον εἴη, ωσπερ
ἀν εἴ τις ἵππων μὲν παῖδας ἥροῖτο ἢ δύνων,
ἵππους δὲ καὶ δύνοντος μὴ ἥροῖτο εἶναι. ἀλλ', ὁ
Μέλιτε, οὐκ ἔστιν δπως σὺ ταῦτα οὐχὶ ἀποπει-
ρώμενος ἡμῶν ἐγράψω τὴν γραφὴν ταύτην ἢ
ἀπορῶν δι τι ἐγκαλοῖς ἐμοὶ ἀληθές ἀδίκημα· δπως
δὲ σὺ τινα πείθοις ἀν καὶ σμικρὸν νοῦν ἔχοντα
ἀνθρώπων, ως οὐ τοῦ αὐτοῦ ἔστιν καὶ δαιμόνια
καὶ θεῖα ἥρεισθαι, καὶ αὐτὸν μήτε δα-
μονας μήτε θεούς, οὐδεμίᾳ μηχανή ἔστιν.”

XVI. Ἀλλὰ γάρ, ὁ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, ως μὲν
ἐγὼ οὐκ ἀδικῶ κατὰ τὴν Μελίτου γραφήν, οὐ
πολλῆς μοι δοκεῖ εἶναι ἀπολογίας, ἀλλὰ ίκανὰ
καὶ ταῦτα· δι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον,
δι τι πολλή μοι ἀπέχθεια γέγονεν καὶ πρὸς πολ-
λούς, εὖ ἵστε δι τι ἀληθές ἔστιν. καὶ τοῦτ' ἔστιν
δι ἐμὲ αἰρήσει, ἐάνπερ αἰρῇ, οὐ Μέλιτος οὐδὲ
Ἀνντος, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν διαβολή τε καὶ φθό-
νος, ἡ δὴ πολλοὺς καὶ ἄλλους καὶ ἀγαθοὺς ἀν-

δρας ἥρηκεν, οἷμαι δὲ καὶ αἰρήσειν· οὐδὲν δὲ
δεινόν, μὴ ἐν ἑμοὶ στῇ. ἵστως δ' ἀν οὖν εἴποι B
τις· „Εἰτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ὁ Σώκρατες, τοιοῦτον
ἐπιτίθεντα ἐπιτηδεύσας, ἐξ οὗ κινδυνεύεις νῦν
ἀποθανεῖν;” ἐγὼ δὲ τούτῳ ἀν δικαιον λόγον ἀντ-
είποιμι, δι τι· „Οὐ καλῶς λέγεις, ὁ ἀνθρώπε, εἰ
οἶει δεῖν κινδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τε-
θνάναι ἀνδρα, δι τον τι καὶ σμικρὸν διφελός ἔστιν,
ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, διαν πράττη,
πότερον δίκαια ἢ ἀδίκα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγα-
θοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. φαῦλοι γάρ ἀν τῷ γε σφι λόγῳ
εἰλεν τῶν ήμιθέων δοσι ἐν Τροίᾳ τετελευτήμασιν C
οἱ τε ἄλλοι καὶ δι τῆς Θέτιδος νίσι, δις τοσοῦτον
τοῦ κινδύνου κατεφρόνησεν παρὰ τὸ αἰσχρόν τι
ὑπομεῖναι, ώστε ἐπειδὴ εἴπεν ἢ μήτηρ αὐτῷ προ-
θυμούμενῳ „Ἐκτορα ἀποκτεῖναι, θεὸς οὖσα, οὐ-
τοσὶ πως, ως ἐγὼ οἶμαι· ὁ παῖ, εἰ τιμωρήσεις
Πατρόκλῳ τῷ ἐταίρῳ τὸν φόνον καὶ Ἐκτορα ἀπο-
κτενεῖς, αὐτὸς ἀποθανῇ· αὐτίκα γάρ τοι, φησί,
μεθ' Ἐκτορα πότιμος ἐτοῖμος· δι δὲ ταῦτα ἀκού-
σας τοῦ μὲν θανάτου καὶ τοῦ κινδύνου φλιγώ- D
ρησε, πολὺ δὲ μᾶλλον δείσας τὸ ζῆν κακὸς δῶν
καὶ τοῖς φίλοις μὴ τιμωρεῖν, αὐτίκα, φησί, τε-
θνάντην δίκην ἐπιθεῖς τῷ ἀδικοῦντι, ἵνα μὴ ἐνθάδε
μένω καταγέλαστος παρὰ νησὶ κορωνίσιν ἀχθος
ἀρούρης. μὴ αὐτὸν οἶει φροντίσαι θανάτου καὶ
κινδύνου;” οὕτω γάρ ἔχει, δι ἀνδρες Ἀθηναῖοι,
τῇ ἀληθείᾳ· οὐ ἀν τις ἑαντὸν τάξῃ ἥρησάμενος
βέλτιστον εἶναι ἢ ὃπ' ἀρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα
δεῖ, ως ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν

ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

XVII. Ἐγὼ οὖν δεινὰ ἀν εἶην εἰργασμένος, ἐδὲ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ, δτε μέν με οἱ ἀρχοντες ἔταττον, οὓς ὑμεῖς εἴλεοθε ἀρχειν μου, καὶ ἐν Ποτειδαίᾳ καὶ ἐν Ἀμφιπόλει καὶ ἐπὶ Δηλίῳ, τότε μὲν οὐ ἐκεῖνοι ἔταττον, ἔμενον ὥσπερ καὶ ἄλλος τις καὶ ἐκινδύνευον ἀποθανεῖν, τοῦ δὲ θεοῦ τάττοντος, ὡς ἔγὼ φῆθη τε καὶ ὑπέλαβον, φιλοσοφοῦντά με δεῖν ζῆν καὶ ἐξετάζοντα ἔμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα δὲ φοβηθεὶς ή θάνατον ή ἄλλο διοῦν πρᾶγμα λίποιμι τὴν τάξιν. δεινὸν τὰν εἶη, καὶ ὡς ἀληθῶς τότε ἀν με δικαίως εἰσάγοι τις εἰς δικαστήριον, δτι οὐ νομίζω θεοὺς εἶναι ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ καὶ δεδιώς θάνατον καὶ οἰδμένος σοφὸν εἶναι οὐκ ὅν. τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὁ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ή δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ δυτα· δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἀ οὐκ οἰδεν. οἰδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον οὐδὲ εἰ τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων μέγιστον δν τῶν ἀγαθῶν, δεδίασι δ' ὡς εῦ εἰδότες, δτι μέγιστον τῶν κακῶν ἐστι. καὶ τοῦτο Β πῶς οὐκ ἀμαθίᾳ ἐστὶν αὕτη ή ἐπονεῖδιστος, ή τοῦ οἰεσθαι εἰδέναι ἀ οὐκ οἰδεν; Ἐγὼ δ', ὁ ἄνδρες, τούτῳ καὶ ἐνταῦθα ισως φιαφέρω τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰ δή τῷ σοφώτερος τον φαίην εἶναι, τούτῳ ἀν, δτι οὐκ εἰδὼς ίκανῶς περὶ τῶν ἐν Ἀιδον οὖτω καὶ οἴομαι οὐκ εἰδέναι τὸ δὲ ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι, καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, δτι κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐστιν οἶδα.

ποδ οὖν τῶν κακῶν, ὃν οἶδα δτι κακά ἐστιν, ἀ μὴ οἶδα εἰ ἀγαθὰ δυτα τυγχάνει οὐδέποτε φοβήσομαι οὐδὲ φεύξομαι· ὅστε οὐδ' εἰ με νῦν ὑμεῖς ἀφίετε Ἀνύτῳ ἀπιστήσαντες, δς ἔφη ή τὴν αρχὴν οὐ δεῖν ἐμὲ δεῦρο εἰσελθεῖν η, ἐπειδὴ εἰσῆλθον, οὐχ οἰόντελε εἶναι τὸ μὴ ἀποκτεῖναί με, λέγων πρὸς θυμᾶς ως, εἰ διαφευξούμεν, ηδη ἀν ὑμῶν οἱ νίεῖς ἐπιτηδεύοντες ἡ Σωκράτης διδάσκει πάντες παντάπασι διαφθαρήσονται, — εἰ μοι πρὸς ταῦτα εἴποιτε· ὁ Σώκρατες, νῦν μὲν Ἀνύτῳ οὐ πεισθεῖσα, ἀλλ' ἀφίεμέν σε, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ φτε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσει διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν· ἐάν δὲ ἀλφος έτι τοῦτο πράττων, ἀποθανεῖ· εἰ οὖν με, ὅπερ εἴπον, ἐπὶ τούτοις ἀφίετε, εἴποιμ· ἀν ὑμῖν δτι ἔγω θυμᾶς, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀστάζομαι μὲν καὶ φιλῶ, πείσομαι δὲ μᾶλλον τῷ θεῷ ή θυμῖν, καὶ ἔωσπερ ἀν ἐμπνέω καὶ οἰδες τε ὁ, οὐ μὴ πανσωμαι φιλοσοφῶν καὶ θυμῖν παρακελευόμενός τε καὶ ἐνδεικνύμενος δτῳ ἀν ἀεὶ ἐντυγχάνω θυμῶν, λέγων οἰάπερ εἴωθα, δτι „Ω δριστε ἀνδρῶν, Ἀθηναῖος ὅν, πόλεως τῆς μεγίστης καὶ ενδοκιμωτάτης εἰς σοφίαν καὶ ισχύν, χρημάτων μὲν οὐκ αἰσχύνη ἐπιμελούμενος, δπως σοι ἐσται ὡς πλεῖστα, καὶ δόξης καὶ τιμῆς, φρονήσεως δὲ καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ψυχῆς, δπως ὡς βελτίστη ἐσται, οὐκ ἐπιμεληδη οὐδὲ φροντίζεις;” καὶ ἐάν τις θυμῶν ἀμφισβητῇ καὶ φη ἐπιμελεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς ἀφήσω αὐτὸν οὐδ' ἀπειμι, ἀλλ' ἐρήσομαι αὐτὸν καὶ ἐξετάσω καὶ ἐλέγξω, καὶ ἐάν μοι μὴ δοκῇ κεντησθαι ἀφετην, φάναι δέ,

30 δύνειδιῶ, ὅτι τὰ πλείστον ἄξια περὶ ἐλαχίστον ποι-
εῖται, τὰ δὲ φανλότερα περὶ πλείστονος. ταῦτα καὶ
νεωτέρῳ καὶ πρεσβυτέρῳ, διφερὸν ἀν ἐντυγχάνω,
ποιήσω, καὶ ἔνω καὶ ἀστῷ, μᾶλλον δὲ τοῖς
ἀστοῖς, δισφιλούσῳ ἐστὲ γένει. ταῦτα γὰρ
κελεύει ὁ Θεός, εὐ λοτε, καὶ ἐγὼ οἴομαι οὐδέν
πω ὑμῖν μεῖζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει
ἢ τὴν ἐμὴν τῷ Θεῷ ὑπηρεσίαν. οὐδέν γὰρ ἄλλο
πράττων ἐγὼ περιέχομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ
νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε σωμάτων ἐπι-
β μελεῖσθαι μήτε χρημάτων πρότερον μηδὲ οὕτω
σφόδρα ὡς τῆς ψυχῆς, διποις ὡς ἀρίστῃ ἔσται,
λέγων, ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ’
ἔξ ἀρετῆς χρημάτα καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀν-
θρώποις ἀπαντα καὶ ιδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. εἰ μὲν
οὖν ταῦτα λέγων διαφθείρω τοὺς νέους, ταῦτ’
ἄν εἴη βλαβερό· εἰ δέ τις μέ φησιν ἄλλα λέγειν
ἢ ταῦτα, οὐδέν λέγει. πρὸς ταῦτα, φαίνη ἀν, ὃ
Ἀθηναῖοι, ἢ πείθεσθε Ἀνύτῳ ἢ μή, καὶ ἢ ἀφετε
ἢ μὴ ἀφίετε, ὡς ἐμοῦ οὐκ ἀν ποιήσοντος ἄλλα,
ἢ ταῦτα — τελέσθω τεθνάναι. — —

οὐδέ εἰ μέλλω πολλάκις τετμαναῖ.
XVIII. Μὴ θορυβεῖτε, ἀνδρεσ Αθηναῖοι, ἀλλ
ἔμμενατέ μοι οἵς ἐδεήθην ὑμῶν, μὴ θορυβεῖν
ἐφ' οἵς ἀν λέγω, ἀλλ ἀκούειν· καὶ γάρ, ὃς ἐγὼ
οἶμαι, ὄντης θεός αποδούντες. μέλλω γὰρ οὖν ἄττα
ὑμῖν ἐρεῖν καὶ ἄλλα, ἐφ' οἵς ἵστος βοήσεοθε· ἀλλὰ
μηδαμῶς ποιεῖτε τοῦτο. εὖ γὰρ ἔστε, ἐὰν ἐμὲ
ἀποκτείνητε τοιοῦτον δυτα, οἷον ἐγὼ λέγω, οὐκ
ἔμει μετέω βλάψετε η ὑμᾶς αὐτούς· ἐμὲ μὲν γὰρ
οὐδὲν ἀν βλάψειεν οὔτε Μέλητος οὔτε Ἀρντος.

οὐδὲ γὰρ ἀν δύνατο· οὐ γάρ οἶμαι θεμιτὸν εἶναι ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι· ἀποπτεῖνε μέντ' ἀν ἵσως η ἐξελάσειν η ἀτιμώσειεν· ἀλλὰ ταῦτα οὗτος μὲν ἵσως οἴεται καὶ ἄλλος τίς που μεγάλα κακά, ἐγὼ δ' οὐκ οἶμαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ποιεῖν ἡ οὗτος νῦν ποιεῖ, ἀνδρὶς ἀδίκως ἐπιχειρεῖν ἀποκτιννύται. νῦν οὖν, διὸνδρες Ἀθηναῖδι, πολλοῦ δέοντος ἐγὼ ὑπὲρ ἔμαυτοῦ ἀπολογεῖσθαι, ὡς τις ἀν οἴοιτο, ἀλλὰ ὑπὲρ ὑμῶν, μή τι ἐξαμάρτητε περὶ τὴν τοῦ θεοῦ δόσιν ὅμιν ἐμοῦ καταψηφισάμενοι. ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἀποκτείνητε, οὐδὲν ὁράσατε, εἰ καὶ γελοιότερον εἰπεῖν, προσκείμενον τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ωσπερ ἵππῳ μεγάλῳ μὲν καὶ γενναιῷ, ὑπὸ μεγέθους δὲ νωθεστέρῳ καὶ δεομένῳ ἐγείρεσθαι ὑπὸ μάνωπός τινος· οἶον δή μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προστεθεικέναν τοιοῦτον τινα, διὸς ὑμᾶς ἐγείρων καὶ πείθων καὶ δινειδῆς ἔνα ἔκαστον οὐδὲν πανύματι τὴν ἡμέραν δλην πανταχοῦ προσκαθίζων. τοιοῦτος οὖν ἄλλος οὐδὲν ὁράσατε, διὸνδρες, ἀλλ᾽ ἐὰν ἐμοὶ πείθησθε, φείσεσθέ μου· ὑμεῖς δὲ ἵσως τάχις ἀν ἀκριβεῖναι, ωσπερ οἱ νυστάζοντες ἐγείρομενοι, προύσαντες ἀν με, πειθόμενοι Ἀνύτῳ, ὁράσως ἀν ἀποκτείνατε, εἴτα τὸν λοιπὸν βίον καθεύδοντες διατελοῦτε ἄν, εἰ μή τινα ἄλλον διθεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψειεν κηδόμενος ὑμῶν. δτι δὲ ἐγὼ τυγχάνω διν τοιοῦτος, οἷος ὑπὸ τοῦ θεοῦ τῇ πόλει δεδόσθαι, ἐνθένδε ἀν κατανοήσατε· οὐδὲ γὰρ ἀνθρωπίνῳ ξοκε τὸ ἐμὲ τῶν μὲν ἔμαυτοῦ

ἀπάντων ἡμεληκέναι καὶ ἀνέχεσθαι τῶν οἰκείων ἀμελούμενων τοσαῦτα ἥδη ἔτη, τὸ δὲ ὑμέτερον πρόττειν ἀεὶ, ίδιᾳ ἐκάστῳ προσιόντα ὥσπερ πατέρα ἢ ἀδελφὸν πρεσβύτερον, πειθόντα ἐπιμελεῖσθαι ἀρετῆς. καὶ εἰ μέν τι ἀπὸ τούτων ἀπέλανον καὶ μισθὸν λαμβάνων ταῦτα παρεκελευθυνην, εἴχον ἄν τινα λόγον· νῦν δὲ ὁράτε δὴ καὶ αὐτοί, δτι οἱ κατηγοροὶ τᾶλλα πάντα ἀναισχύντως οὕτω κατηγοροῦντες τοῦτο γε οὐχ οἷοί τε ἐγένοντο ἀπαναισχυντῆσαι παρασχόμενοι μάρτυρα, ὡς ἐγώ ποτέ τινα ἢ ἐπραξάμην μισθὸν ἢ ἔτησα. Ικανὸν γάρ, οἶμαι, ἐγὼ παρέχομαι τὸν μάρτυρα, ὡς ἀληθῆ λέγω, τὴν πενίαν.

XIX. Ἰσως ἀν οὖν δόξειεν ἀποπον εἶναι, δτι δὴ ἐγὼ ίδιᾳ μὲν ταῦτα συμβουλεύω περιιδῶν καὶ πολυπραγμονῶ, δημοσίᾳ δὲ οὐ τολμῶ ἀναβαίνων εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον συμβουλεύειν τῇ πόλει. τούτου δὲ αἰτιόν ἔστιν δὲ ὑμεῖς ἐμοὶ πολλάκις ἀκηκόατε πολλαχοῦ λέγοντος, δτι μοι θεῖόν τι καὶ δαιμόνιον γίγνεται, δὲ δὴ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἐπικωμῳδῶν Μέλητος ἐγράψατο. ἐμοὶ δὲ τοῦτ' ἔστιν ἐκ παιδὸς ἀφεξάμενον φωνῇ τις γιγνομένη, ἢ δταν γένηται, ἀεὶ ἀποτρέπει με τοῦτο δὲ ἀν μέλλω πρόττειν, προτρέπει δὲ οὖποτε. τοῦτ' ἔστιν δ μοι ἐναντιοῦται τὰ πολιτικὰ πρόττειν. καὶ παρκάλως γέ μοι δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι· εὖ γάρ ιστε, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐγὼ ἐπεχείρησα πρόττειν τὰ πολιτικὰ πράγματα, πάλαι δὲ ἀπωλώλη καὶ οὕτ' ἀν ὑμᾶς ὠφελήκη οὖδεν οὕτ' ἀν ἐμαντόν. καὶ μοι μὴ ἀχθεσθε λέγοντι τάληθη· οὐ

γὰρ ἔστιν δστις ἀνθρώπων σωθῆσεται οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλῳ πλήθει οὐδενὶ γνησίως ἐναντιούμενος καὶ διακαλέων πολλὰ ἀδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει γίγνεσθαι, ἄλλ' ἀναγκαῖον ἔστι τὸν τῷ δυτὶ μαχούμενον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθῆσεσθαι, ίδιωτεύειν, ἄλλὰ μὴ δημοσιεύειν.³²

XX. Μεγάλα δὲ ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων, οὐ λόγους, ἄλλ' ὁ ὑμεῖς τιμάτε, ἔργα. ἀκούσατε δὴ μου τὰ ἐμοὶ συμβεβηκότα, ἵνα εἰδῆτε, δτι οὐδ' ἀν ἐνὶ ὑπεικάδοιμι παρὰ τὸ δικαιον δεῖσας Θάνατον, μὴ ὑπεικων δὲ ἀμὲν καὶ ἀπολούμην. ἐφῶ δὲ ὑμῖν φορτικὰ μὲν καὶ δικανικά, ἀληθῆ δέ. ἐγὼ γάρ, δ Ἀθηναῖοι, ἄλλην βιεὶν ἀφήνω οὐδεμιάν πώποτε ἥρξα ἐν τῇ πόλει, ἐβούλευσα δέ· καὶ ἔτυχεν ἡμῶν ἡ φυλὴ Ἀντιοχίς προντανεύοντα, δτε ὑμεῖς τοὺς δέκα στρατηγοὺς τοὺς οὐκ ἀνελούμενούς τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας ἐβούλεσθε ἀθρόους κρίνειν, παρανόμως, ὡς ἐν τῷ ὑστέρῳ χρόνῳ πᾶσιν ὑμῖν ἔδοξε. τότε ἐγὼ μόνος τῶν προντάνεων ἴναντιώθην μηδὲν ποιεῖν παρὰ τοὺς νόμους καὶ ἐναντία ἐψηφισάμην· καὶ ἐτοίμων δντων ἐνδεικνύαι με καὶ ἀπάγειν τῶν δητόρων, καὶ ὑμῶν κελευστῶν καὶ βοώντων, μετὰ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου φυην μᾶλλόν με δεῖν διακινδυνεύειν ἢ μεθ' ὑμῶν γενέσθαι· καὶ δίκαια βούλευομένων, φοβηθέντα δεσμὸν ἢ Θάνατον. καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἔτι δημοκρατούμενης τῆς πόλεως· ἐπειδὴ δὲ ὀλιγαρχία ἐγένετο, οἱ τοιάκοντα αὖτις μεταπεμφάμενοι με πέμπτον αὐτὸν εἰς τὴν Θόλον προσέταξαν ἀγάγειν ἐκ Σαλαμῖνος

Λέοντα τὸν Σαλαμίνιον, ἵνα ἀποθάνοι· οἷα δὴ
καὶ ἄλλοις ἐκεῖνοι πολλοῖς πολλὰ προσέταττον,
βουλόμενοι ὡς πλείστους ἀναπλῆσαι αἰτιῶν· τότε
δ μέντοι ἐγὼ οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ αὖ ἐνεδειξάμην,
ὅτι ἐμοὶ θανάτου μὲν μέλει, εἰ μὴ ἀγροικότερον
ἢν εἴπειν, οὐδέ διτοῦν, τοῦ δὲ μηδὲν ἀδικον μηδ'
ἀνόσιον ἔργάζεσθαι, τούτον δὲ τὸ πᾶν μέλει. ἐμὲ
γὰρ ἐκεῖνη ἡ ἀρχὴ οὐκ ἔξεπληξεν οὕτως ἴσχυρὰ
οὖσα, ώστε ἀδικόν τι ἔργάσσαθαι, ἀλλ' ἐπειδὴ
ἐκ τῆς θόλου ἔξηλθομεν, οἱ μὲν τέτταρες φύκοντο
εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἥγανον Λέοντα, ἐγὼ δὲ φύκόμην
ἀπιῶν οὐκαδέ. καὶ ίσως ἀν διὰ ταῦτα ἀπέθανον,
εἰ μὴ ἡ ἀρχὴ διὰ ταχέων κατελάθη· καὶ τούτων
ε διῆν ἔσονται πολλοὶ μάρτυρες.

XXI. Ἄρ' οὖν ἀν με οἰεσθε τοσάδε ἐτῇ δια-
γενέσθαι, εἰ ἔπραττον τὰ δημόσια, καὶ πράττων
ἀξιώς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἐβοήθουν τοῖς δικαίοις καὶ,
ὅσπερ κρή, τοῦτο περὶ πλείστουν ἐποιούμην;
πολλοῦ γε δεῖ, ὁ ἀνδρες Ἀθηναῖοι. οὐδὲ γὰρ ἀν
αλλος ἀνθρώπων οὐδείς. ἀλλ' ἐγὼ διὰ παντὸς
τοῦ βίου δημοσίᾳ τε, εἴ ποντι ἔπραξα, τοιοῦτος
φανοῦμαι, καὶ ίδια δι αὐτὸς οὗτος, οὐδενὶ πώποτε
συγχωρήσας οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον οὔτε ἄλλῳ
οὔτε τούτων οὐδενί, οὓς οἱ διαβάλλοντες ἔμε
φασιν ἐμοὺς μαθητὰς εἶναι. ἐγὼ δέ διδάσκαλος
μὲν οὐδενὸς πώποτε ἐγενόμην· εἰ δέ τις μου λέγον-
τος καὶ τὰ ἐμαντοῦ πράττοντος ἐπιθυμεῖ ἀκούειν,
Β εἴτε νεώτερος εἴτε πρεσβύτερος, οὐδενὶ πώποτε
ἐφθόνησα, οὐδὲ κρήματα μὲν λαμβάνων διαλέγομαι,
μὴ λαμβάνων δὲ οὐ, ἀλλ' ὅμοίως καὶ πλουσίῳ

καὶ πένητι παρέχω ἐμαντὸν ἐρωτᾶν, καὶ ἐάν τις
βούληται ἀποκρινόμενος ἀκούειν ὃν ἀν λέγω.
καὶ τούτων ἐρώ εἴτε τις κρητὸς γίγνεται εἴτε
μή, οὐκ ἀν δικαίως τὴν αἰτίαν ὑπέχοιμι, ὃν μήτε
ὑπεσχόμην μηδενὶ μηδὲν πώποτε μάθημα μήτε
ἔδίδαξα· εἰ δέ τις φησι παρ' ἐμοῦ πώποτέ τι
μαθεῖν ἡ ἀκοῦσαι ίδια, δ τι μὴ καὶ οἱ ἄλλοι
πάντες, εὖ ίστε, δτι οὐκ ἀληθῆ λέγει.

XXII. Ἀλλὰ διὰ τὸ δῆ ποτε μετ' ἐμοῦ κατέρουστ
τινες πολὺν κρόνον διατρίβοντες; ἀκηκάτε, ὁ ^{το}
ἄνδρες Ἀθηναῖοι· πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ
εἴπον, δτι ἀκούοντες κατέρουσιν ἔξεταζομένοις τοῖς
οἰομένοις μὲν εἶναι σοφοῖς, οὖσι δ' οὐ· ἐστι γὰρ
οὐκ ἀηδές. ἐμοὶ δὲ τοῦτο, ὡς ἐγώ φημι, προστέ-
τακται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρόττειν καὶ ἐκ μαντείων
καὶ ἐξ ἐννυπνίων καὶ παντὶ τρόπῳ, φπέρ τις ποτε
καὶ ἄλλῃ θείᾳ μοῖρᾳ ἀνθρώπῳ καὶ διτοῦν προσ-
έταξε πρόττειν. ταῦτα, ὁ Ἀθηναῖοι, καὶ ἀληθῆ
ἐστιν καὶ εὐέλεγκτα. εἰ γὰρ δὴ ἔργωγε τῶν νέων
τοὺς μὲν διαφθείρω, τοὺς δὲ διέφθαρκα, κρήν ^{το}
δήπον, εἴτε τινὲς αὐτῶν πρεσβύτεροι γενόμενοι
ἔγνωσαν, δτι νέοις οὖσιν αὐτοῖς ἐγὼ κακὸν πώ-
ποτέ τι συνεβούλευσα, νῦν δι αὐτοὺς ἀναβαίνοντας
ἐμοῦ κατηγορεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι· εἰ δέ μὴ αὐτοὶ
ἡθελον, τῶν οἰκείων τινὰς τῶν ἐκείνων, πατέρας
καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἄλλους τοὺς προσίκοντας,
εἴπερ ὑπ' ἐμοῦ τι κακὸν ἐπεπόνθεσαν αὐτῶν οἱ
οἰκεῖοι, νῦν μεμνῆσθαι [καὶ τιμωρεῖσθαι]· πάν-
τως δὲ πάρεισιν αὐτῶν πολλοὶ ἐνταυθοῖ, οὓς
ἐγὼ δρῶ, πρότον μὲν Κρήτων οὗτοσί, ἐμδὲ ἡλικιώ-

ιης καὶ δημότης, Κριτοβούλου τοῦδε πατήρ, ἔπειτα Λυσανίας ὁ Σφίτιος, Αἰσχίνου τοῦδε πατήρ, ἔπι Άντιφῶν ὁ Κηφισιεὺς οὗτοι, Ἐπιγένους πατήρ, ἄλλοι τοίνυν οὗτοι, ὅν οἱ ἀδελφοὶ ἐν ταύτῃ τῇ διατριβῇ γεγνασιν, Νικόστρατος ὁ Θεοζοτίδον, ἀδελφὸς Θεόδοτον — καὶ ὁ μὲν Θεόδοτος τετελεύτηκεν, ὥστε οὐκ ἀν ἐκεῖνός γε αὐτοῦ καταδεῆθεν —, καὶ Πάραλος ὅδε ὁ Δημοδόκου, οὗ ἦν 34 Θεάγης ἀδελφός· ὅδε δὲ Ἀδείμαντος ὁ Ἀρίστωνος, οὗ ἀδελφὸς οὗτοι Πλάτων, καὶ Αἰαντόδωρος, οὗ Ἀπολλόδωρος ὅδε ἀδελφός· καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐγὼ ἔχω ὑμῖν εἰπεῖν, ὅν τινα ἔχοιην μάλιστα μὲν ἐν τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ παρασχέσθαι Μέλητον μάρτυρα· εἰ δὲ τότε ἐπελάθετο, νῦν παρασχέσθω, ἐγὼ παραχωρῶ, καὶ λεγέτω, εἴ τι ἔχει τοιοῦτον. ἄλλὰ τούτου πᾶν τούναντίον εὑρήσετε, ὃ ἀνδρες, πάντας ἐμοὶ βοηθεῖν ἐτοίμουν τῷ διαφθείροντι, τῷ κακὰ ἐργαζομένῳ τοὺς οἰκείους αὐτῶν, ὡς φασιν Μέλητος καὶ Ἀντιος. αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ διεφθαρμένοι τάχ’ ἀν λόγον ἔχοιεν βοηθοῦντες· οἱ δὲ ἀδιάφθαρτοι, πρεσβύτεροι ἡδη ἀνδρες, οἱ τούτων προσήκοντες, τίνα ἄλλον ἔχουσι λόγον βοηθοῦντες ἐμοὶ ἀλλ’ ἢ τὸν ὁρθὸν τε καὶ δίκαιον, ὅτι συντίσαις Μελήτῳ μὲν ψευδομένῳ, ἐμοὶ δὲ ἀληθεύοντι;

XXIII. Εἰλεν δῆ, ὃ ἀνδρες· ἀ μὲν ἐγὼ ἔχοιμι ἀν ἀπολογεῖσθαι, σκεδόν εἶστι ταῦτα καὶ ἄλλα στοιχεῖα. τάχα δ’ ἀν τις ὑμῶν ἀγανακτήσειεν ἀναμνησθεῖς ἑαυτοῦ, εἰ δὲ μὲν καὶ ἐλάττω τούτοις τοῦ ἀγῶνος ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος ἐδεήθη τε καὶ ἱκέτευσε τοὺς δικαστὰς μετὰ πολλῶν δακρύων,

παιδία τε αὐτοῦ ἀναβιβασάμενος, ἵνα ὅτι μάλιστα ἐλεηθερή, καὶ ἄλλους τῶν οἰκείων καὶ φίλων πολλούς, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἄρα τούτων ποιήσω, καὶ ταῦτα κινδυνεύων, ὡς ἀν δόξαιμι, τὸν ἔσχατον πινδυνον. τάχ’ οὖν τις ταῦτα ἐννοήσας αὐθαδέστερον ἀν πρός με σχοῖη, καὶ δργισθεὶς αὐτοῖς τούτοις θείτο ἀν μετ’ δργῆς τὴν ψῆφον. εἰ δῆ τις ὑμῶν οὕτως ἔχει, — οὐκ ἀξιῶ μὲν γὰρ ἔγωγε δεῖ εἰ δέ οὖν, ἐπιεικῆ ἀν μοι δοκῶ πρός τοῦτον λέγειν λέγων, ὅτι „Εμοὶ, ὃ ἀριστε, εἰσὶν μέν πού τινες καὶ οἰκεῖοι.” καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ τὸ τοῦ Ομήρου, οὐδέ ἐγὼ ἀπὸ δρυδὸς οὐδέ ἀπὸ πέτρης πέφυκα, ἀλλ’ ἐξ ἀνθρώπων, ὥστε καὶ οἰκεῖοι μοί εἰσι καὶ νίεῖς, ὃ ἀνδρες Αθηναῖοι, τρεῖς, εἰς μὲν μειράκιον ἡδη, δύο δὲ παιδία· ἀλλ’ δύως οὐδένα αὐτῶν δεῦρο ἀναβιβασάμενος δεήσομαι διμῶν ἀποψηφίσασθαι. τί δὴ οὖν οὐδὲν τούτων ποιήσω; οὐκ αὐθαδιζόμενος, ὃ Αθηναῖοι, οὐδέ διμᾶς ἀτιμάζων, ἀλλ’ εἰ μὲν θαρραλέως ἐγὼ ἔχω εἰ πρός θάνατον ἢ μή, ἄλλος λόγος, πρός δὲ οὖν δόξαν καὶ ἐμοὶ καὶ ὑμῖν καὶ δλη τῇ πόλει οὐ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι ἐμὲ τούτων οὐδὲν ποιεῖν καὶ τηλικόνδε δύτα καὶ τοῦτο τοῦνομα ἔχοντα, εἴτε οὖν ἀληθὲς εἴτε οὖν ψεῦδος· ἀλλ’ οὖν δεδογμένων γέ ἔστι τὸ Σωκράτη διαφέρειν τινὶ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. εἰ οὖν διμῶν οἱ δοκοῦντες διαφέρειν εἴτε σοφίᾳ εἴτε ἀνδρείᾳ εἴτε ἄλλῃ ἥπιτιοῦν ἀρετῇ, τοιοῦτοι ἔσονται, αἰσχρὸν ἀν εἴη, οἰοντερο ἐγὼ πολλάκις ἔργακά τινας, δταν κρίνωνται, δοκοῦντας μέν τι εἶναι, θαυμάσια δὲ ἐργαζομένους, ὡς

δεινόν τι οἰομένους πείσεοθαι, εἰ ἀποθανοῦνται,
ώσπερ ἀθανάτων ἐσόμενων, ἢν διεῖς αὐτοὺς μὴ
ἀποκτείνητε· οἱ ἐμοὶ δοκοῦσιν αἰσχύνην τῇ πόλει
περιάπτειν, ὥστ' ἂν τινα καὶ τῶν ξένων ὑπο-
λαβεῖν, διτὶ οἱ διαφέροντες Ἀθηναίων εἰς ἀρετήν,
Β οὓς αὐτοὶ ἔαντῶν ἐν τε ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις
τιμαῖς προκρίνονται, οὗτοι γνωμικῶν οὐδὲν δια-
φέρονται. ταῦτα γάρ, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, οὔτε ὑμᾶς
χρὴ ποιεῖν τοὺς δοκοῦντας καὶ διοῦν εἶναι, οὔτ', ἂν
ἡμεῖς ποιῶμεν, ὑμᾶς ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ³⁶
ἐνδείκνυσθαι, διτὶ πολὺ μᾶλλον καταψηφιεῖσθε τοῦ
τὰ ἐλεεινὰ ταῦτα δράματα εἰσάγοντος καὶ καταγέ-
λαστον τὴν πόλιν ποιοῦντος ἢ τοῦ ήσυχίαν ἀγοντος.

XXIV. Χωρὶς δὲ τῆς δρέξης, ὃ ἀνδρες, οὐδὲ
σ δίκαιον μοι δοκεῖ εἶναι δεῖσθαι τοῦ δικαστοῦ
οὐδὲ δεδμενον ἀποφεύγειν, ἀλλὰ διδάσκειν καὶ
πείθειν. οὐ γάρ ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής,
ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κρί-
νειν ταῦτα· καὶ διμόκοντεν οὐ χαριεῖσθαι οἷς ἀν δοκῆ³⁷
αὐτῷ, ἀλλὰ δικάσειν κατὰ τοὺς νόμους. οὕτον γρὴ³⁸
οὔτε ἡμᾶς ἐθίζειν ὑμᾶς ἐπιορκεῖν οὕθ' ὑμᾶς ἐθίζε-
σθαι· οὐδέτεροι γάρ ἀν ἡμῶν εὐσεβοῖεν, μὴ οὖν ἀξι-
οῦτέ με, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, τοιαῦτα δεῖν πρὸς
ὑμᾶς πράττειν, ἀ μήτε ἥγονται καλὰ εἶναι μήτε δί-
καια μήτε δαι, ἀλλως τε μέντοι νὴ Δία καὶ ασε-
βείας φεύγοντα ὑπὸ Μελίτου τοντονί³⁹ σαφῶς γάρ
ἄν, εὶ πείθοιμι ὑμᾶς καὶ τῷ δεῖσθαι βιαζούμην διμω-
μοκότας, θεοὺς ἀν διδάσκοιμι μὴ ἥγεῖσθαι ὑμᾶς
εἶναι, καὶ ἀτεχνῶς ἀπολογούμενος κατηγοροῦν
ἄν ἐμαντοῦ, ὃς θεοὺς οὐ νομίζω. ἀλλὰ πολλοῦ

δεῖ οὐτως ἔχειν· νομίζω τε γάρ, ὃ ἀνδρες Ἀθη-
ναῖοι, ὃς οὐδεὶς τῶν ἐμῶν κατηγόρων, καὶ ὑμῖν
ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ δηπη
μέλλει ἐμοὶ τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν.

XXV. Τὸ μὲν μὴ ἀγανακτεῖν, ὃ ἀνδρες Ἀθη-
ναῖοι, ἐπὶ τούτῳ τῷ γεγονότι, διτὶ μον κατεψη-
φίσασθε, ἀλλὰ τέ μοι πολλὰ συμβάλλεται, καὶ
οὐκ ἀνέλπιστόν μοι γέγονε τὸ γεγονός τοῦτο,
ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον θαυμάζω ἐκατέρων τῶν ψή-
φων τὸν γεγονότα ἀριθμόν. οὐ γάρ φόμην ἔγωγε
οὐτῷ παρ' ὀλίγοιν ἔσεσθαι, ἀλλὰ παρὰ πολύ-
νῦν δέ, ὡς ἔοικεν, εἰ τριάκοντα μόναι μετέπεσον
τῶν ψήφων, ἀπεπεφεύγη ἄν. Μέλιτον μὲν οὖν,
ὡς ἐμοὶ δοκῶ, καὶ νῦν ἀποπέφενγα, καὶ οὐ μό-
νον ἀποπέφενγα, ἀλλὰ παντὶ δῆλον τοῦτό γε,
διτὶ εἰ μὴ ἀνέβη Ἀνυτος καὶ Λύκων κατηγορή-
σοντες ἐμοῦ, καὶν δῷλε χιλίας δραχμάς, οὐ μετα-
λαβὼν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων.

XXVI. Τιμάται δ' οὖν μοι ὁ ἀνὴρ θανάτον.
εἰεν· ἔγω δὲ δὴ τίνος ὑμῖν ἀντιτιμήσωμαι, ὃ
ἀνδρες Ἀθηναῖοι; ἢ δῆλον διτὶ τῆς ἀξίας⁴⁰ τί⁴¹
οὖν; τί ἀξίσις εἴμι παθεῖν ἢ ἀποτεῖσαι, διτὶ μα-
θῶν ἐν τῷ βίῳ οὐχ ήσυχίαν ἥγον ἀλλ' ἀμελή-
σας ὅντερ οἱ πολλοί, χρηματισμοῦ τε καὶ οἰκο-
νομίας καὶ στρατηγιῶν καὶ δημητροῖδν καὶ τῶν
ἄλλων, ἀρχῶν καὶ συνωμοσιῶν καὶ στάσεων τῶν
ἐν τῇ πόλει γιγνομένων, ἥγησάμενος ἐμαντὸν
τῷ δητὶ ἐπιεικέστερον εἶναι ἢ ὥστε εἰς ταῦτ'
ἰόντα σφέσθαι, ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἦσα, οἵ ἐλθὼν σ

μήτε ὅμιν μήτε ἐμαντῷ ἔμελλον μηδὲν δφελος εἶναι, ἐπὶ δὲ τὸ ίδια ἔκαστον ἵων εὐεργετεῖν τὴν μερίστην εὐεργεσίαν, ὡς ἐγώ φημι, ἐνταῦθα ἥτι, ἐπιχειρῶν ἔκαστον ὅμῶν πειθεῖν μὴ πρότερον μήτε τῶν ἑαυτοῦ μηδενὸς ἐπιμελεῖσθαι, πρὸν ἑαυτοῦ ἐπιμεληθεῖη, ὅπως ὡς βέλτιστος καὶ φρονιμώτατος ἔσοιτο, μήτε τῶν τῆς πόλεως, πρὸν αὐτῆς τῆς πόλεως, τῶν τε ἀλλων οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιμελεῖσθαι· τί οὖν εἴμι ἄξιος παθεῖν τοιοῦτος ὥν; ἀγαθόν τι, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ δεῖ γε κατὰ τὴν ἀξίαν τῇ ἀληθείᾳ πιμασθαι· καὶ ταῦτα γε ἀγαθὸν τοιοῦτον, δι τοῦ ἀν πρέποι ἐμοὶ. τί οὖν πρέπει ἀνδρὶ πένητι εὐεργέτῃ, δεομένῳ ἀγειν σχολὴν ἐπὶ τῇ ὁμετέρᾳ παρακελεύσει; οὐκ ἔσθ' δι τοῦ μᾶλλον, ὃ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, πρέπει οὕτως, ὡς τὸν τοιοῦτον ἀνδρα ἐν προτανείῳ σιτεῖσθαι, πολὺ γε μᾶλλον ἢ εἴ τις ὅμῶν ἵππῳ ἢ συνωρίδι ἢ ζεύγει νενίκηκεν Ὄλυμπίασιν. δι μὲν γὰρ ὅμᾶς ποιεῖ εὐδαίμονας εἰσιν εἶναι, ἐγὼ δὲ εἶναι· καὶ δι μὲν τροφῆς οὐδὲν δεῖται, ἐγὼ δὲ δέομαι. εἰ οὖν δεῖ με κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἀξίας τιμᾶσθαι, τούτον τιμῶμαι, ἐν προτανείῳ σιτίσεως.

XXVII. "Ισως οὖν ὅμιν καὶ ταντὶ λέγων παραπλησίως δοκῶ λέγειν δισπερ περὶ τοῦ οἴκτον καὶ τῆς ἀντιβολήσεως, ἀπανθαδιζόμενος· τὸ δὲ οὐκ ἔστιν, ὃ Ἀθηναῖοι, τοιοῦτον, ἀλλὰ τοιόνδε μᾶλλον. πέπεισμαι ἐγὼ ἐκῶν εἶναι μηδένα ἀδικεῖν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὅμᾶς τοῦτο οὐ πειθώ· διλγον γὰρ χρόνον ἀλλήλοις διειλέγμεθα· ἐπει,

ὅς ἐγῶμαι, εἰ ἦν ὅμιν νόμος, δισπερ καὶ ἄλλοις βάνθρωποις, περὶ θανάτου μὴ μίαν ἡμέραν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ πολλάς, ἐπείσθητε ἄν· νῦν δι οὐ δάδιον ἐν χρόνῳ διλγῷ μεγάλας διαβολὰς ἀπολύεσθαι. πεπεισμένος δὴ ἐγὼ μηδένα ἀδικεῖν πολλοῦ δέω ἐμαντόν γε ἀδικήσειν καὶ κατ' ἐμαντοῦ ἔρειν αὐτός, ὡς ἄξιος εἴμι τοῦ κακοῦ καὶ τιμήσεσθαι τοιούτον τινὸς ἐμαντῷ. τί δεῖσας; ἢ μὴ πάθω τοῦτο, οὐδὲλητός μοι τιμάται, δι φημι οὐκ εἰδέναι οὕτ' εἰ ἀγαθὸν οὕτ' εἰ κακόν ἔστιν; ἀντὶ τούτου δὴ ἔλωμαι διν εῦ οἶδ' δι τοῦ κακῶν δυτῶν, τοῦ τιμησάμενος; πότερον δεσμοῦ; καὶ τί με δεῖ ζῆν ἐν δεσμωτηρίῳ, δουλεύοντα τῇ δεῖ σαφισταμένῃ ἀρχῇ, τοῖς ἔνδεκα; ἀλλὰ χρημάτων καὶ δεδέσθαι, ἔως ἀν ἐκτείσω; ἀλλὰ ταῦτόν μοι ἔστιν, διπερ νῦν δὴ ἔλεγον· οὐ γὰρ ἔστι μοι [χρήματα], διπόθεν ἐκτείσω. ἀλλὰ δὴ φυγῆς τιμήσωμαι; ίσως γὰρ ἄν μοι τούτον τιμήσαιτε. πολλὴ μέντ' ἀν με φιλοψυχία ἔχοι, εἰ οὕτως ἀλόγιστος εἴμι, διστε μὴ δύνασθαι λογίζεσθαι, δι τοῦ διεῖς μὲν δυτες πολλαὶ μον οὐχ οἷοι τε ἐγένεσθε ἐνεγκεῖν τὰς ὅμας διατοιβάς καὶ τοὺς λόγους, ἀλλ' δι ὅμιν βαρύτεραι γεγόνασιν καὶ ἐπιφθονώτεραι, διστε ζητεῖτε αὐτῶν νῦν ἀπαλλαγῆναι· ἄλλοι δὲ ἄρα αὐτὰς οὔσονται δάδιοις; πολλοῦ γε δεῖ, ὃ Ἀθηναῖοι. καλὸς οὖν ἄν μοι ὁ βίος εἴη ἐξελθόντι τηλικῷδε ἀνθρώπῳ ἀλλην ἐξ ἀλλης πόλεως ἀμειβομένῳ καὶ ἐξελαυνομένῳ ζῆν. εῦ γὰρ οἶδ' δι τοι, δποι ἄν ἔλθω, λέγοντος ἐμοῦ ἀκροάσονται οἱ νέοι δισπερ ἐνθάδε· καὶ μὲν τούτους

ἀπελαύνω, οὗτοι ἐμὲ αὐτοὶ ἔξελῶσι, πείθοντες
εἰς τὸν πρεσβυτέρους· εἴαν δὲ μή ἀπελαύνω, οἱ
τούτων πατέρες τε καὶ οἰκεῖοι διὰ αὐτοὺς τούτους.

XXVIII. Ἰσως οὖν ἂν τις εἶποι· σιγῶν δὲ καὶ
ἥσυχίαν ἄγων, ὁ Σώκρατες, οὐχ οἶστος τ' ἔσει ἡμῖν ^{ρωτη}
ἔξελθὸν ζῆν; τουτὶ δή ἔστι πάντων χαλεπότα-
τον πεῖσαι τινας ὑμῶν. εἴαν τε γάρ λέγω, διτ
τῷ θεῷ ἀπειθεῖν τοῦτ' ἔστιν καὶ διὰ τοῦτο ἀδύ-
νατον ἥσυχίαν ἄγειν, οὐ πείσεσθέ μοι ὡς εἰρω-
νευομένῳ· εἴαν τ' αὐτὸν λέγω, διτ καὶ τυγχάνει μέ-
γιστον ἀγαθὸν διν ἀνθρώπῳ τοῦτο, ἐκάστης ἡμέ-
ρας περὶ ἀρετῆς τοὺς λόγους ποιεῖσθαι καὶ τῶν
ἄλλων, περὶ δὲ ὑμεῖς ἐμοῦ ἀκούνετε διαλεγομένουν
καὶ ἐμαντὸν καὶ ἄλλους ἔξετάζοντος, ὃ δὲ ἀνεξέ-
ταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ, ταῦτα δ' ἔτι
ἵππον πείσεσθέ μοι λέγοντι. τὰ δὲ ἔχει μὲν οὐ-
τας, ὡς ἐγὼ φημι, ὁ ἀνδρες, πείθειν δὲ οὐ δι-
διον. καὶ ἐγὼ ἀμὲν οὐκ εἰθισμαὶ ἐμαντὸν ἀξιοῦν
κακοῦ οὐδενός. εἰ μὲν γάρ οὐ μοι χρήματα, ἐπι-
μησάμην ἀντὶ χρημάτων δσα ἐμελλον ἐκτείσειν·
οὐδὲν γάρ ἀντὶ ἐβλάβην· νῦν δὲ — οὐ γάρ ἔστιν,
εἰ μή ἀρα δσον ἀντὶ ἐγὼ δυνατην ἐκτείσαι, το-
σούτον βούλεσθέ μοι τιμῆσαι. Ἰσως δ' ἀντὶ δυνα-
την ἐκτείσαι ὑμῖν μνᾶν ἀργυρίου· τοσούτον οὖν
τιμῶμαι. Πλάτων δὲ δε, ὁ ἀνδρες Ἀθηναῖοι,
καὶ Κρίτων καὶ Κριτίβουλος καὶ Ἀπολλόδωρος
κελεύοντες με τιμάκοντα μνῶν τιμήσασθαι, αὐτοὶ
δ' ἐγγνᾶσθαι· τιμῶμαι οὖν τοσούτον, ἐγγνηταὶ
καὶ δὲ ὑμῖν ἔσονται τοῦ ἀργυρίου οὗτοι ἀξιόχροεφ.

XXIX. Οὐ πολλοῦ γ' ἔνεκα χρόνου, ὁ ἀνδρες
Ἀθηναῖοι, δνομα ἔξετε καὶ αἰτίαν ὑπὸ τῶν βον-
λομένων τὴν πόλιν λοιδορεῖν, ὃς Σωκράτη ἀπε-
κτόνατε, ἀνδρα σοφόν· φήσουσι γάρ δή με σοφὸν
εἶναι, εἰ καὶ μή εἴμι, οἱ βονλόμενοι ὑμῖν δνει-
δίζειν. εἰ οὖν περιεμείνατε δλίγον χρόνον, ἀπὸ
τοῦ αὐτομάτου ἀντὶ διαντο τοῦτο ἐγένετο· δράτε γάρ
δὴ τὴν ἡλικίαν, διτ πόρρω ἦδη ἔστι τοῦ βίου,
θανάτου δὲ ἐγγύς. λέγω δὲ τοῦτο οὐ πρὸς πάν-
τας ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐμοῦ καταψηφισαμέ-
νους θάνατον. λέγω δὲ καὶ τόδε πρὸς τοὺς αὐ-
τοὺς τούτους. Ἰσως με οἰεσθε, ὁ ἀνδρες, ἀπορίᾳ
λόγων ἐαλωκέναι τοιούτων, οἷς ἀντὶ διαντας,
εἰ φύην δεῖν ἀπαντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ὥστε
ἀποφυγεῖν τὴν δίκην. πολλοῦ γε δεῖ. ἀλλ' ἀπο-
ρίᾳ μὲν ἐάλωκα, οὐ μέντοι λόγων, ἀλλὰ τόλμης
καὶ ἀναισχυντίας καὶ τοῦ ἐδέλειν λέγειν πρὸς
ὑμᾶς τοιαῦτα, οἷς ἀντὶ διαντα οὐν ἀκούειν,
θρηνοῦντάς τέ μον καὶ ὀδυρομένουν καὶ ἄλλα
ποιοῦντος καὶ λέγοντος πολλὰ καὶ ἀνάξια ἐμοῦ, Ε
ώς ἐγὼ φημι· οἷα δὴ καὶ εἰθισθε ὑμεῖς τῶν
ἄλλων ἀκούειν. ἀλλ' οὔτε τότε φίμην δεῖν ἔνεκα
τοῦ κινδύνου πρᾶξαι οὐδὲν ἀνελεύθερον, οὔτε
νῦν μοι μεταμέλει οὐτως ἀπολογησάμενῳ, ἀλλὰ
πολὺ μᾶλλον αἰροῦμαι φίδε ἀπολογησάμενος
τεθνάναι η ἐκείνως ζῆν. οὔτε γάρ ἐν δίκῃ οὔτ' ἐν πο-
λέμῳ οὔτ' ἐμὲ οὔτ' ἄλλον οὐδένα δεῖ τοῦτο μηχαν-
σθαι, δπως ἀποφεύξεται πᾶν ποιῶν θάνατον. καὶ
γάρ ἐν ταῖς μάχαις πολλάκις δῆλον γίγνεται, διτ τό
γε ἀποθανεῖν ἀντὶ τις ἐκφύγοι καὶ δπλα ἀφεὶς

καὶ ἐφ' ἕτερον τραπέμενος τῶν διωκόντων· καὶ ἄλλαι μηχαναὶ πολλαὶ εἰσιν ἐν ἑκάστοις τοῖς κινδύνοις, ὅστε διαφεύγειν θάνατον, ἐάν τις τολμᾶ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν. ἀλλὰ μὴ οὐ τοῦτ' ἔχαλεπόν, ὃ ἀνδρες, θάνατον ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πολὺ χαλεπώτερον πονηρίαν· θάττον γὰρ θάνατον θεῖ. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἀτε βραδὺς ὅντας πρεσβύτης ὑπὸ τοῦ βραδυτέρου ἐάλων, οἱ δὲ ἐμοὶ κατήγοροι ἀτε δεινοὶ καὶ δεξεῖς ὅντες ὑπὸ τοῦ θάττονος, τῆς κακίας. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἀπειμι ὑφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὄφλων, οὗτοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκτες μοχθηρίαν καὶ ἀδικίαν. καὶ ἔγωγε τῷ τιμῆματι ἐμμένω καὶ οὗτοι. ταῦτα μέν πον ἵσως οὕτως καὶ ἔδει σχεῖν, καὶ οἷμαι αὐτὰ μετρίως ἔχειν.

XXX. Τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν ^{αὐτ.} Κρητικοφόρησαι, ὃ καταψηφισάμενοί μοι· καὶ γάρ εἴμι ἡδη ἐνταῦθα, ἐν φιλάστητα ἀνθρώποις κρητικοφόρους, δταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. φημὶ γὰρ, ὃ ἀνδρες, οἱ ἐμὲ ἀπεκτόνατε, τιμωρίαν ὑμῖν ἥξειν εὐθὺς μετὰ τὸν ἐμὸν θάνατον πολὺ χαλεπωτέραν νὴ Δία ἡ οἰλαν ἐμὲ ἀπεκτόνατε. νῦν γὰρ τοῦτο εἰλογασθεὶς οἰδίμενοι μὲν ἀπαλλάξεσθαι τοῦ διδόναι ἐλεγχον τοῦ βίου, τὸ δὲ ὑμῖν πολὺ ἐναντίον ἀποβήσεται, ὃς ἐγώ φημι. πλείους ἔσονται ὑμᾶς οἱ ἐλέγχοντες, — οὓς νῦν ἐγὼ κατεῖχον, ὁμεῖς δὲ οὐκ μαρτύρησεσθε· καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται δσω τερεοὶ εἰσιν, καὶ ὁμεῖς μᾶλλον ἀγανακτίσετε εἰ γὰρ οἴεσθε ἀποκτείνοντες ἀνθρώπους ἐπισχήσειν τοῦ ὀνειδίζειν τινὰ ὑμῖν, δτι οὐκ δρόθως ζῆτε, οὐκ δρόθως διανο-

εῖσθε· οὐδὲ γὰρ ἔσθ' αὐτῇ ἡ ἀπαλλαγὴ οὔτε πάνυ δυνατὴ οὔτε καλή, ἀλλ' ἔκεινη καὶ καλλίστη καὶ ὁμοτη, μὴ τοὺς ἄλλους κυλούνειν, ἀλλ' ἐαυτὸν παρασκενάζειν, δπως ἔσται ὡς βέλτιστος. ταῦτα μὲν οὖν τοῖς καταψηφισαμένοις μάντευσά- Ε μενος ἀπαλλάττομαι.

XXXI. Τοῖς δὲ ἀποψηφισαμένοις ἡδέως ἀν διαλεχθείην ὑπὲρ τοῦ γεγονότος τοντού^ν πρόγματος, ἐν φιλοκοντες ἀσχολίαν ἀγονοῦται καὶ οὕπω ἔρχομαι, οἱ ἐλθόντα με δεῖ τεθνάναι. ἀλλά μοι, ὃ ἀνδρες, παραμείνατε τοσοῦτον χρόνον· οὐδὲν γὰρ κωλύει διαμινθολογῆσαι πρὸς ἀλλήλους, ἥστις ἔξεστιν. ὑμῖν γὰρ ὡς φίλοις οὖ- 40 σιν ἐπιδεῖξαι ἔθέλω τὸ νυνὶ μοι συμβεβηκὸς τί ποτε νοεῖ. ἐμοὶ γὰρ, ὃ ἀνδρες δικασταί — ὑμᾶς γὰρ δικαστὰς καλῶν δρόθως ἀν καλοίην — θαυμάσιον τι γέγονεν. ή γὰρ εἰωθυῖα μοι μαντική, ή τοῦ δαιμονίου, ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παντὶ πάννυ πυκνὴ ἀεὶ ήν καὶ πάννυ ἐπὶ σμικροῖς ἐναντιούμενη, εἰ τι μέλλοιμι μὴ δρόθως πράξειν. νυνὶ δὲ συμβέβηκέ μοι, ἀπέρο δρᾶτε καὶ αὐτοί, ταντὶ ἡ γε δὴ οἰηθείη ἀν τις καὶ νομίζεται ἔσχατα κακῶν εἶναι. ἐμοὶ δὲ οὔτε ἔξι- Β ὄντι ἔωθεν οἰκοδεν ἡμαντιώθη τὸ τοῦ θεοῦ σημεῖον, οὔτε ἡμίκα ἀνέβαινον ἐντανθοῖ ἐπὶ τὸ δικαστήριον, οὔτ' ἐν τῷ λόγῳ οὐδαμοῦ μέλλοντι τι ἔρειν· καίτοι ἐν ἄλλοις λόγοις πολλαχοῦ δῆ με ἐπέσκε λέγοντα μεταξύ^ν νῦν δὲ οὐδαμοῦ περὶ ταῦτην τὴν πρᾶξιν οὔτ' ἐν ἔργῳ οὐδενὶ οὔτ' ἐν λόγῳ ἡμαντιώταται μοι. τί οὖν αἴτιον εἶναι

ὑπολαμβάνω; ἐγὼ διτὸν ἔρῶ· κινδυνεύει γάρ μοι τὸ συμβεβηκός τοῦτο ἀγαθὸν γεγονέναι, καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως ἡμεῖς ὁρθῶς ὑπολαμβάνομεν, δοσοὶ οἱδιμεθα πακὸν εἶναι τὸ τεθνάναι. μέγα μοι τεκμήριον τούτου γέγονεν· οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἡναντιώδη ἀν μοι τὸ εἰωθδὲς σημεῖον, εἰ μή τι ἔμελλον ἐγὼ ἀγαθὸν πράξειν.

XXXII. Ἐννοήσωμεν δὲ καὶ τῆδε, ὡς πολλὴ ἐλπίς ἔστιν ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. δυοῖν γὰρ θάτερον ἔστιν τὸ τεθνάναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι μηδὲ αἰσθησιν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ πατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολή τις τυγχάνει οὖσα καὶ μετοίκησις τῇ ψυχῇ τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον. καὶ εἴπει μηδεμίᾳ αἰσθησίς ἔστιν, ἀλλ' οἷον ὄπνος, ἐπειδάν τις καθεύδων μηδ' ὅναρ μηδὲν δῷῃ, θανατούσιον κέρδος ἀν εἴη ὁ θάνατος. ἐγὼ γὰρ ἀν οἶμαι, εἰ τινα ἐπλεξάμενον δέοι ταύτην τὴν νύκτα, ἐν ἥ οὕτῳ κατέδαρθεν, ὥστε μηδ' ὅναρ ιδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπαραθέντα ταύτη τῇ νυκτὶ δέοι σκεψάμενον εἰπεῖν, πόσας ἀμεινον καὶ ἥδιον ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βεβίωνεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ, οἶμαι ἀν μὴ διτὶ ιδιώτην τινά, Ε ἄλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εναριθμήτονς ἀν ενρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας. εἰ οὖν τοιοῦτον δὲ θάνατός ἔστιν, κέρδος ἔγωγε λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲν πλεῖον δὲ πᾶς χρόνος φαίνεται οὕτω δὴ εἶναι ἥ μία νύξ) εἰ δὲ αὖ οἷον ἀποδημῆσαι ἔστιν δὲ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον

τόπον, καὶ ἀληθῆ ἔστι τὰ λεγόμενα, ὡς ἀρα ἔκει εἰσιν ἄπαντες οἱ τεθνεῶτες, τι μεῖζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἄν, ὃ ἄνδρες δικασταί; εἰ γάρ τις ἀφικόμενος εἰς Ἄιδου, ἀπαλλαγεῖς τούτων τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, ενδίκησει τὸν δικάζειν, Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος καὶ ἄλλοι δοσοὶ τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἀρα φανῇ ἀν εἴη ἡ ἀποδημία· ἢ αὖ Οφεῖ συγγενέσθαι καὶ Μονσαίφ καὶ Ἡσίδωφ καὶ Ομήρωφ ἐπὶ πόσῳ ἀν τις δέξαιτο ἀν ὄμοιν; ἐγὼ μὲν γὰρ πολλάκις θέλω τεθνάναι, εἰ ταῦτ' ἔστιν ἀληθῆ· ἐπειδὴ ἔμοιγε καὶ αὐτῷ θαυμαστὴ ἀν εἴη ἡ διατριβὴ αὐτόθι, διπότε ἐντύχοιμι Παλαμίδει καὶ Αἴαντι Β τῷ Τελαμῶνος καὶ εἰ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ κολίων ἀδικον τέθνηκεν, ἀντιπαραβάλλοντι τὰ ἐμαυτοῦ πάθη πρὸς τὰ ἐκείνων, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐκ ἀν ἀηδὲς εἴη. καὶ δὴ τὸ μέγιστον, τοὺς ἔκει ἔξετάζοντα καὶ ἐρευνῶντα ὥσπερ τοὺς ἐνταῦθα διάγειν, τις αὐτῶν σοφός ἔστιν καὶ τις οἵεται μέν, ἔστιν δὲ οὐ. ἐπὶ πόσῳ δὲ ἀν τις, ὃ ἄνδρες δικασταί, δέξαιτο ἔξετάσαι τὸν ἐπὶ Τροίαν ἀγαγόντα τὴν πολλὴν στρατιὰν ἥ Οδυσσέα ἥ Σίσυφον, ἢ ἄλλους μυροίους ἀν τις εἴποι καὶ ἄνδρας καὶ γυναικας; οἷς ἔκει διαλέγεσθαι καὶ ξυνεῖναι καὶ ἔξετάζειν ἀμήχανον ἀν εἴη ενδαιμονίας. πάντως οὐ δίπον τούτου γε ἐνεκα οἱ ἔκει ἀποκτείνονται τά τε γὰρ ἄλλα ενδαιμονέστεροι εἰσιν οἱ ἔκει τῶν ἐνθάδε, καὶ ἥδη τὸν

~~λοιπὸν κρόνον ἀθάνατοί εἰσιν, εἴπερ γέ τὰ λεγόμενα ἀληθῆ ἔστιν.~~

γομένα απλούστερα.
XXXIII. Άλλα καὶ ὑμᾶς χρή, ὃ αὐτὸς δικα-
σταὶ, εὐέλπιδας εἶναι πρὸς τὸν Θάνατον, καὶ ἐν
D τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθές, διὰ οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ⁴²
ἀγαθῷ πακόν οὐδὲν οὕτε ζῶντι οὕτε τελευτή-
σαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγ-
ματα· οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέ-
γονεν, ἄλλα μοι δῆλον ἔστι τοῦτο, διὰτῇ δη τεθ-
νάντι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων βέλτιον ήν
μοι. διὰ τοῦτο καὶ ἐμὲ οὐδαμοῦ ἀπέτρεψεν τὸ
σημεῖον, καὶ ἔγωγε τοῖς καταψηφισαμένοις μου
καὶ τοῖς κατηγόροις οὐ πάντα χαλεπαίνω. καίτοι
οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ κατεψηφίζοντο μου καὶ
κατηγόρουν, ἀλλ᾽ οἴδμενοι βλάπτειν τοῦτο αὐ-
τοῖς ἀξιον μέμφεσθαι. τοσόνδε μέντοι αὐτῶν
δέομαι· τὸν νιεῖς μου, ἐπειδὴν ήβίσωσι, τιμω-
ρήσασθε, ὃ ἀνδρες, ταῦτα ταῦτα λυποῦντες,
ἄπειρ ἐγὼ ὑμᾶς ἐλύπονν. ἐὰν δοῦμεν δοκῶσιν ή
χρημάτων ή ἄλλον τὸν πρότερον ἐπιμελεῖσθαι
ή ἀρετῆς, καὶ ἐὰν δοκῶστι τι εἶναι μηδὲν δυτες,
δινειδίζετε αὐτοῖς ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, διὰ οὐκ ἐπι-
μελοῦνται διν δεῖ, καὶ οἰονταί τι εἶναι δυτες
οὐδενὸς ἀξιοι. καὶ ἐὰν ταῦτα ποιῆτε, δίκαια
42 πεπονθῶς ἐγὼ ἔσομαι ὑφ' ὑμῶν αὐτός τε καὶ
οἱ νιεῖς. ἄλλὰ γὰρ ήδη ὡρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν
ἀποθανομένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις· διπτεροῖ
δεῖ ὑμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἀμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον
παντὶ πλην ή τῷ Θεῷ.

Poznámky.

Ὥ ἀνδρες Ἀθηναῖοι. Pře Sokratova projednávala se před porotou athenskou, heliají, neboť byl to ἄγων δημόσιος, γενηφή δημοσίᾳ. Soud tento skládal se ze 6000 porotečů (*δικαιοστάται*), z nichž 500 při přelíčení zasedalo v učité síni. Obecenstvu byl dovolen přístup k přelíčení, bylo však odděleno ohradou od soudečů. Sokrates oslovouje zde všecky přítomné, neboť účelem jeho nebylo hájiti se pouze před soudci a dosíti osvobození, nýbrž opraviti veřejné mínění athenské stran své osoby.

ὅ τι πεπόνθατε jaký dojem ve vás zanechali. Slo-
veso *πάσχειν*, *ἀποθηκεῖν* a p. značíce stav trpný, pojí se
s předl. *ἐπό-*.

ořv = certe, věru

ἀντῶν v. jejich vlivem

δλγου ἐπελαθόμην = paene oblitus sum; byl bych zapomněl sám, kdo jsem.

πιθαρῶς (od **πειθώ**) ne „přesvědčivě“ (neboť to má význam objektivní), nýbrž „řečnicky obratně“.

aὐτῶν gen. possess. „na nich, při nich“

ῶν ἐψεύσατο známá attrakce místo $\delta\psi$. Později velmi často.

τοῦτο, ἐν τῷ tomu (místu), kde (na němž) pravili . . . δεινοῦ ὅντος λέγειν. I dle Xenof. (Apomn. I, 2, 14) byl Sokrates nepřekonatelným mistrem v argumentaci

šéow skutkem prakticky (ne theoretickou refutací).

εἰ μέν. mér bez následujícího δέ bývá kladeno ve významu μήρι: jestliže ovšem. Ale možno vysvětliti je též zamlčeným a myšleným protikladem: jestliže to však tak nemyslí...

οὐ κατὰ τούτους. Předl. κατά s akkus. znamená vztah k něčemu, srovnání s něčím, tedy: „vzhledem k nim“, jako tito“. Smysl: „Nejsem řečníkem jejich rázu“. Čekali bychom, že Sokrates řekne: „Nazývají-li žalobci moji dobrým řečníkem snad toho, kdo mluví pravdu, pak jsem dle tohoto ponětí dobrým řečníkem“. Avšak místo závěti kladného praví Sokrates (ironicky): „Pak nejsem řečníkem takovým jako oni. Odůvodnění hned následuje: „neboť neřekl ani zblo pravdy“.

ἢ τι ἢ οὐδέν vlastně „buď něco (málo), buď nic“; málo či lépe řečeno nic.

ώσπερ οἱ τούτων doplniti jest λόγοι εἰστιν či ἵσται. **ἔγμασι τε καὶ ὀνόμασιν**, výrazy a (vybranými) slovy⁴. V mluvnici odlišují se obě slova tak, že ἔγμα znamená „sloveso“, ὄνομα „jméno“. Spojení pak obou jest λόγος, na př. ἀρθρωτος μαρθάρει. Zde možno přeložiti: vybranými frázemi a výrazy⁴ anebo „tropy a figurami“ jakžto hlavním prostředkem okrasy řeči. Opakem toho je εἰκῆ = temere, prostě, nestrojeně.

τῆδε τῇ ἡλικίᾳ, člověku v mém stáří, jakož zájm. ōδε ukazuje často k první osobě; vl. tedy = εἰμὶ τῇλίκῳ ὅτι, s čímž se pak shoduje dále πλάττοντι.

καὶ πάντι a docela; a snažně; **παρίεμαι** žádám za poshovění, za prominutí.

ἐπὶ τῶν τραπεζῶν u stolů penězoměnců, u krámů. **οὐτῶσι = ὁδε.**

τῦν πρώτον. Poznámka tato jest zároveň nepřímým vyvrácením obžaloby, neboť svědčí o úplné bezúhonnosti života Sokratova. Proč až v 70 letech stal se Sokrates občanům nebezpečným?

ἀναβέβημα stojím před soudem. Předpona ἀνά značí vystoupení na βῆμα, vyvýšené řečniště, s něhož řečníci i před soudem mluvili. Srov. **ἀναβιβάζομεν** v kap. 23.

ἔτη γεγονὼς ἐβδομήνοντα. Též dle Krit. 14 (52 E) bylo Sokratovi 70 roků (ἐν ἔτεσιν ἐβδομήνορτα); a poňevadž soud nad ním konal se 1. roku 95. olympiady

(400/399), narozen se Sokrates r. 469/468, v 4. roce 77. olympiady, jak svědčí Apollodoros.

ἀτεχνῶς naprosto, úplně.

ἔνως ἔχω = ἀπειρός εἰμι jsem neznalý.

ἢ φωνή jest zde „nářečí“, **τρόπος** „způsob řeči“.

τούτο ukazuje na následující infinitivy εἰστιν, σκοπεῖν, προσέχειν; **δίκαιον** jest mu bližším určením (doplň ὃν). **ἴσως μὲν . . . ίσως δὲ . . . εἴη** místo εἰτε . . . εἰτε . . . εἰστιν.

αὕτη ἀρετή. **ἀρετή** jest doplněk, **αὕτη** assimilovaný podmět (srov. ea est ...) ukazující na inf. σκοπεῖν a τοῦ προσέχειν.

II.

δίκαιος εἰμι ἀπολογήσασθαι = δίκαιον εἰστιν εἰμὶ a. p.; česky rovněž osobně „jsem povinen“.

τὰ πρῶτά μου ψευδὴ κατηγορημένα, první moje (na mě podaná) lživá obžaloba⁵.

ἔμοι. Genitiv vlivem slovesného významu obsaženého v κατηγοροι.

καὶ πάλαι, a to již dávno⁶ (καὶ stupňovací), vysvětleno pak ještě zevrubněji slovy πολλὰ ἥδη ἔχη, což vztahuje se ostatně též ke slovesu λέγοντες. Jest tomu nejméně 24 roků, čítá-li se od prvního provozování Oblaků Aristofonových (r. 423).

οὐδὲν ἀμφὶ Ἀνυτὸν, Anytos a jeho druhové⁷. Anytos byl nejzávažnější ze tří žalobců Sokratových. Byl to bohatý továrník koží a velmi vážený občan; proto také zastával žalobu před soudem. Jsa stoupencem demokratie athenské nenáviděl již proto aristokrata Sokrata a byl mu úhlavním nepřítelem. V žalobě vystupuje jako zástupce dvou stavů: ἐπέρ τῶν δημιονῶν καὶ τῶν πολιτικῶν.

οὐδὲν ἀληθές, samou lež.

σοφὸς ἀνήρ ironicky „mudrc“ (v uvozovkách).

τά τε μετέωρα: akkus. závisí na slovesném významu substantiva προτιτυρής, jež lze přeložiti slovesem „hloubati“ (srovn. lat. *domum redditio* u Caes. bell. gall. I, 5 a, nos tactio⁸ u Plaut. Aul. 422). Těmito otázkami zabývali se filosofové ionští (fysikové), Sokrates však jen měrou nepatrnou; druhá výtka pak (*τὸν ἥπτω λόγον κρείττον ποιεῖν*)

týká se sofistů, kteří výborně uměli „křivdu (nesprávnost, neprávo) činiti právem“ a věci horší dopomáhati k vítězství.

οἱ δεινοί, to jsou ti nebezpeční moji žalobci“ odkaže k začátku II. kap., zvláště k slovům *καὶ περὶ ὅτας καὶ τούτος δεινός*. Proto člen.

οἱ γὰρ ἀνούντες atd. Narází se zde na antagonismus vědy a náboženství. Ten, kdo chce vědecky zkoumati otázky, na něž odpověď dala dogmata náboženská (zde mythologie), platí již tím u lidu za nevěrce (*οὐδὲ θεοὺς φοιτῶν*).

θεοὺς φοιτήσιν, v bohy věřiti“.

ἄντιστενσατε neznamená irrealnost, nýbrž opakování nebo mírnější tvrzení.

λέγοντες a *ἔργημην πατηγοδοῦντες* partic. zastupují imperfekta: měli úplnou volnost při své žalobě. K *ἔργημην* doplň *δέκτην*; je to term. techn. pro přeličení, k němuž nedostaví se jedna strana, zde strana obžalovaná (*ἀπολογούμενον οὐδερός*). Slova *ἄπ.* *οὐδὲ* jsou sice pleonastická, ale k charakteristice mluvy Sokratovy nutná, a setkáme se s takovouto obšírnou důkladností na každé stránce Apologie.

δὲ δὲ πάντων ἀλογώτατον stručně místo: *οἱ δὲ πάντων ἐστὶν ἀλογώτατοι, ἐστὶ τοῦτο* atd. Tak také přelož!

πλὴν εἰ τις = nisi si quis.

κωμῳδιοποιός. Míněn jest zajisté Aristofanes, jenž zkarikoval Sokrata v „Oblacích“, ačkoli i jiní básníci komičtí o Sokratovi se zmiňují. Tak na př. Eupolis jej takto sesměšňuje: *Μισῶ δὲ ἔγώ καὶ Σωκράτην, τὸν πτωχὸν ἀδολέσκην* (zebrák žvatlavý), *ὅς ταῦλα πεφόντικεν, οὐπέτερ δὲ καταφαγεῖν ἔχοι, τούτον κατημέληκεν*. Ameipsias pak ve hře *Τοΐβων* (Starý plášť) o něm praví: *Σώκρατες, ἀρδούσιν βέλτιστον ὀλίγων, πολλῷ δὲ ματαιότατος*. *ἴκανε καὶ σὺ πόσις ἡμᾶς, καρτερούσος* (otužilý) *τ' εἰ. Πόθεν ἄρ σοι γλαινά γέροιτο; τοτὶ τὸ κανὸν τῷ σκυτοτόμῳ καὶ ἐπήσιαν* (k zlosti) *γεγένηται*.

οἱ δὲ καὶ αὐτοί atd. jako druhý druh pomlouvačů předpokládá vlastně předchozí *οἱ μέρ*, jest však připojeno parentheticky, jako zmírňující poznámka, k hlavní myslence („někteří ovšem proto jiné přemlouvajíce, že sami dříve byli přemluveni“).

ἀπορώτατοι naprosto nepřístupni, nedosažitelní (nelze se jich zmocnit, je chytit); proto třeba na plano jakž se stíny zápasiti (*σκιαμαχεῖν*).

ἀξιώσατε vl. „uznejte“, seslab. „mějte za to“ = *οιήθητε*. *εἰλεν*, „nu dobrá“ znamená přechod k novému oddílu.

διαβολή zde „špatné mínění, předsudek“; jinde „pomluva“.

ἔσχετε aorist zde znamená konec předchozího děje, jenž by se vyjádřil imperfektem („nabývali jste“) a tedy začátek stavu příštěho („máte“), tedy přesně „nabyli jste“; ale pro slova *ἐν πολλῷ χρόνῳ* (v tak dlouhém čase, po t. dl. čas) lépe přeložit Imperf.

εἰ τι ἀμεινον, totiž *siη*; *τι* ve význ. adverbiálném (nějak); neboť podmětem jest k tomu *ἔξελέσθαι = οὕτω γερέσθαι*.

οὐ πάγνυ, „nikterak“.

τῷ θεῷ není třeba vztahovati na určitého boha (na př. Apollona), ani snad nemožno odvozovati z toho monotheismus Sokratův, nýbrž jest to pouhý pojem druhový (naproti „člověk“); taktéž na konci Apologie.

III.

ἡ πιστεύων, na níž spoléhaje“.

Μέλητος, syn Meletův z dému Pitthu, člověk mladý a bezvýznamný. Není asi totožný s básníkem Meletem, jemuž se posmívá Aristofanes v Žabách, a docela jest rozdílný od Meleta, jenž byl mezi oněmi pěti občany, kteří měli Leonta přivésti na popravu; neboť o tom by se byl Sokrates jistě zmínil.

διέβαλλον οἱ διαβάλλοντες plnost výrazu jako 34 D kap. 23. *λέγειν λέγων*, 36 A kap. 25. *γέγορε τὸ γεγορός*, Krítos 48 A kap. 8. *εἰσηγεῖ εἰσηγόμενος* a j.

ῶσπερ πατηγόων, jakoby skutečných žalobců“.

ἀντωμοσία, „přísežná výpověď“, žaloba = *πατηγοία*, *γουρῆ, ἔγκλημα*. (Ostatně význam slova *ἀντωμοσία* není přesně stanoven. Dle scholiasty byla *ἀντωμοσία* protipřísaha složená i žalobcem i obžalovaným na počátku přeličení; onen přísahal, že obžalovaný se viny dopustil, tento pak přísahal, že nikoli. Vlastně však žalobcova přísaha nazývala se *πρωμοσία*, obhájcova (obžalovaného) *ἀντωμοσία* a obojí dohromady *διωμοσία*; užívalo se však často slova

ἀντωμοσία i pro přísluhu žalobcovu. Platon sám v Theaitetu (172 E) praví: ... ἔχω... ὑπογραφὴν παραγγιγρωσκομένην, ... ἦν ἀντωμοσίαν καλοῦσιν; myslí tedy antomosii na písání záznam sporných bodů, jenž se při přelíčení předčítal a probíral. Proto také Sokrates praví dále δεῖ ἀναγρῶναι).

Σωκράτης ἀδικεῖ atd. jest parodie skutečné žaloby Meletovy.

περιεργάζεται, zabývá se zbytečnostmi¹, daremné věci koná²; srov. kap. 5. **περιπτότερον**.

τοιαύτη τις ἐστι, tak asi zní³.

ἐν τῇ Αριστοφάνους κωμῳδίᾳ, totiž v Oblacích, v nichž Sokrates sedě v koší zavěšeném jest smýkán sem tam (*περιφερόμενον* jest passivum) a na otázku, co tam dělá, odpovídá: ἀεροβατῶ καὶ περιφορῶ τὸν ἥλιον.

οὐτε μέγα οὐτε συμικρόν, ani dost málo⁴, oblíbené řečení Sokratovo.

τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην totiž ἀεροβατεῖ a podobné kousky⁵.

μή πως... φύγοιμι, abych snad... nebyl obžalován⁶; doplnití jest totiž větu *εἰ εἴποιμι ἀτιμάζειν τοιαύτην ἐπιστήμην*, proto optativ φύγοιμι.

τοσαύτας δίνας, z tak těžkých přečinů⁷ jest míňeno ironicky; přečinem rozumí se zde zlehčování *τοιαύτης ἐπιστήμης*.

ἄλλα γάρ = at enim, ale vždyť; jest vysvětliti ellipsí (ale neřeknu to; neboť...); srov. Hom. Od. X 201 *κλαῖον δὲ λιγέως, θαλεγὸν κατὰ δάκρυν χέοντες· ἄλλ’ οὐ γάρ τις ποῆσις ἐγίγνετο μηδομένοισι*, ale nadarmo, neboť...).

φραδίζειν, abyste si to řekli⁸; předmět následuje teprve slovy *εἰ πάποτε* atd.

ἐν τούτοις z tohoto jednoho případu.

περὶ ἐμοῦ převzato z věty vedlejší a patří k *λέγοντος*.

IV.

οὕτε τούτων οὐδέν ἐστιν spojiti jest s *ἄληθες*, jež odsunuto delší vložkou; **οὕτε** ukazuje ke dvěma členům, z nichž první jest *τούτων* (to, co bylo řečeno v předešlé kapitole), druhý pak následuje, ale je připojen spojkou *οὐδέ*, která jej zároveň sesiluje.

χρήματα πράπτομαι. Toto obvinění pronáší se i v Oblacích. Že však Sokrates nebral peněz za učení, je

určité dokázáno jasným svědectvím jeho žáků. Nanejvýše snad čas od času přijímal dobrovolné příspěvky, což jest možno, ježto neměl vlastního jmění a při svém způsobu životu nic si nevydělal.

ἔπει, ačkoli⁹ v hlavní větě vyložiti jest ellipticky.

Γοργίας z Leontin na Sicilii, proslulý sofista a učitel řečnicktví, vyučoval za značný honorář (100 min).

Πρόδικος z ostrova Keu, sofista proslulý badáním o významu slov, konal též přednášky ethické. Také on bral značný honorář za své učení.

Ιππίας z Elidy, sofista známý obzvláště nadutostí a honosivosti, vynikal prý znalostí geometrie a astronomie a vynikaje výtečnou pamětí sestavil i mnemotechniku.

εἰς ἔναστην τῶν πόλεων. To byla také z hlavních příčin nemírných nároků sofistů, že přicházejíc do cizích měst byli pokládáni za schopnější učitele než domácí.

συνεῖναι term. techn. o poměru žáka k učiteli, tedy: býti žákem¹⁰; *οἱ σύντρετοι* = žáci.

πειθόνοι plur. vzhledem k množnému významu *τούτων ἔναστος = πάτερ*.

ἡσθόμην ἐπιθυμοῦντα, o jehož příchodu jsem se doveděl¹¹ (z doslechu).

Καλλία τῷ Ιππονίου. Kallias byl zámožný občan athenský, veliký příznivec sofistů, jež ve svém domě hostival. Lehkomyslný a okázaným životem pozbal konečně všeho jmění a zemřel jako chudák.

ὅς ἔμελλεν... ποιήσειν o němž by se dalo očekávat, že ...

τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν v příslušné obratnosti; akkus. vztahový jako *τάντηρ εἶναι σοφός, σοφὸς ὁν τὴν ἔκειτον σοφίαν, τὰ μέγιστα σοφώτατος* kap. 8.

τίνα... ἐπιστάτην, koho jim chceš vzít za ...?

διὰ τὴν τῶν νιέων απῆσιν ježto máš syny¹².

πόσουν genit. pretii jako u sloves prodávání.

Εὔγνος atd. Stručná, ale přesná odpověď. Euenos byl básník elegií a učitel básničtví.

ἔμελλως, za slušnou cenu¹³, ironie, patrná v celé této kapitole, zde vrcholí v užití dvojsmyslného slova a v následujících slovách **ἔκαλλυνόμην καὶ ἡβρυνόμην** (to bych se nějak naříkoval a naparoval!).

ἄλλ’ οὐ γάρ jako v kap. 3., ale opravdu ne —

V.

τὸ σὸν τί ἔστι πρᾶγμα; τὸ σόν v protivě k sofistům; *πρᾶγμα* zaměstnání (=,co vlastně tedy dělás?).

οὐ γὰρ δῆπον.. γέγονεν. Indikativ bez *ἀρ* znamená skutečnost: „neboť jistě nepovstala ta řeč“; a proto také (všimni si místo to záporu *οὐδέν*) nezastupuje genit. absol. *σοῦ πρᾶγματευόμερον* větu podmínečnou, nýbrž příčinnou: „proto, že nic.. neděláš“. A myšlenka ještě sokratovským důkladným způsobem pleonasticky doplněna (reálným!) předvětím *εἰ μή τι ἐποιεῖτες*.

εὖ μέντοι λύτε jako vložka nemající vlivu na vazbu. (srov. kap. 17. 30A) „buděte ujištěni“.

ἔσχημα „jsem dostal“.

πολαν δὴ σοφλαν ταύτην; cítí se ještě pod vlivem předložky *διά*, místo nominativu: *ποία ἔστιν ἡ σ. αὕτη*; „A pro jakou pak to moudrost?“

κινδυνεύω „možná, že..“ nebo „zdá se, že..“

ῆπερ. Doplň *τοιαύτην ἔστιν.* *κλείρω*

ἄν εἰλεν. Zdrželivé tvrzení, asi jsou.

τὶ λέγω konj. deliber. v ironickém smysle; jako protiva k „nadlidské“ moudrosti je moudrost „zádná“.

φησί bez předmětu „to tvrdí“.

ἐπὶ διαβολῇ za účelem“ nebo „aby mě..“

μὴ θορυβήσῃτε „nestrhněte hluku, nedejte, nedávejte se do hluku“ praví Sokrates, o čeká vaje při následujícím výkladu svém projev nebole posluchačů.

μέγα λέγειν. Srovн: naše „to je velké slovo“; zde znamená tolik asi jako „příliš sebevědomě“. Srov. Cic. de or. 54: Ita in iudicio capitatis pro se ipse dixit, ut non supplex aut reus, sed magister aut dominus videretur esse iudicium.

οὐ γὰρ ἔμδον ἔρω τὸν λόγον místo *οὐ γὰρ ὁ λόγος, ὅτι ἔρω, ἔμδος ἔσται.*

εἰς ἀξιόχρεων atd. Vlastně *τὸν λόγον εἰς ἀξ. ν. τὸν λ. ἀροτῶν*, ten výrok na hodnověrného vám původce (který jej říká) převedu“; „s výrokem tím odvolám se na původce vám hodnověrného“; *ἀναγέγειτε* odkazovati k něčemu.

τῆς γὰρ ἔμῆς. Sokrates úmyslně zamlčuje slovo *σοφία* a omezuje je následující poznámkou; „je-li to opravdu nějaká moudrost“.

Xαιρεψώντα. Chairefon byl vrstevník a přítel Sokratův, stoupenc demokratie athenské. Za vlády třetího tyranů odešel se stranou demokratickou do vyhnanství a za Thrasybula vrátil se s ní opět do Athén. Měl mladšího bratra Chairekrata. Byl neduživý, hubený a tmavé pleti a proto, jako Sokrates, výtáným předmětem úsměšků komických básníků, zvláště Aristofana v Ptácích, Vosách i Oblacích, kde posmívá se jeho asketismu slovy: *τὸν ωριωταν, τὸν ἀντιδήπον λέγεις· ὃν ὁ κακοδαιμων Σωκράτης καὶ Χαιρεψών.* Eupolis nazývá jej *πύξιρος* (zimostrázový), Kratinos *αὐγυηὸς καὶ πένης* (hubený a chudý).

τὴν φυγὴν ταύτην. Toto vyhnanství bylo ještě v čerstvě paměti všech Athénanů (*αὔτη* = nedávné).

κατῆλθε vrátil se.

ὦς σφοδρός, totiž *ἥν* (= energický), prudký. V Charmidu (153B) dává se mu přívlastek *μερικός* (ztrěštený, potrhlý).

ὅπερ λέγω (= *ὅσπερ*) jak pravím; týká se slov 20E u *ἡ Θορυβήσητε*, která nyní opakuje v praesentě, poněvadž nyní již onen výrok („velké slovo“) uvádí.

ἀνεῖλεν. Odpověď věštirny zněla dle scholiasty: *Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος Εὐριπίδης· ἀρδοῦ δὲ πάρτων Σωκράτης σοφώτερος.*

VI.

ἄν *ἔνεα* (proč) jest relativum, k němuž demonstrativum jest doplniti; ostatně takovéto věty neliší se smyslem od nepřímých otázek.

λέγει míni, *αἰνίζεται* dává hádati, naznačuje.

οὐ γάρ θέμις αὐτῷ. Tvrzení objektivní, ježto Řekové byli přesvědčeni, že Apollonovi není ani možno lháti. Srov. Aisch. Prom. 1032 *τὸ Φοίβον θεῖον ἀψενδὲς στόμα.*

μόρις πάντων „velmi nerad“.

αὐτῷ jest neutrum „toho, té věci“.

οὐ δὲ ἔφησθα. Tvar analogický dle *ἴσθα*, *οἶσθα*. Věštirna jako osoba se zde oslovuje.

πρὸς ὄν nepatří ke *σκοπῷ*, nýbrž k *ἐπαθορ* (s nímž takovou zkušenost jsem učinil při svém zpytování). Srov. Gorg. 485B *καὶ ἔργῳ ὁμοιότερος πάσχω πρὸς τὸν φιλοσοφοῦντας ὥσπερ πόδες τοὺς φελλιζουέρος καὶ παιζοντας.*

ἔδοξε μοι anakoluth velmi častý.

ἐντεῦθεν. Z pův. významu místního vyvinul se časový a přičinný (vl. „to byl původ“): „proto“.

ἀπηχθόμην, znelibil jsem se“.

καλὸν κάγανθόν, pořádného, kloudného“.

ζοικα γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινι, zdá se tedy, že nad tohoto o jakousi maličkost“, **αὐτῷ τούτῳ**, totiž právě o to“.

VII.

ἔφεξῆς ἦν. Domyslití jest si **ἐπὶ ἀπαντας τούς τι** **δοκοῦντας εἰδέναι.**

λυπούμενος a **δεδιώς** jsou partic. podřaděná a blíže určující part. **αἰσθανόμενος**: „pozoruje s bolestí a strachem“. **ἴτεον οὖν**, totiž **ἦν**, musil jsem chodit“.

τὸν χρησμόν prolepticky převzato z vedlejší věty.

νὴ τὸν κύρα oblíbené rěcení Sokratovo, svědčící o tom, že jako Rhadamanthys nechtěl **τοὺς θεοὺς ἐπὶ πᾶσιν ὄρυάς ειν.** I toho chopili se komikové, jak svědčí scholia na Kratinův: **οἷς ἦν μέγιστος δόρος ἀπαντι λόγῳ κύων, ἔπειτα θεοὺς δ' ἐσίγων.** — A Aristofanes v Ptácích 521 praví: **Ἄμπων δ' ὅμηρος' εἴη καὶ νῦν τὸν κῆρ', δταν ἐξαπατᾷ τι.**

ὅλιγον δεῖν, bez mála“. Hříčka slovní vzhledem k **πλείστον ἐνδεεῖς** („málo chybělo, že by jim bylo nejvíce chybělo“).

κατὰ τὸν θεόν v „intencích“ Apollonových, následkem pokynu božího.

ἔπιεικέστεροι εἶναι, totiž **ἔδοξάν μοι.**

πονοῦντος jakoby bylo předcházelo **τὴν πλάνην μον.**

ἴνα μοι atd. Úmyslem Sokratovým bylo usvědčiti věstbu z nepravdy, ale zatím výsledek pátrání ukázal, že měla pravdu, takže pak námaha Sokratova zdála se býti podniknuta za tím účelem, aby se ukázala věstba nevyvratitelnou.

διθυράμβων. Dithyramby byly vlastně lyrické písni na oslavu Dionysovu, Sokrates však myslí zajisté i ostatní druhý lyrického básničtví jako hymny, thrény, paiany, enkomia atp.

πεπραγματεῦσθαι αὐτοῖς dativ původový místo **ἐπ'** **αὐτῶν**, že si s nimi dali největší práci“.

διηρώτων ἀν není irreálné, nýbrž znamená opakování děje.

δλίγον asi patří k **ἀπαντες**, ač jest odděleno slovem **αὐτῶν**, jež ostatně také jest daleko od svého komparativu **βέλτιον** („málem všechni přítomní“).

ἐν δλίγῳ, totiž **χρόνῳ = ἐν βραχεῖ**, v krátké“.

δ ποιοῖεν attrakci místo **ἀ ποιοῦσιν** (= své básně).

φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάσοντες, z pudu jakéhosi a v nadšení“.

πάθος πεπονθότες, že jsou v takovém stavu duševním“.

ῆσθόμην αὐτῶν zde genit. sloves vnímání; naproti tomu 20A **ῆσθόμην αὐτὸν ἐπιθημοῦντα.**

σοφωτάτων ἀνθρώπων genit. srov. 21B **τῶν δοκούντων σοφῶν εἶναι.**

K **περιγεγονένται** jest doplniti předmět **αὐτῶν**.

VIII.

τελευτῶν naproti **ἀρχήμενον**, na konec“.

χειροτέχναι nebyli jen řemeslníci, nýbrž vůbec lidé praktického zaměstnání: umělci, lékaři, věšti a tř. atp.

τούτους anticipováno; přelož také: „o těchto však jsem věděl, že ...“

τούτους μέν. Tomu odpovídá jako druhý člen **ἄλλ.**

ὅπερ καὶ οἱ ποιηταί, totiž **εἰχον**; **καὶ** je zde nadbytéčné.

τᾶλλα τὰ μέγιστα: myslí se zvláště státnictví a filosofie.

πλημμέλεια domyšlivost.

ἀπέκρυψε, zastiňovala“.

ὅστις ἀνερωτᾶν: inf. praes. na označení děje trvajícího, dotazoval jsem se“.

ὑπέρ τοῦ χρησμοῦ v zájmu věstby, jménem věstby.

πότερα δεξαίμην ἀν, zda bych rád ēji vzal“.

IX.

καὶ οἵτινες καλεπόταται, a to co nejtrpčejší“.

ὄρομα δὲ τοῦτο λέγεσθαι. Částice **δὲ** ukazuje, že **λέγεσθαι** jest současně s **γεγόνεσι**: následek pátrání Sokratova jest 1) znepřátelení mnohých občanů, 2) název „mudrc“. **λέγεσθαι** tedy nezávisí na **ώστε**. **ὄρομα** jest akkusativ vztauhový („jménem“), **λέγεσθαι** jest infin. podmětný == „ta okol-

nost, že jsem nazýván^č, doplniti jest ovšem přísudek γέγορε; σοφός εἰναι jest výklad slova ὄντος. Nominativ σοφός je správný, ježto táhne se k ἔγω obsaženému v λέγεσθαι. Lze přeložiti: „a dostalo se mi toho názvu, totiž mudrce“.

ἀλλοι δὲ οὐδείς εἰσελέγει, v čem jiného usvědčím^č, totiž z nemoudrosti.

τὸ δέ uvádí opak domnění předchozího: „avšak“.

ὁ θεός jest v praegn. smysle „toliko bůh“. Tedy: „avšak zdá se, že opravdu moudrý jest toliko bůh“.

οὐδέποτε τινὸς καὶ οὐδενός. καὶ stupňuje myšlenku a opravuje (= immo) „ba spíše“, „nebo docela“.

τοῦτο οὐ λέγειν τὸν Σ., že tím nemyslí Sokrata (totiž jako jednotlivce, nýbrž jako typ lidí podobných).

ἔτι zastupuje pouhou dvojtečku.

ἔγραψεν = ví, jest si vědom.

ταῦτα οὖν „proto tedy“; není to snad předmětem k ζητῷ!

τίνα „o komkoliv“.

ἐν πεντά μυριά, v chudobě nesmírné^č. Jméni Sokrato dle jeho vlastního odhadu činilo asi 1 minu, dle Xenof. Oik. II, 3 pět min. Číslovkou μύριοι označuje se množství neurčité asi jako v lat. sescenti.

X.

οἱ τῶν πλουσιωτάτων synové nejbohatších občanů. αὐτόματοι patří k ἐπανολονθοῦτες, od něhož za účelem důrazu odděleno.

μιμοῦνται vzhledem k násl. εἰτα musí mít význam „chtějí napodobit“.

ἐντεῦθεν (viz kap. VI.) = to má pak za následek, že . . .

οὐχ αὐτοῖς „nikoli na sebe samy“, k čemu by měli největší důvod.

Σωκράτης τις ἐστι μιαρώτατος, Sokrates jest jakýsi prazlosyn, prašpatný chlap. τις patří do přísudku.

τὰ πρόχειρα „známé pohotové námitky“, vlastně fráze.

ἔτι τὰ μετέωρα totiž διδάσκων τὸν νέον διαφθείρω, rovněž tak τὰ ἐπό γῆς; Θεοὺς μὴ ρομέειν, aby v bohy nevěřili“ (zápor μή), rovněž tak ποιεῖν, aby . . .

ἄτε ὅντες: ἄτε udává příčinu skutečnou ježto jsou^č. συντεταγμένως „spořádaně“ t. j. jako v šiku jsouce sestaveni. Ač možno též, že správné čtení jest συντεταμέρως (od συντέτιρο) „napiatě, s velikým úsilím“.

ἔν τούτων (následkem těchto pomluv) to bylo příčinou, že . . . „z té příčiny“.

Ἄνυων. O Lykonovi poznámenává scholiasta, že pocházel z dému Thoriku; Diogenes Laertský nazývá jej demagogem. Metagénés obviňuje jej docela ze zradы.

οὔτε μέγα οὔτε σμικρόν. Časté opakování tohoto rčení v ústech Sokratových je zajisté úmyslné. Platon jím charakterisuje řeč Sokratovu.

ἀπομονυμένος, ὑποστειλάμενος „neskrývaje a nezatajiv^č. Srov. Demosth. Fil. I, 51 πάνθ' ἀπλῶς, οὐδὲρ ὑποτειλάμενος, πεπαιρησίασμα“.

οἴδα σχεδόν, vim skoro jistě^č.

τοῖς αὐτοῖς „tim právě, t. j. pravdomluvností.“

αὕτη a ταῦτα jsou přísudky.

αὖθις „později“ t. j. v budounosti, naproti νῦ.

XI.

αὕτη jest podmět, *ιανὴ ἀπολογία* doplněk: „to budiž dostačenou obranou“.

πρὸς ὑμᾶς vzhledem k vám, před vámi.

ἀγαθόν τε καὶ φιλόπολιν ironicky vzhledem ke znění žaloby; proto dodatek ὡς φῆσι.

αὖθις „s druhé strany, naproti tomu“, αὐτ „zase“.

ἀντωμοσία = ἔγκλημα.

ἔχει „má se“ = zní. Slůvko πάω značí, že není žaloba citována doslova. Dle Xenof. Apom. I, 1, 1 zněla: ἀδικεῖ Σωκράτης οὐδὲ μὲν ἡ πόλις ρομέει θεοὺς οὐ τομέεις ἔτερα δὲ καὶ δαιμόνια εἰσφέρων. ἀδικεῖ δὲ καὶ τὸν νέον τοις ἔτεροι δαιμόνια εἰσφέρειν. Poslední bod vyvraci Sokrates nejdříve a vzhledem k tomu pozměňuje znění žaloby.

δαιμόνια κανινά vzhledem k daimoniu Sokratovu protivníky jeho nepochopeněmu.

σπουδῆς χαριεντίζεται „vážně (s vážnou tváří) žeruje“, oxymoron.

ὅδινος = leviter lehkomyслně, lehkovážně.

εἰς ἀγῶνα καθιστάται „na soud poháněti“.

έμέλησεν jest narážka na jméno *Μέλητος*.
καὶ οὐδὲν také vám', t. j. jako mně to jest jasno.

XII.

δεῦρο (doplň *ἔλθων*) *εἰπέ*. Líčená rozmluva následující, jak sám Sokrates dále praví (*καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει* *ἄνονθεσθαι*), zákony athenskými dovolená, jest dalším příspěvkem k charakteristice Sokratově. Skutečného Sokrata nelze si ani před soudem mysliti tak, že by celou řeč svou přednesl in continuo, jsa přece zvyklý myšlenky své pronášeti rozhovorem a nikoli řečí souvislou. Ostatně rozmluva tato jest pro vývody Sokratovy naprosto nutna, ad neboť z pouhého znění obžaloby nemohl uvésti Meleta, ad absurdum.

ἄλλο τι η = nonne: „Není-li pravda, ty ceníš..?“

μέλον γέ σοι akkus. absol.: „neboť se o to staráš.“

εἰσάγεις τοντοῖσι, poháníš před tyto“ (totiž soudce).

έμε závisí na *εἰσάγεις*, ale zároveň, jako bližší určení, tázane se i k *ἔξενοίν*, takže smysl jest: „Našed kaziče mládeže (ty totiž tvrdíš, že jej našel), totiž mne, poháníš mne před soud a žaluješ.“

οὗ λέγω toho, co já právě pravím.

οὗτοι, οἱ δικασται. Substant. je apposici.

πολλὴν ἀφθονίαν. Ze slovesa *λέγεις* třeba zde doplniti sloveso asi jako „uvádíš“.

οἵδε οἱ ἀκροαταί, „tuhle posluchači“. Zde netřeba pokládati *ἀκροαταί* za apposici.

ἄλλ’ ἄρα μὴ διαφθείρουσι, ale snad tedy (dokonce) nekazí mládež sněmovníci? Smysl je ovšem ironický a ukazuje k odpovědi záporné.

οἱ ἐκκλησιασταί vedle *οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ* není zbytěčno, charakterisuje zase důkladnost Sokratovu. Účastníci se sněmu byl oprávněn každý plnoprávný občan athenský, jemuž bylo 20 let. Tím jsou tedy všichni Athéňané vyčerpáni; neboť pod 20 let jest již jen mládež.

πολλὴν γ’ ἔμοις πατέρωνας δυστυχίαν, odsoudil jsi mne k velikému neštěstí, „vyčetl jsi mi v. n.“

πάντες ἀνθρώποι εἶναι, doplní *δοκοῦσιν* z předchozího *δοκεῖ*.

τούρωντος (akkus. adverb.) *τούτου πᾶν*, docela tomu naopak.

εἰς μέν τις, doplní zase *δοκεῖ* nebo *ἔστιν*.
oī dé ač souřadné, lépe přeložit podřadně: „kdežto“. *έὰν οὐ φῆτε*. Zápor oū jest pokládati za nerozlučně spojený s φῆτε (= negatis).

πολλὴ ἄν τις εὐδαιμονία etc., bylo by to veliké štěstí pro mládež. K následujícímu indikativu *εἰ διαφθείρει* doplniti jest myšlenku: „kdyby bylo pravda, že...“

Μέλητε ... ἀμέλειαν ... μεμέληνεν. Úmyslné ironické hromadění narážek na jméno Meletovo.
περὶ ὅν = περὶ τούτων, ὅν.

XIII.

ῷ τῶν, milý brachu. Slovo záhadné; odvozuje se buď od *ἐρης* (příbuzný, rodák, přítel) nebo od sanskrts. tuam = tu, ty.

τοσοῦτον, o tolik; jindy stává dativ.

τηλικούτον ve smyslu „tak starého“, *τηλικόστε*, tak jsa mlád.

ἔγνωμας poznal jsi = víš.

εἰς τοσοῦτον ἀμαθίας = eo stultitiaē.

ἄπ’ αὐτοῦ, s jeho strany; slabší než *ὑπ’ αὐτοῦ*.

ἀνθρώπων οὐδέτερα doplní *σοὶ πειθεσθαι*.

ναὶ ἀμφότερα, v obou případech.

τῶν τοιούτων ναι ἀνοντίων. Druhá dvě slova jsou vysvětlením prvních: „takovýchto, totiž neúmyslných“.

οὐ νόμος ἔστιν není obyčejem, nesluší se, není po právu.

έὰν μάθω, budu-li poučen (význam passivní).

παύσομαι, doplniti jest *ποιῶν*.

οὐμὲνήλησας není pleonastické, nýbrž uvádějic pohnutku děje *ἔργας*, zároveň sesiluje pojmem (protože jsi nechtl'!).

XIV.

ὅμως δὲ δὴ λέγε. Doplniti jest myšlenku: „Ale to nechme stranou, zda se Meletos o tuto věc staral či ne. Tvrdí-li však, že se staral, nechť nám řekne, jak jsem mládež kazil.“ Přelož: „Než přece tedy nám řekni...“

η δῆλον δὴ στι, dopln̄ φίς με διαφθείρει τὸν τεω-
τέρον. Smysl jest: „Či vlastně na to se nepotřebuji tázat,
neboť to jest patrno z žaloby“.

ταῦτα nepatrí k λέγεις, nýbrž k διδάσκων.
τὸν τὸν ὁ λόγος ἐστίν, o nichž nyní jest řeč. Jed-
noduchý genitiv při λόγος může být (srovн. Charm. 156 A
τοῦ λόγος ἐστίν).

μαθεῖν, vyrozumětii.

ρομίζω. Místo pokračování ve vazbě akkus. s inf.
následuje věta samostatná jako nezávislá vložka. Možno
však καὶ přeložiti ‚takže‘ a spojiti s předchozí větou.
τὸ παρόπατον (naprosto) možno přeložiti adjektivem

a ἀθεος substantivem: ‚naprostý bezbožník‘ (atheista).

οὐ μέντοι οὕσπερ γε η πόλις řečeno jakoby před-
cházela věta ἀλλὰ ρομίζω τινὰς θεούς.

*οὐτε αὐτὸν . . . τούς τε = neque et: místo pokra-
čování záporného následuje kladné.*

ἴρα τι, totiž γέρνηται: „za jakým účelem?“, „k čemu?“
Sokratovi tkví na mysli již také odpověď: „aby se zapletl
do odporu“ a proto oslovuje ironicky Meleta slovem ω
θαυμάστε.

ἡλιον οὐδὲ σελήνην znamená slovně a konkrétně
slunce a měsíc, jež starí jako božstva uctívali. V Symposiu
220 D Sokrates vzývá slunce: επειτα ὥχετ’ ἀπιών προσ-
ευξάμενος τῷ ἡλίῳ. Netřeba nikterak vykládati tato sub-
stantiva přeneseně snad o Apollonovi a Artemidě, neboť
jednak Helios není totožný s Apollonem, jednak starí
obecně pokládali slunce za bytost živou. Sokrates
schválně volí doklady takřka hmatatelné, aby ukázal ab-
surdnost tvrzení Meletova. Ostatně z odpovědi Meletovy
vidíme, že se zde mluví o slunci a měsici jako o tělesech
nebeských; dále pak οὐ ρομίζω θεοὺς εἶται nelze jinak
vykládati a překládati než „nepokládám za bohy“.

μὰ Δι’, dopln̄: οὐ ρομίζει.

τὸν ἡλιον λίθον φησίν. Diogenes Laertský v životě
Anaxagorově praví: Οὗτος ἔλεγε τὸν ἡλιον μόδον εἶται διά-
πνοος (žhavé železo) καὶ μείζω τῆς Πελοποννήσου. Měsíc
pokládal za těleso temné, sluncem osvětlované, s ho-
rami a propastmi. Hlavní myšlenka jeho filosofie byla, že
svět oživován jest čistě duševním principem zvaným *τοῦς*,
jenž jest jednoduchý, nesmíšený a čistý naproti hmotě slo-
jenž jest

žené z atomů. Jeho učení lišilo se od běžných představ
tehdejších tak, že byl v Athenách obžalován z atheismu.

οὐτο patří nejen ke *καταφορεῖς*, nýbrž i k *ἀπειρον*
γραμμάτων.

ῶστε οὐκ εἰδέναι. Zápor ově jest vyložiti (jako v 25 B)
tak, že tvorí jediný pojem s εἰδέναι, jenž pokládá se téměř
za kladný (srovн. naše ‚nechat‘). Zápor ově místo μή při
infinitivu ponechán analogií vět výsledkových indikativ
i výnich, kde jest ově správné. Přímo byla by věta totiž
zněla: *οὐτος ἀπειρος εἰσιν*, *ῶστε οὐκ ισασι*.

καὶ δὴ καὶ, a tu it.

εἰ πάνυ πολλοῦ, nejdřáze.

ἐν τῆς ὁρχήστρας πριαμένοις. Jsou podány tři vý-
klady tohoto místa: 1. že orchestrou rozumí se knihku-
pecký obchod provozovaný v divadle Dionysově, kde tedy
jinoši mohli si spisy Anaxagorovy kupiti; 2. že myslí se
divadelní představení, k němuž vstupné bývalo $\frac{1}{3}$ drachmy
denně, tedy za tři dny velkých Dionysií drachma. Při ta-
kovém představení že mohli jinoši vyslechnouti názory
Anaxagorovy, které dramatičtí básníci, zvláště Euripides,
přejímali a hlásali. 3. Třetí (a zajisté správný) výklad jest,
že ‚orchestra‘ byl název části agory užívané k veřejným
prodejům a dražbám, kde si jinoši mohli levně jakýkoli spis
kupiti. V starém výkladu k Plat. Timaiovi praví se, že
ὁρχήστρα jest τόπος ἐπιφανῆς εἰς πάρηγον, ἐνθα Ἀρμοδίου
καὶ Ἀριστορείτονος σινόρες. Atheneanům jistě tento název byl
běžný a místo oheeně známo. Nízké ceně zde udávané
(drachma přibl. = 80 h) nebudeme se diviti, uvážime-li
tehdejší vysokou hodnotu peněz.

ἄλλως τε καὶ οὐτος ἄτοπα δύτα, zvláště když jest
to tak nejapné. Smysl: Tvrzení, že slunce je kámen a
měsíc země, je samo sebou nejapné; jak směšný byl by
pak ten, kdo by tuto absurdnost Anaxagorovu chtěl vy-
dávat za svůj výmysl!

ἀπιστος: nemáš víry a to, jak se mně zdá, v sebe
sama; nevěříš sám sobě.

αἴνιγμα συντιθέντι διαπειρωμένω. αἱρ. συντιθέναι
hádanku skládati, t. j. dávati ji řešiti. διαπειρωμένω nepatrí
k συντιθέντι (pak by musil býti infin.), nýbrž k následu-
jící větě. Smysl: Meletos dává mně hádanku a zkoumá

mne, zdali ji uhodnu, t. j. zdali poznám, že si z nás tropí šašky.

ο σοφὸς δῆ ironicky uvádí přezdívku, jež mu byla dávána, zároveň jako důvod, pro nějž by mohl tu hádanku rozluštiti: vždyť je přece „mudrc“.

ἔμοι χαριεντιζόμενον gen. jako u sloves vnímání
τὰ ἐναρτία λέγειν, „mluviti v protimluvech“, t. j. sám sobě diametrálně, kontradiktorkicky odpovorati.

XV.

ἢ (quomodo) jak to, že . . . Jest to věta vztažná, níkoli tázací.

ταῦτα, totiž **ἀδικεῖ Σ. θεοὺς οὐ νομίσωρ, ἀλλὰ θεοὺς νομίσωρ.**

παρηγησάμην: viz kap. I., p. 17 C.

τῷ εἰωθότι τρόπῳ, totiž otázkami a odpovědmi, indukcí sokratovskou.

καὶ μὴ ἀλλα καὶ ἀλλα θορυβεῖτο = , a at všeli jakými výkřiky nevyrušuje. Jest pochopitelné, že Meletos vídala se již v úzkých, nechce odpovídati na otázky Sokratovy, a dává svou nevoli hlasitě na jevo. Proto na první další otásku musí dátí si odpověď Sokrates sám.

τὸ ἐπὶ τούτῳ γε, aspoň na toto, aspoň na tuto (následující) otásku; obyčejné rčení o věci následující jest **τὸ μετὰ τούτο**.

ώς ὄντης jak jsi mě potěsil! Z **ἀραγμαζόμενος** dlužno souditi, že zatím napomínali soudeové Meleta, aby odpovídalo Sokratovi.

ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε ,ale aspoň tedy daimonia uznávám“.

ἀντιγραφῇ = **ἀντωμοσίῃ**; viz pozn. ke kap. III.

τιθημι předpokládám, usuzuji z tvého mlčení; neboť **qui tacet, consentire videtur**.

οὐχὶ οὐτοι zda ne- (= nonne).

δαιμονας. Dle ponětí starých byli daimonové bytosti nesmrtné, jakýsi prostřední stupeň mezi bohy a člověkem; **καὶ γὰρ πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξύ ἔστι θεοῦ τε καὶ θνήτοῦ**. Byli původci nadšení básnického a věšticeckého a důležitou úlohu měli v úkazech nadpřirozených. Apuleius je definuje jako „genere animalia, animo passiva, mente rationalia,

corpore aeria, tempore aeterna“. Dle Hesioda **τοὶ μὲν δαιμονες εἰσὶ Διὸς μεγάλον διὰ βούλας ἐσθλοί, ἐπιχθόνιοι, φύλαξες θυητῶν ἀνθρώπων**.

εἴπερ δαιμονας ἥγοῦμαι a násl. Předvěti toto rozděleno ve dvě: Věřím-li v daimony, pak je dvojí možnost: buď to jsou bohové nebo synové bohů. My můžeme k *si* buď přidat *a*; *si* *οὐ* *αὖτις* „jsou-li však“ (v druhém případě).

οὐκονῦν . . . τοῦτο ἀν εἴη ,zda tedy není to důkazem toho, co já pravím, že totiž . . .

νόθοι τινές atd. jest vložka zdánlivě bezvýznamná, vskutku však jest to jemně ironické odmítnutí lidových představ o bozích, kterým dáváni také „levobočci“. Srov. Euthyfr. kap. 6.

ὅν δὴ λέγονται. Genitiv opakován z předešlého, ale bez předložky (srov. Xenof. Sympos. IV, 1 *ἐν τῷ χρόνῳ, ὃ ἴμων ἀνούσιον*). Přelož „z nichž prý také pocházejí“.

τὴν γραφὴν ταύτην znamená „tento bod obžaloby“. **ταῦτα** patří k **ἀποπειρώμενος** jako akkus. vztahový ,v tom nás zkoumaje“.

ὅπως atd. závisí na **οὐδεμίᾳ μηχανῆ ἔστιν** („aby s někoho přesvědčil . . . jest naprosto nemožno“). Nesnázím obsaženým ve větě **ὅπως . . . αὕτοι** genitiv **τοῦ αὐτοῦ** za gen. poss. (překládaný slovem „povinnost, vlastnost“) a **οὐ** necháme v plné platnosti záporu. Tedy asi takovýmto překladem: »Že bys přesvědčil někoho, kdo má i jen špetku rozumu, že není povinností důsledného myslitele věřiti buď v obě: ve věci vztahující se k daimonům i bohům, anebo nevěřiti ani v daimony ani v bohy, to jest zhola nemožno.“ Čili zkrátka: »Kdo má zdravý rozum, musí buď v obě (daimonia a bohy) věřiti anebo v nie z oběho (ani daimonia ani bohy)« Při tom ovšem **δαιμόνια** a **θεῖα** klade se skoro v též významu jako **δαιμόνες** a **θεοί**. Pojem „důsledný myslitel“ jest vyjádřen opakováním genitivem **τοῦ αὐτοῦ**. Smysl jest při tomto výkladu úplně jasný a jednoduchý, logicky však druhá věta není správná; neboť z popření daimonů neplyne ještě popíráni bohů. V kladném soudu je správně podána závislost pojmu »daimon« a »bůh«, níkoli však v záporném. Zdá se tedy, že snad přece chtěl Sokrates spojiti v logickou souvislost oba dva soudu,

nikoli pouze oba pojmy v každém z nich. Naznačíme-li pojem *δαιμόνιον α*, pojem *θεῖον β*, pojem *δαιμών α*, pojem *θεός β*, zněla by argumentace při tomto výkladu takto: »Není možno dokázati, že ten kdo uznává *α* i *β*, zároveň by neuznával *α* i *β* jakožto jejich předpoklady.«

Tu však jest vypuštěno *οὐ*, které právě tomuto nejpřirozenějšímu výkladu jest na závadu. Byl tedy podán ještě výklad jiný, že totiž ke slovu *πείθοις* jest doplniti *ταῦτα* (»Není možno, aby to někomu rozumnému dokázal«) a slova *ώς* až *μήτε θεούς* že jsou parenthetickou větou odůvodňovací (»neboť nemůže týž člověk v *δαιμόνια* a *θεῖα* věřiti a zároveň ani v daimony ani v bohy nevěřiti«).

Zdá se však, že zápor *οὐ* dostal se do této věty neprávem a že správný jest výklad druhý.

XVI.

κατὰ τὴν Μ. γραφήν, podle žaloby M.
οὐ πολλῆς εἶναι ἀπολογίας, že nepotřebuje mnohého odůvodňování.

ταῦτα = co jsem již řekl.

εὖ λοτε jest indikativ „dobře víte“ (proto nemusím to dokazovat).

πολλοὺς καὶ ἄγαθούς: srov. multos et bonos viros.
οὐδὲν δεινόν, nic divného.

μὴ ἐν ἔμοι στῇ, že se to u mne nezastaví.

εἴτη výraz podivu: „a tu.“

τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας, že jsi se takovému zaměstnání věnoval.

κίνδυνον τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι = nebezpečí, při němž jde o život neb o smrt, „nebezpečí života“.

ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὅφελός ἐστιν (vl. z něhož i dost malý prospěch jest), jenž má i sebe menší cenu, jenž za něco (třeba dost málo) stojí.

τῶν ἡμιθέων = *ἡρώων*.

παρὰ (vzhledem k . .) *αἰσχρόν τι ὑπομεῖναι* přelož substantivem „hanebný nějaký čin“.

οὐ τε ἄλλοι καὶ jak jiní, tak obzvláště . .

ἄστε spojka výsledná, na níž nic nezávisí; vůbec celá tato věta jest anakoluth, charakterisující zase řec Sokratova.

θεὸς οὐσα = kteráž přece byla bohyní! Tvar *θεός* pro femin. je v klass. řečtině prosaické řídký.

αὐτίκα γάρ atd. Srov. Hom. Il. XVIII 95 násł.

κορωνίσιν místo hom. *ἐτώσιον* lze vysvětliti citováním z paměti a velmi častým spojením obou slov v Iliadě.

μὴ (= num) *αὐτὸν οἷει φροντίσαι*, zda myslíš, že se staral o smrt, t. j. že mu záleželo na životě.

πρό, „před“ (= *πρότερον*); odtud význ. intens. „nad“, „proti“, „vzhledem k“.

XVII.

ἔγὼ οὐν atd. Vazba této věty jest zajímavá. Začíná závětím potentialním, pokračuje spojkou předvětí *εἰ*, k níž až na konci celé věty dodává se sloveso *λέπομι*. V tomto předvětí však jest vsunuta věta časová s *ὅτε ἐτέττον* s vložkou relativní a určením místním (vlastně jednotlivých případů) a vloženo druhé indikativní předvětí podmínečné *τότε ἔμενοι*, „zůstal-li jsem“ *καὶ ἐκινδύνευον ἀποθανεῖν*, a vydával se v nebezpečí smrti. Teprve potom následuje vlastní předvětí připojené k prvnímu částicí *δέ*. Není tu tedy parataxe, nýbrž hypotaxe. Věta by zněla asi takto: „Byl bych to pěkně vyvedl, kdybych byl na rozkaz boží neoddal se zpytování lidí, když na rozkaz vůdců setrval jsem v šiku bitevním (= setrval-li jsem . .)“. Vše ostatní jsou vedlejší vložky. V celé větě je patrná argumentatio a minori ad maius.

ἔν Ποτειδαίᾳ. Operacemi proti Poteidai byli Athénané zaměstnáni od r. 432 do konce r. 430. V Charmidovi vystupuje Sokrates, právě přicházejí z bitvy u Poteidaie. V Symposiu dovídáme se, že Sokrates zachránil u Poteidaie život Alkibiadovi a nepřijal za to čestné odměny.

ἔν Αμφιπόλει. Bitva u Amfipole svedena byla mezi Athénany (vedenými Kleonem) a Sparťany (za vůdcovství Brasidova) r. 422. Oba vůdcové v ní padli.

ἐπὶ Δηλίῳ. V bitvě u Delia, svedené r. 424, utrpěli Athénané porážku od Boiotů a vůdce jejich Hippokrates tam padl. Na zpětném tažení zachránil prý Sokrates život Xenofontovi.

ἄσπερ καὶ ἄλλος τις, jako též leckdo jiný = jako mnozí jiní.

δεινὸν τὰν εἴη zdůrazňuje znova slova **δεινὰ ἀντίην**

μὴ δύναται přelož „a nebýt“.

δοκεῖν γάρ εἰδέναι ἐστὶν ἀντὶ οὐκ οἶδεν. Podmět je podmět „člověk“.

τὸν θάρατον prolepticky převzato z věty vedlejší.

τοῦτο nepřipodobeno příslušku, poněvadž následuje dále **αὖτε.**

καὶ ἐνταῦθα, i v této věci, i v této příčině, totiž, že neodpovídám k otázce „mors utrum malum sit necne?“

οὕτω καὶ οἴομαι. Jako by bylo předcházeno **ὅσπερ** **οὐκ οἴδα,** následuje pak **οὕτω.**

ἄντε οἴδα: assimilace k předchozímu genitivu. Věta tato jest ještě složitější než věta na začátku této kap. Po **ώστε** čekali bychom větu výsledkovou; místo toho však následuje věta podmínečná s **si**, které však pro velikou vzdálenost nutno ještě jednou opakovati (**εἴ μοι εἴποιτε**) a ještě po druhé (**εἴ με ἀφίετε**), pak konečně následuje závěti podmínečné, nikoli výsledkové: **εἴπουμι ἀντίμη.** Původní indikativ **ἀφίετε** přechází v optativ, jenž působí pak i na způsob závěti.

τὴν ἀρχήν, „vůbec.“

ἄντε διαφθαργόσονται: **ἄν** při indik. fut. znamená děj v budoucnosti téměř jistý, ale na nějakou podmínu vázaný; zde je tou podmínkou **ἐπιτηδεύοντες.**

ἔφε φέτε, s tou podmínkou, že . . .

οὐ μὴ παύσωμαι φιλοσοφῶν. **οὐ μὴ** z původ. **οὐ φόβος**, **οὐδὲν δεινόν**, **μὴ ..** není obavy, že bych přestal = jistě nepřestanu filosofovat.

δέλ = pokaždé, právě.

ἰσχύν jest protějšek pojmu **σοφία**, tedy obě asi = síla duševní i tělesná.

φάναι jest infin. vlivem předchozího **κεντήσθαι**; vlastně by měla být věta s **εἰπεν δέ ..**; neboť ani na záporném **μὴ δοκῆ**, ani na kladném z něho abstrahovaném **δοκῆ**, nemůže záviset, leč znamená-li „domnívat se, mysliti“, což však s předešlým **ἀμφισβητῆ** **καὶ φῆ** nelze srovnati.

νεωτέρω καὶ πρεσβυτέρῳ jsou dativy prospěchové. **ἔγγυτέρῳ** adverbium, poněvadž není tvaru adjektivního; v češtině však přelož adjektivem.

ταῦτ' ἀντίη βλαβερά, pak to asi bude škodlivé. Rečeno ironicky.

πρόδες ταῦτα (vzhledem k tomu) „proto.“

ἄς εμοῦ οὐκ ἀν ποιήσοντος ježto já jinak asi jednat nebudu.

XVIII.

οἵς ἔδειγθην = **εἰς τούτοις, ἀντί**. Před **μὴ θορυβεῖν** dodej „totiž.“

ἄττα pl. neut. zájm. neurč. = **τινὰ.**

ἀμείνοντι ἀνδρὶ patří k **θεμιτὸν** (fas) **εἰραι**, nikoli k **βλάπτεσθαι.**

ἀποκτείνειν **ἄν** z p ú s o b í snad, že budu . . .

ἀτιμώσειν = **ἄτιμον ποιήσειν.**

ἄλλα πολὺ μᾶλλον, totiž **οἴομαι μεῖζον πακόν . . .**

ὑπὲρ ύμῶν, ve vašem zájmu.

εἰ καὶ γελοιότερον εἰπεῖν jest-li to třeba i trochu směšné, „zní-li to i trochu směšné.“

προσκείμενος vzhledem k násled. **μύωψ**, sedící n a něčem, tak jako moucha (střeček) štípající koně a tím jej pohánějící.

οἶον δή μοι δοκεῖ, jakož opravdu se mi zdá.

οὐδὲν παύομαι patří k předchozím participiím.

ὑμεῖς δὲ ἵσως τάχ' ἀν ἀχθόμενοι (**τάχ'** **ἄν** = **ἵσως**): ale je možno, že byste snad ve hněvu . . .

με patří k **ἀποτελεῖτε** právě tak jako ke **κρούσαντες** (odmrštice mě); **ἀποτεῖται**, k smrti odsouditi.

ἔραδίως: viz kap. XI.

εἴτα = **καὶ εἰτη.**

τοιοῦτος, οἷος = **τοιοῦτος, ὥστε.**

οὐ γάρ ἀνθρωπίνῳ **ἔσιπε**, nevypadá to jako dilo lidské, t. j. přesahuje to sily lidské.

τῶν οἰκείων ἀμελούμενων může být i genitiv absol. i gen. předmětný „zanedbávání domácnosti“. Zajisté také vážná příčina „svárlivosti“ Xanthippiny.

ὅσπερ πατέρᾳ atd. Akkusativy předpokládající **ἔμε** táhnou se k podmětu.

εἰχον ἀν τινὰ λόγον, totiž **τοῦ μίσθον λαμβάνειν**, měl bych k tomu jakýsi důvod.

ἀναισχύντως οὕτω, přece tak nestoudně^c.
τοῦτο tuto věc, totiž *μίσθον λαυδάρειν* vyjádřené
 oś ἔγώ atd.

παρασχόμενοι, že by uvedli.
ἴναρόν jest doplněk: svědek, jejž uvádí, je dosta-
 tečný.

XIX.

ἀναβαίνων term. techn. o vystoupení řečníka na řeč-
 niště, tedy jako řečník^c.

τὸ πλῆθος, shromáždění.
ὅτι μοι θεῖον τι ναὶ δαιμόνιον γίγνεται, že se mi
 dostává čehosi božského a nadpřirozeného.

ἐπικωμωδῶν, smích si tropě^c jest řečeno absolutně.
γιγνομένην, jehož se mi dostává^c; avšak *ὅταν γένηται*
 kdykoli se ozve^c.

ἀποτρέπει με τοῦτο πράττειν, odvraci (zrazuje) mne
 od konání toho^c.

τὰ πολιτικὰ πράττειν, zabývati se věcmi obecními,
 (politikou).

ἀπωλόλη, ὀφελήκη. Tvary plusquamperf. na -η jsou
 u Platona pravidlem.

οὔτε.. οὔτε.. οὐδενί třeba přeložiti kladně.
μαχούμενον: pozor na fut!
ναὶ εἰ omezovací: i když (= -li) toliko ..

XX.

οὐδ' ἀν ἐνι, ani jednomu = nikomu^c.
μὴ υπείνων δὲ ἄπι ἀν ναὶ ἀπ., neustupuje však
 že bych zároveň zahynul^c, t. j. že moje neústupnost měla
 by (= mohla mít) za následek záhubu mou.

φροντιὰ ναὶ δικαίωνα, věci nepřijemné a majici
 příchuť soudni^c (= nepřijemná kritika).

ἀρχὴν ἡρξα, úřadu jsem nezastával^c.

ἔβούλευσα, byl jsem členem rady^c.
πονταρεύοντα. Celá rada byla rozdělena na 10 částí
 dle fyl a na počátku roku ustaveno losem, v jakém po-
 rádku mají fyl úřadovati (*πονταρεύειν*). Z členů fyl právě
 úřadující volil se předseda (*ἐπιστάτης τῶν ποντάρων*), jenž

úřadoval pouze den a noc. Sokrates byl předsedou onoho
 dne, o kterém se jedná.

ὑμεῖς = οἱ Ἀθηναῖοι.

τοὺς δένα στρατηγούς. O této věci vykládá Xenof.
 Hell. I 6—7. Stratégi bývalo voleno 10 na rok a střídali
 se ob den ve vrchním velení.

ταυμαχίας: bitva u Arginus (406). *ἀναγέσθαι* má
 význam dvojí: 1) zachrániti trosečníky, 2) pohřbiti mrtvé.
 Po vítězné této bitvě vojevůdcové athenskí chtěli sice se-
 brati trosečníky a mrtvé, ale bouře jim v tom zabránila.
 Poněvadž mnoho Athénanů zde zahynulo, byli vojevůdcové
 postaveni před soud.

ἄθροος, všechny najednou^c, kdežto zákon kázal *δίκαια*
κοίτειρ ἐκαστον.

ἔψηφισάμην, hlasoval jsem^c. Podle Xenof. Apom.
 I 1, 18 nedovolil Sokrates jako předseda sněmu, aby se
 o věci vůbec hlasovalo. Ovšem nemohl zabrániti, aby v ná-
 sledující ekklesii, ve které již nepředsedal, vojevůdcové
 nebyli odsouzeni.

ἐνδεινύναι ναὶ ἀπάγειν, udati a dáti zatknoti^c
 jako zločince, jenž byl přistižen při činu nezákonnému.

μετὰ τοῦ νόμου, maje na své straně zákon^c t. j.
 jednaje dle zákona; *μεθ' ὑμῶν*, na vaši stranu se posta-
 viti^c.

πέμπτον αὐτόν, jako pátého^c t. j. ještě s jinými
 čtyřmi.

θόλος byla budova poblíž buleuteria, v níž prytanové
 ve dne úřadovali a se stravovali.

Λέοντα Σαλαμίνιον. Leon Salaminský byl vojevůdce
 athenský. Za vlády třiceti tyrrannů odešel do ústraní na
 Salaminu, přes to však, jsa bohat, stal se obětí hrabivosti
 jejich a byl popraven. (Xenof. Hell. II, 3, 39).

ἀναπλῆσαι αἰτιῶν zaplésti do vin, do svých zlo-
 činů.

ἀγροικότερον (opak *ἀστεῖον*) „poněkud hrubé^c. Ob-
 vyklá fráze omlouvaci; srov. naše „s odpusťením“.

πατελύθη. Vláda třiceti trvala jen 8 měsíců, až do
 smrti Kritiovy r. 403. Srov. Xen. Hell. II, 4, 23.

τούτων ἔσονται μάρτυρες, to vám dosvědčí^c.

XXI.

άξιως jak se sluší na ..

οὐ δὲ γὰρ ἄν atd.: doplniti jest *τοσάδες* *εἰη διεγέρετο*.
τοιοῦτος vysvětleno participiem *συγχωρίσας*.

μαθητάς. Xenofon nazývá vždycky druhy Sokratovy slovem *οἱ συνόρτες αὐτῷ*, *οἱ συνδιαιρούσοις*, *οἱ συγγρόμετοι*, *οἱ ἑταῖροι* a p., nikdy však *οἱ μαθηταί*.

τὰ ἔμαυτοῦ πράττοντος znamená úkol bohem delfským mu uložený.

οὐδέ patří i k větě záporné části věty „a není pravda, že dostávaje peníze rozmlouvám, nedostávaje však že ne..“
παρέχω ἔμαυτὸν ἐρωτᾶν = odpovídám na jeho otázky.

καὶ ἔάν τις atd. Na *ἔάν* závisí *βούληται ἀκούειν* = chee-li kdo poslouchati, *ἀποκοινώμενος* = odpovídaje mi, *ὅτι λέγω* jsou pak větinou otázky. Tedy celá myšlenka: dotazují se a jiní odpovídají.

τὴν αἰτίαν ὑπέχομι (nevzal bych na se zodpovědnost), neprávem byl bych učiněn zodpovědným“.

τούτων je gen. part. k *τις*, rovněž tak *ὅτι* patřící k *μηδείᾳ*. Rozumí se, že obě jest masculinum. Zač má býti činěn zodpovědným, jest vyjádřeno slovy *εἴτε τις χονστὸς γίγνεται εἴτε μή*. K druhým patřili Alkibiades a Kritias.

XXII.

ἀνημόσατε v kap. X.

ὅτι nezávisí na *εἰτοι*, nýbrž jest odpovědí k *διὰ τι*, tedy = „protože“ nebo „přičinou toho jest, že..“. *εὐέλεγκτα*, lze snadno dokázati (důkazem nepřímým, jenž hned následuje).

χεὶρ patří k *ἀραβαῖνοντας κατηγορεῖν* („měli by“), a dále *πατέρας ... μεμνῆσθαι*.

τῶν ἐκείνων je gen. od *οἱ ἐκείνωρ*.

πάντως, „vůbec“.

πάρεσσιν .. ἐνταυθοῖ (= hue) staženo z „přišli s em a jsou tu“; přelož „jsou zde přítomni“.

Κοίτων jest známý vrstevník a přítel Sokratův. Byl značně bohat a jsa přesvědčen o nespravedlivém odsouzení Sokratově, chtěl mu dopomoci k útěku z vězení. Vzácnou jeho povahu osvětlil a zvěčnil Platon dialogem jeho jmé-

nem nadepsaným. Syn jeho Kritobulos byl žákem Sokratovým; o něm zmiňuje se často Xenofon v Apomn.

Λυσανίας. Kromě toho, co se praví zde, není o něm nic známo.

Αἰσχίνος. Aischines ze Sfettu, zvaný Sokratovec, patří k vynikajícím žákům Sokratovým. Napsal sedm dialogů v duchu Sokratově, jež se však ztratily. Nějaký čas pobyl na dvoře Dionysiově v Syrakusách (jako Platon), po jeho pádu vrátil se do vlasti, kde učil mládež a psal řeči obhajovací.

Ἀντιφῶν tento není totožný se slavným řečníkem z dekady attické.

Ἐπιγένης z demu Kefisie byl (dle Faid. 59B) přitomen smrti Sokratově. V Apomn. Xen. Sokrates doporučí mu péče o tělo, které on zanedbával.

O Nikostratovi a Theodotovi není nic známo.

ὦστε ... καταδεηθεῖη, takže by ho nemohl uprositi t. j. žák Sokratův Theodosius nemůže již, jsa mrtev, snad působiti na svého bratra, aby neřekl pravdu nebo vůbec nemluvil.

O Paralovi a Demodokovi není nic známo.

Θεάρης věnoval se (dle Polit. VI. 496B) filosofii, po něvadž pro slabé zdraví nemohl být státníkem. Dle něho pojmenován (neplatonský) dialog Theages.

Ἀπολλόδωρος z dému Falera, bratr Aiantodorův, vynikal obzvláště láskou k Sokratovi. Pro svou vznětlivost byl zván *ὁ μαρικός* (enthusiast). Ješt důležitou osobou ve Faidonu a Symposiu.

ἐν τῷ ἔαυτοῦ λόγῳ t. j. v čase řeči jeho vymezeném, jenž byl stanoven klepsydrou (srov. Demosth. *περὶ τοῦ στεφ. 274 ἐρ τῷ ἐμῷ ὕδατι*).

ἔγὼ παραχωρῶ: srov. Aisch. proti Ktesif. 77: *παραχωρῶ σοι τοῦ βήματος, οὗτος ἂν εἴπης*.

τάχ' ἀν λόγον ἔχοιεν, proto nebylo by možno klásti váhu na jejich svědectví.

XXIII.

εἰεν δῆ přechod ke konci řeči.

εἰ ὁ μὲν .. ἔγὼ δέ. εἰ = ὅτι.

ἔλεηθείη (aby došel slitování) aby co nejvíce soustrasti vzbudil.

αὐθαδέστερον ὅν πρός με σχοίη, možná zachová se ke mně poněkud pyšnější.

αὐτοῖς τούτοις t. j. proto, že mu vytýkám jeho dřívější nemužné jednání.

τὸ τοῦ Ὄμηρον, dle slov Homerových (Odyss. XIX, 163). Jest to adverbální akkus. absolutní. Řeč pomalu obraci se od zvláštního jednotlivce (*τις*) ke všem posluchačům (ω *ἄρδης Αθηναῖοι*).

εἰς μὲν μειράνιον atd. Ve Faidonu rovněž se praví (116 B): *δύο γὰρ αὐτῷ νιεῖς συμποὶ ἡσαν, εἰς δὲ μέγας*. Nejstarší jmenoval se Lamprokles, druzí dva Sofroniskos a Menexenos.

οὐκ αὐθαδιζόμενος, nikoli z pýchy.

οὐδὲν ποιεῖν. Poněvadž předchází již zápor „nezdá se mi . . .“, třeba přeložiti kladně: „něco z toho činiti“. Ani v řečtině není takovéto opakování negace časté.

τοῦτο τούτουμα jest nejlépe bráti slovně: „název“ *σοφός*. S tím pak dobře souvisí slova následující: „af již jest to pravda nebo lež“ (že totiž jsem *σοφός*). A také slova další: Než af jsem *σοφός* nebo ne, něčím jistě se liším od ostatních lidí.

δεδογμένον *ἔστι*, „jest ustálené mínění, přesvědčení“.

ὅταν υρίνωται, „před soudem“.

ώς . . . οἰομένοις. Doplniti jest myšlenku: „dlužno z toho jejich jednání souditi, že se domnívají, že . . .“

οἷ = τοῦτο.

οὐς . . . προηγίνονται, jimž dávají přednost.

První *όμας* je bezprizvučné; důraz spočívá na slovesech *ποιεῖν* a *ἐπιτρέπειν*: ani sám nečiniti ani jiného nechatí činiti.

τὸν δονοῦντας atd. je bližší určení slova *όμας* a jest ovšem logickým podmětem.

τὰ ἔλεεινὰ ταῦτα δράματα, tyto plačlivé (srdečlomné) výstupy.

XXIV.

χωρίς, „nehledíce k . . .“

διδάσκειν je zde spíše „vyložiti věc, jak se má“ než „poučovati“; *πειθεῖν* pak „presvědčiti soudce o pravdě svého tvrzení“.

διμόμοκεν. Přísaha soudcova zněla: *πεὶ μὲν ὅν νόμοι εἰσὶ, κατὰ τὸν νόμον ψηφίσθαι*. *πεὶ δὲ ὅν μή εἰσι, σὲ γράμμη δικαιοτάτην*.

οὐ patří vlastně k *διμόμοκεν*.
ἄλλως τε . . . καὶ ἀσεβεῖας φεύγοντα, jenž beztoto již z bezbožnosti jsem obžalován.
μέντοι = vero.

βιαζομην διμωμοκότας kdybych násilí užíval proti vám, kteři jste přece přisahali $\neq$ kdybych se násilí dopuštěl na vaši přísaze; čím? *τῷ δεῖσθαι* prošením.
όμας patří k *διδάσκοιμι*.

πολλοῦ δεῖ οὕτως ἔχειν = multum abest, ut ita res se habeat.

νομίζω, totiž *θεούς*.

ώς οὐδείς jako žádný z . . ., t. j. moje víra v bohy jest lepší než kteréhokoli z mých žalobců.

Nato následovala porada soudců a vynesení rozsudku:
vinen!

XXV.

τὸ μὲν μὴ ἀγανακτεῖν: infinitiv se členem jako akk., absol.: přelož.: „co se týče toho, že . . . nebo pouze, že . . .“

καὶ οὐκ ἀνέλπιστον místo: *καὶ τοῦτο, ὅτι* atd.

τὸ γεγονός τοῦτο, tato událost.
οὕτω παρ διλίγον ἔσεσθαι, že to bude tak o málo, t. j. že bude tak malý rozdíl obojích hlasů. Podmětem k tomu je *ἀριθμός*.

τριάντα. Z toho patrnö, že byl odsouzen většinou 60 hlasů (250 – 30, 250 + 30). Dle Diog. Laert. bylo pro odsouzení 281 hlasů.

παντὶ δῆλον τοῦτο atd. jest podivné s o f i s m a v ústech Sokratových, neboť přece nelze dělit hlasy na každého žalobníka zvlášť. (Tretina 281 jest 94, pětina z 501 nebo 500 jest 100, tedy šest hlasů do pětiny se nedostává.) Lze však mu dát smysl ironický.

ῶφλε χιλίας δραχμάς. Tato pokuta pro žalobce, kteří nedostali ani pětinu hlasů, měla bránit lehkomyslnému podávání žalob. (Srov. Aischines.)

XXVI.

τιμᾶται.. μοι (tot. *τὶνι δίκην*) **θανάτου**, navrhuje mi trest smrti¹. Návrh tento podal žalobce na konci žaloby: *τιμητας θάνατος*.

ὅμιλος dat. ethický.

ἀντιτιμήσωμαι konj. deliber. Srov. kap. XXVII, p. 37 C.
τῆς ἀξίας (tot. *τιμῆς*), trest náležitý².

παθεῖν obsahuje *δεσμός*, *γνή*, *θάνατος*, *ἀτιμία*; **ἀποτεῖσαι** týká se pokutu peněžité.

ὅ τι μαθώ jest výraz příčinnosti a znamená děj úmyslný naproti *ὅ τι παθώ*, jenž týká se děje neúmyslného. (Přímo: „Co jsem to učinil, že...“ nebo „Co mě to napadlo, že...“) nepř., za to, že mne napadlo, abych ...

ῶνπερ οἱ πολλοί, totiž *ἐπιμελοῦται*.

τῶν ἄλλων, ἀρχῶν. *δημηγορία* nebyl vlastně úřad, nýbrž zaměstnání, proto lépe pokládati, jak v řečtině bývá častěji, *ἀρχῶν* za apposici a *τῶν ἄλλων* přeložiti „a mimo to“, „a dále“. Srov. Gorg. 473 D *εὐδαιμονίζουερος ἵνα τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἄλλων σένων*.

συνωμοσίαι (spiknutí) a **στάσεις** (vzpoury) byly zvláště za dob Sokratových časté.

ἐπιεικής znamená člověka rozumného a spravedlivého, jenž, jako Sokrates, řekne každému pravdu do očí, a takový člověk byl (a jest dosud) ve veřejnosti nemožný.

ἐνταῦθα = *ἐνταῦθοι* (u sloves pohybu).

ἔπι ὅτε τὸ ἴδια ἰδὼν εὐεργετεῖν. Partic. *ἰδὼν* jest nadbytečné vzhledem k násl. *ἵνα* (= ale kam jda jsem mohl prospěti).

ώς ἐγώ φημι, dle svého mínění³.

πρότερον vzhledem k násl. *πρότερον* jest též pleonastické, a *πρότερον* lze tedy přeložiti zkrátka „než“.

τὰ τῆς πόλεως a *ἡ πόλις* jsou analoga pojmu *τὰ ἔαντον* a *αὐτός*; ono tedy asi znamená vnější stránky obce (na př. majetek, moc), toto pak vnitřní podstatu obce (na př. řádnost občanů, konání občanských povinností atp.), bez níž úsilí o ono druhé je marné.

εὐεργέτην, zasloužilému⁴.

οὐκ ἔσθ', **ὅ τι μᾶλλον.. πρέπει οὕτως, ώς..** Jest to smíšení dvou vazeb *οὐκ ἔσθ'*, *ὅ τι πρέπει οὕτως*, *ώς α οὐκ ἔσθ'*, *ὅ τι πρέπει μᾶλλον*, *ἵ...* V překladu lze užít i ovšem jen jednoho způsobu.

πρυτανείω. Cti pohoštění v prytaneiu dostávalo se cizím vyslancům a občanům o obec zasloužilým, na př. vítězům v závodech olympijských, kteří byli tam živeni doživotně (*ἀειστοι*).

συνωρίδι, dvojspřeží⁵, **ζεύγει**, čtyrsprěží⁶.

Ὀλυμπίαστι jest adverb. = v závodech olympijských.

K *εἶναι* dodej „skutečně“ n. „opravdu“.

τροφῆς οὐδὲν δεῖται; proč? plyně z předchozích slov *ἴππω*, *συνωρίδι* a *ζεύγει*.

τῆς ἀξίας, to, co mně patří.

τούτον ukazuje k předchozímu *ἔρ πρ. σιτεῖσθαι* a slova *ἔρ πρ. σιτήσεως* jsou jen dodatkem.

XXVII.

τοιοῦτον a **τοιόνδε** přelož adverbiálně!
ἔπιστην εἶναι zkrátka „úmyslně“.

ἄσπερ καὶ ἄλλοις na př. Lakedaimonané; srov. též Tac. Germ. kap. 22.

τοῦ κακοῦ jest řečeno všeobecně (jako druh); proto následuje dále *τοιούτον τιρός*.

τί δείσας; ἢ.. lze spojiti: „Snad ze strachu..“

ὅ φημι jest akkus.

ῶν εὖ οἴδ' ὅτι κακῶν ὅντων vzniklo attrakci z *τοιούτον* (gen. partit.) a *εὖ οἴδα κακὰ ὅντα* = a *εὖ οἴδ' ὅτι κακά ὔστιν*. Smíšením pak s druhým výrazem zůstalo v onom anakoluthické *ὅτι*.

τοῦ = *τιρός*.

δουλεύοντα jakožto otrok; neboť vězňové byli pokládáni za otroky.

οἱ ἔνδεκα byli úředníci, mající dozor nad vězením a vězni; byli voleni na rok, proto *ἀεὶ καθ.*

δεδέσθαι, vazba⁷; doplň *τοῦ*.

[**χρήματα**] jest asi glossa opisovačova.

δῆ, tedy konečně⁸.

ἀλόγιστος εἶμι. Indik. srov. kap. 12 (25 B) a kap. 17 (30 B).

διατριβάς („besedy“) rozmluvy.

ἄρα, ovšem⁹ ironicky.

Platonova Apologie.

ἄλλην ἐξ ἀλλῆς, město za město vyměňuje a z města do města jsa vyháněn^č.

XXVIII.

ἥμιν jest dativ eth.

ἐξελθών, ve vyhnanství.

τοντί (= **τοῦτο**) jest akkus. patřící k **πεῖσαι**.

ὅτι ναὶ . . ., že zároveň též . . . **φιλοσοφῶντα** ζῆρ je totiž 1) povinností Sokratovi, 2) dobrem člověku.

ἀνεξέταστος, bez zkoumání.

ταῦτα δ': δέ vlivem předchozího ó δέ.

τὰ δὲ ἔχει μὲν οὕτως, ale jest tomu tak^č.

καὶ ἔγώ . . . καὶ οὐ οὐδενός. Po této větě jest doplnit myšlenku: Proto nenavrhuji si ani vězení ani vyhnanství ani smrt, neboť to jsou zla.

οὐδὲν γάρ ἀν ἐβλάβην. Proč? Poněvadž vydání peněz nepokládám za nic zlého (**κακόν**). Vzhledem k tomu lze přeložiti: „neboť nic zlého bych tím neutrpěl“.

νῦν δέ — doplní: **οὐ τιμῷμαι χοημάτων**. Aposiopesis.

μνᾶν ἀργυρίου. Mina jest šedesátina talentu (přibližně asi 80 K), sto drachem. Dle zprávy Diogena Laertského nabídł prý Sokrates pouze 25 drachem, nad čímž projevili prý soudcové velikou nevoli.

ἔγγυασθαι. K tomuto infin. doplniti jest nějaké verbum dicendi ze slovesa **κελεύονται**, s nímž je zeugmaticky spojen; na př. „slibují“.

XXIX.

Po druhé řeči Sokratově odhlasován (většinou ještě o 80 hlasů vyšší) Sokratovi trest smrti. Na to chápe se Sokrates znova slova, aby pronesl doslov.

οὐ πολλοῦ γέ ἔνεκα χρόνου. Smysl: Ten krátký čas života, který by mně ještě zbýval do smrti, zaplatíte velmi draze.

ὄνομα, „spatná pověst“.

αἰτίαν ἔχειν jest passivum k **αἰτιάσθαι**.

τοῦτο (== smrt Sokratova) **ἀν ὅμιν ἔγένετο**, bylo by se vám toho dostalo^č.

τοῦ βίου genit. partit. („jak daleko pokročil v životě“); srov. **πόρρω τῆς ἡλικίας** Gorg. 484 C

τοῦτο totiž předešlé věty; **τόδε** pak týká se následujícího.

ὅστε, zde o zamýšleném účinu, lze přeložiti „jen abych“.

θρηνοῦντος μον atd. bylo by možno pokládati za genit. předmětný závislý na **ἀκούειν**, kdyby nenásleovalo **ἄλλα ποιοῦντος**; proto lépe jest tyto genit. pokládati za absolutní a přeložiti „kdybych byl . . .“

K **ἐκείνως** doplní zase **ἀπολογησάμενος**.

πᾶν ποιῶν, stůj co stůj^č.

ὅστε διαφεύγειν. **ὅστε** lze v překladu vynechati a infininitiv spojiti hned se slovem **μηχανᾶται**.

μὴ οὐ τοῦτ' ἢ. **μή οὐ** s konj. v hlavní větě znamená tvrzení pochybné nebo zdrželivé; zde stačí slůvko „snad“ = jak by se někdo mohl domnívat.

θᾶττον θανάτον θεῖ. Alliterace podporuje básnický obraz dostihů, jichž se účastní Sokrates, jeho žalobci, Smrt a Špatnost.

δεινοὶ καὶ δξεῖς, silní (obratní) a rychlí^č.

μοχθηρίαν, výtku špatnosti^č.

ἔμμενω = nemohu ujít^č.

σχεῖν = **γενέσθαι**.

μετρίως, správně^č.

XXX.

τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο, co se pak týče budoucnosti, vzhledem k budoucnosti^č.

ἔνταῦθα, ἐν ω̄, tam, kde^č ve významu časovém nebo modálním (== v tom okamžiku života, v těch poměrech, kdy^č); **ὅτε**, když totiž^č.

ἢ οἵαν (tot. **τιμωρίαν**) **ἔμε ἀπειπόντε** = **ἀποκτείνοντες ἐτιμωρήσασθε** („než jakým jste mne potrestali od-soudivše mne k smrti“), než jakým (tot. trestem) jest smrt, k níž jste mě odsoudili^č.

μᾶλλον, tím více^č.

οὐ πάντα δυνατή, nehrubě možné^č.

ὅπως ἔσται: podmět všeobecný („člověk“, srov. něm. man).

ἀπαλλάττομαι, totiž **ὑμῖν**, odcházím od vás, loučím se s vámi (== tím jsme spolu domluvili).

XXXI.

ῦπερ místo **περί** znamená, že bude Sokrates mluvit s dobré stránky o té věci.

ἐν φῷ, zatím **οὐ**.

ἀσχολίαν ἔγοντο, jsou zaměstnání, totiž zapisováním rozsudku a dalšími zařízeními s tím souvisejícími.

παραμείνατε. Ostatní posluchačstvo zatím odcházelo. **τί ποτε νοεῖ**, co asi znamená.

μαντική, hlas věštectví; **πάρν πνεύμη**, velmi častý.

πάρν ἐπὶ συμφοῖς = **ἐπὶ π. σ.**

μὴ δρθῶς přelož adjektivem; optativ znamená zde opakování.

καὶ νομίζεται, a co se skutečně také pokládá za .. **λέγοντα μεταξύ**, uprostřed řeči.

πρᾶξις, přelíčení.

ἄγαθὸν jest doplněk; **γεγονέται** = **εἶναι**.

ὅσοι οἰδηθα. Z dřívější celé řeči však patrně, že Sokrates nepokládá smrt za zlo; zahrnuje tedy také sebe jen z jakési zdvořilosti mezi své přátele, kteří jsou toho mínění, že smrt jest zlem.

ἄγαθὸν πράξειν vzhledem k svému důsledku = **ἀγαθὸν πείσεσθαι**.

XXXII.

S kap. touto srov. Cie. Tusc. I, 41.

οἷον μηδὲν εἶναι τὸν τεθνεῶτα, tolik asi že jest mrtvý jako nic.

κατὰ τὰ λεγόμενα, dle obecného podání.

τῇ ψυχῇ, pro duši.

ὄναρ μηδὲν δρᾶ, snu nemá.

εἰ δέοι, kdyby měl. Všecka participia v této větě přelož slovesy finit. a spoj po případě spojkami. Pro velikou vzdálenost se **δέοι** ještě jednou opakuje; i v překladu možno je opakovati před **εἰπεῖν**. **σκεψάμενον**, po zralé úvaze.

μὴ ὅτι, nejenom, ať nedíl, neřku-li.

αὐτὸν, jinak zbytečné, vztahuje se k všeobecnému podmětu **τίς** na začátku věty. V překladu se vynechá.

ὅς πᾶς χρόνος veškeren (nekonečný) čas, věčnost.

τὰ λεγόμενα co se vypravuje (totiž báje o podsvětí).

τῶν φασιόντων δικαστῶν εἶναι, tak řečených soudců.

ἀληθῶς přelož adjektivem.

δίκαιοι ἔγένοτο ἐν τῷ ἐ. β. (spravedlivě prožili svůj život) osvědčili se spravedlivými ve svém životě.

ἐπὶ πόσῳ .. δέξαιτ̄ ἀν jak vysoko by si cenil, co by za to dal.

πολλάκις nahradí číslem určitým.

αὐτῷ stupňuje pojem: pro mne samého, t. j. pokud se týká toho, že jsem byl nespravedlivě odsouzen.

ἀντιπαραβάλλοντι, totiž **μοι**.

τὸ μέγιστον ákkus. absol.: a hlavně, především (a vrchol všeho).

Po **μυρίους** doplň pro překlad **οὖς**.

Že právě jen Odyssea a Sisyfa uvádí Sokrates, má důvod v tom, že to byli lidé chytří. Proto bylo by pochoutkou pro Sokrata **ἔξετάσαι αὐτούς**.

ἀμήχανον εὐδαιμονίας, nesmírné štěstí.

τούτον totiž **τοῦ ἔξετάζειν**.

XXXIII.

δικασται. Míněni jsou ti soudcové, kteří hlasovali pro nevinu Sokratovu.

οὐκ ἔστιν = nemůže se státi.

οὐδὲ ἀμελεῖται přelož kladně: ,a že bohové pečují o jeho zájmy‘.

ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, býti vzdálen trampot životních‘.

ἥν. Imperf. vzhledem k sudbě boží.

καίτοι, ovšem že‘.

οἰόμενοι, zamýšlejice‘.

αὐτῶν. Z třetí osoby přechází Sokrates k druhé osobě **τιμωρήσασθε**.

λυποῦντες, totiž **αὐτούς**.

δίκαια πεπονθῶς **ἔσομαι**, stane se po právu mně i ...

πρᾶγμα věc.

πλὴν ḥ pleonastický výraz ,leč, než jen‘.